

Europar 3 milioi pertsona bizi dira **kale gorrian** eta Euskal Herrian milaka

ARGIA

2005eko maiatzaren 15a | LXVIII. urtea | 1.992 zenbakia | 3,30 euro

Haika-Segi, epaiaren zain Makrosumarioen lehen esperimientua

Marie Darrieusecq idazlea: "Liburu gehienak alferrikakoak dira"

8 aste falta dira ARGIAren 2000. zenbakirako
Atal berezia: astero 40 urteotako printzarik onenak

2m
ARGIA
independentzia

Mokogorri puzzleak
(6 urtetik gorakoentzat)

Nairobiarra
Mundua ezagutzeko jolasa
(8 urtetik gorakoentzat)

Munduko ipuinak
(0-6 urte bitartekoentzat)

Gartxot

Lauburua
(12 urtetik gorakoentzat)

"888 txiste" liburua

jolasak opari

Bidaiazaleentzat edo erronkak gustoko dituztenentzat.
Jolastuz ikasi eta irakurtzen dibertitu nahi dutenentzat,
ARGIA jolasak.

Oparitu itzazu

Eskaerak:

- ▶ ☎ 943 371 545
- ▶ denda@argia.com
- ▶ www.argia.com
- ▶ ohiko salmenta puntuetan

asteko gaia

- Kale gorrian bizitzen. MAYI TOLOSA 4

pertsonaia

- Marie Darrieusecq: "Liburu gehienak alferrikakoak dira". AMETS ARZALLUS 10

gaiak

- 2000 ARGIA: Altxeritik Hollywoodera Aita Santuaren baimenarekin. NAGORE IRAZUSTABARRENA 15

iritziaren leihoa

- Gora Pro Nobis: ASISKO URMENTA 21

- Esportatzen. URTZI URRUTIKOETXEA 22

- Lurrikaren ondoren. BIXENTE SERRANO IZKO 23

- Luparekin: Hizkuntz politika bateratuaren bidean. JAKES BORTAIRU 24

- Txandan: Oioropa! ITXARO BORDA 25

- Hiruko txikian: Jose Bono. JOXE MARI OSTOLAZA 25

- Agenda 22: ANDONI EGAÑA 26

- Hezkuntza etorkizunerako giltza. ARANTXA URBE IRAZUSTA 28

erdiko kaiera

- Txekhovekin topa. KATIXA GARATE 29

- Ezpalak: KATIXA GARATE 32

- Argitalpenak: Edorta Jimenezi galdezka. PILAR IPARRAGIRRE 34

- Denbora-pasak 36

- Ihesi: Eibar, sasi eta aldapa arteko loria. AINHOA LENDINEZ 38

- Makina bat kontu. JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 42

termometroa

- Haika-Segi auzia: Auzitegi Nazionala gazteek epaitua. MIKEL ASURMENDI 44

- Fernando Maiora: "1815ean Artaxoako gazteria euskalduna zen". JON ARTANO 49

- "Antxoaren gerra" berriz hasteko arriskua. DANIEL UDALAITZ 52

- Bero beroan 54

- Net Hurbil: Gure etxea sutan, hau tankea, hau emakume bat hilda. PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- Bederatzi. NEKANE SAN MIGUEL 58

Haika-Segi auzia

Jon Markel Ormazabal eta Ibon Meñika gazteen hitzetan, Auzitegi Nazionalaren behin behineko espetxeratze estrategia salbuespeneko prozedura da. Lehen, gazteak prozesatu arte, espetxea prozesu juridiko baten amaiera zen: atxilotua auzipetua zen eta ondoren zigortua. Azken bost urteetan behin-behineko espetxeratzeak justiziaren zentzua aldatu du. Espetxealdi hauek gazte mugimendua kolpatzeko modua dira: barruan sartu, aurrekariak eta beldurra sortu, eta fidantzapean atera. Sartu eta ateratzearen helburua gazteen egoera eze-gonkorra sorraraztea eta mugimendua ahultzea da. 44

Marie Darrieusecq

«Liburu gehienak alferrikakoak dira»

Marie Darrieusecq Basusarrin (Lapurdi) jaio zen 1969an. 1996an argitaratu zuen lehen eleberrria, *Truismes* izeneko (Abardikeriak). Aurrez bost liburu idatziak zituen, baina ez zuen lortu publikatzerik.

Abardikeriak best-seller-a izan zen, fenomeno idatzita zegoen modu-gatik eta gai-gatik. Darrieusecq-ek ikuspegi berezia du literaturaz eta liburuaren industriaz 10

ETXERIK GABE

Bizitza kale gorrian

3 milioi pertsona bizi dira Europan etxerik gabe. Eta egoera okerrera doa: kalean dauden batez besteko adina jaitsi egin da eta inmigrante ugari bizi dira kalean. Neguan gehiago hitz egiten da beraietaz, hotza dela medio. Baina udaren atarian ere, leku berean daude, kalean. Beraien egoera eza-gutu nahi izan dugu erreportaje honetan. 4

Luparekin

Jakes Bortairu

24

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estibitz Eizaguirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonarriz. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Inigo Txinturreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loliarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baltia. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 123 euro. Ipar Euskal Herria: 149 euro. Espainia: 123 euro. Beste alzeriak: 157 euro. Airez: 245 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Argazkia: Dani Blanco.

• ASTEKO GAIA •

Negua pasa da, eta etxerik gabe kalean bizi behar izaten dutenek hotz gutxiago nabaritutako dute orain. Baina hala ere, kalean egoten jarraituko dute, komunikabideei eta gizarteari orokorrean ahazten bazaigu ere. Egun Europan hiru milioi pertsona bizi dira etxerik gabe. Etxerik gabe bizitzeaz gain, beraien harreman sozial eta familiarak galduak dituzte. Makina bat erakunde dabil hauei erantzuna eman nahian. Batzuek lekua eskaintzen diete lo egin eta jateko edota ekimenak bideratzeko; beste batzuk, Donostiako Rais elkarteak, adibidez, kalera joaten dira kalean bizi direnak laguntzera.

MAYI TOLOSA

Argazkiak: Dani Blanco

EUROPAKO DEFINIZIO OFIZIAL baten arabera, aurréko astean edozein arrazoi dela eta kalean lo egin behar izan duen edozein pertsonari deitzen zaio "etxerik gabeko". Definizio horrek baina, ñabardura gutxi hartzen du kontuan. Europan hiru milioi pertsona kontsideratzen dira hala, Amerikako Estatu Batuetan hiru milioi eta erdi. Pertsona adina definizio dago, bizi esperientzia latz bezain anitzek eragindako egoerak deskribatzen dituztenak. Zer elkarbanatzen dute horrela deitzen zaientz pertsonen? Etxea lau pareta dituen espazioa kontsideratzen badugu, etxerik ez dutela, diru sarrera gutxi edo bat ere ez dutela eta ezer gutxi gehiago. Familia, lagun eta auzoekin harremana galtzen du etxerik gabeko, bere sare sozialarekin hausten du.

Garai batean funtzio sozial bat betetzen zuten etxerik gabe, herriz herri bizi zirenek. Herri txikitian zain egoten ziren eurak noiz helduko ziren, inguruko herrietako kontuak esateko eta besteetan asmatzen ziren hainbat tramankulu ikusteko. Herritarrek txandaka euren etxeetan hartzen zituzten. Egun ordea, ez da hain erraza etxerik gabekoa herri txiki batean aurkitzea; orain hiri handietara jotzen dute eta hirian, jendeak urrutitik begiratzen die, ahalik eta urrutienetik.

Zein da etxerik gabeko?

Zerk eramaten du pertsona egoera horretaraino? Edo egoerak sortzen du arazoa? Zail da

Kale go

jakiten non hasten den sorgin gorpila. Normalean, drogarekin, jokoarekin edo osasun mentalearekin arazoak dituen pertsona izaten da. "Nik ez nuke horrela bukatuko, pentsa dezakegu. Bada, kasuren batean, emaztearengandik banandu, lana galdu eta bat-batean senide hurbilik gabe aurkitu dena. Nolabait moldatuko nintzateke? Ziur aski bai, baina eta ezingo banu? Gerta daiteke, zorte txarra deitzen zaio horri eta gertatzen dira horrelakoak", dio Iñigo Estonba Donostiako gizarte zerbitzueta lankideak. "Dena den, onartu behar da, ez da kasurik ohikoena", gaineratu du.

Ez da erraza kalean bizitzea, oso gogorra da kalea. Emakume gutxi ikusten da kale gorrian.

Herrian bizitzen

Proportzioa 10etik batekoa da. Gehienetan 35 eta 45 urte bitarteko gizona izaten da kalean bizi dena, baina inmigranteek batez besteko hori jaitsi egin dute azkenaldian. Etterik gabeak gero eta gehiago dira atzerritarrek, eta batek baino gehiagok dio fenomeno honek atzerritar aurpegia hartu duela hemen. Horiatarik asko oso gazteak izaten dira gainera. Etterik gabe bizi den edozeinen ohiko arazoei arrazakeriarena eta hizkuntzarena gehitzen zaizkie atzerritarren kasuan. Komunitate bakoitzak gainera, arazo propioak izaten ditu eta baita antolatze modu ezberdinak ere.

Garai batean funtzio sozial bat
betetzen zuten etterik gabe, herriz
herri bizi zirenek. Herri txikietan
eurak noiz helduko
zain egoten ziren

"25 hegoamerikar etxebizitza berean bizi behar badira, biziko dira, magrehtarren artean ordea ez da horrelako sare sozialik sortzen. Herri edo auzo berekoak ez badira, ez diote elkarri laguntzarik eskainiko. Horregatik ikusten da magrehtar gehiago kalean", dio Estonbak.

Lehen kontaktua

Eta nora jo egoera horretan? Badira baliabide publiko eta pribatuak egoera horretan den pertsona laguntzeko. Gaia arautzen duen legerik ere bada eta udalak zerbitzu hauek eskaintzera behartzen ditu. Dena den, ratioak ez

dira zehazten lege horretan eta beraz, biztanle kopuru jakin bakoitzeko zerbitzua zenbatekoa izan behar den ez da zehazten.

Rais elkartekoak –Red de Apoyo a la Integración Sociolaboral– Madrildik heldu ziren orain hiru urte eta Donostian lan egiten dute. Rais-eko kideek zuzenean, kalera jotzen dute jendeari laguntza eskaintzera.

Nieves Piñeiro Madrildik heldu zen eta ongi ezagutzen du proiektua. Berak argitu digunez, kaleko programa horren asmoa, esaera zaha-

rrak dioen bezala, mendiak Mahomarekin egin zuena errepikatzea da: "Dauden baliabideak eurenganaino helaraztea nahi dugu, beraiek sistema horretara moldarazi beharrean".

Aldaketa pertsonalerako lehen pausoa emateko promozioa egiten dute. Horretarako, bakoitzaren gaitasunak indartzen saiatzen dira eta helburu errazak jartzen dizkiete, egoera berera berritori ez daitezela. "Prozesua oso mantso joan ohi da, pertsona helduak dira eta bakoitzak biziaren duen kontzeptua errespetatu egin behar dugu", dio Nievesek. Horregatik, batzuek ez dute ezer jakin nahi izaten; beste batzuek ordea, aurrerapauso handiak egiten dituzte, integrazio pertsonalerako bidean.

Raisen kaleko programan, bi pertsona dira Donostian zehar bost ibilbide ezberdin egiten dituztenak. Hala, kalean bizi direnekin errazago konektatzen dute; pertsona bakoitza non "bizi" den jakiten dute eta era berean, pertsona horiek badakite, egunero, Unai edo Ander bide horretatik igaroko direla. Argi dute, kalean, pertsonaren espazio pribatua eta publikoa bera direla eta

Zenbakitan

Nazio Batuen Erakundeak publiko egindako informearen arabera:

- ▶ **3.000.000** etxerik gabeko zeuden European 2004an.
- ▶ **3.500.000** ziren etxerik gabekoak AEBetan 2004an.
- ▶ **1.000 milioi** pertsona txaboletan bizi ziren munduan 2004an.
- ▶ **2.000 milioi** txabolista izatea espero da mundu osoan 2030ean.

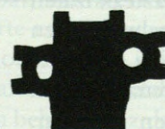

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

gizarte ekintza

kontu handiz hurbildu behar dutela. Horregatik, hurbildu eta adibidez zigarro bat eskaintzen diote, kafe bat hartu nahi duen galdetzen diote eta halako batean, elkarrekin, nortasun agiria berritzera joango dira, edo sendagileari bisita egingo diote, ez tul hori zerk eragina izan daitekeen galdetzeko.

Pixkanaka harremana sakondu eta pertsona horri bere eskubideei buruz eta bere esku diren baliabideei buruzko informazioa eskaintzen diote. Elkartearak gelatxo bat du, non nahi duen oro elkartzen den hainbat aktibitate egiteko. Zenbait gairi buruzko solasaldiak prestatzen dituzte, ordenagailua erabiltzen dute... eta modu horretan, apurka, jendearekin berriz ere konektatzen hasten dira eta harreman sare berri bat izaten. Nievesek dienez, askori hori falta izan zaie: alboan norbait edukitzea inoiz planteatu ere ez dituzten arazoak kontatzeko eta modu horretan, bere burua entzuten duten bitartean, gertatzen denaz eta hori gainditzeko duten gaitasunaz ohartzen dira eta aurrera egiteko indarra hartzen dute.

Hortik aurrera

Behin behinean behintzat, abegi etxe publiko batean hiru hilabeteko hiru egun egiteko aukera izango du etxerik gabeak. Horretarako gutxieneko baldintzak, erroldan izena emana izatea, adinez nagusi izatea eta zainketa berezirik behar ez

Harrera Abegi Etxean

2004an Donostiako Abegi Etxean 3.800 pertsonari egin zioten harrera; horietarik 1.743 lehen aldiz izan ziren bertan. Lehendik bertan egonak 1.244 ziren eta 846, berriz, urte horren buruan behin baino gehiagotan zentroa bisitatu zutenak.

izatea dira. Gainera, elkarbizitzarako ezinbesteko diren gutxieneko arau batzuk betetzea eskatzen zaie: alkoholik edo bestelako substantziarik ez kontsumitzea bitarte horretan, norberaren garbitasunaren ardura izatea eta batez ere, ordutegiak zorrotz betetzea. Trukean, ohea, jatekoa, kontsigna, garbitzeko aukera eta behar duten informazioa eta orientazioa eskaintzen zaie.

TALLERES

Mitxelena s.coop.

Torno bertikala: Ø 4.200 x 2.000 · Fresadora: 10.000 x 3.500
Barrenatze mekanizatua

Eziago poligonoa, 21 · Hernani -Gipuzkoa-

© 943 552 512 / 552 516 · Fax: 943 552 816 · info@talleresmitxelena.com

www.talleresmitxelena.com

Idoia Aranburu, Donostiako abegi etxeko gizarte laguntzailea da eta bertara heltzen diren pertsonen berarekin hitz egin behar izaten dute lehenik. Kasu ezberdinekin topo egin izan du Aranburuk. "Harrigarria den arren, badira, abegi etxez abegi etxe ibiltzen direnak eta egutegi batean plan guztia nola eginda duten erakusten digutenak", dio gizarte laguntzaileak, "horiekin ez dugu jarraipenik egiten, euren bidea jarraitzen baitute eta nola edo hala moldatzen baitira".

Besteekin ordea, duten arazoari buruz hitz egin eta irtenbidea bilatzen saiatzen dira. Helburua, pertsonaren autonomia lortzea izaten da; izan ere, normalean pertsona hori oso galduta egoten baita eta bere kabuz erabakiak hartzea kosta egiten zaio. Bitarterako irtenbideak izaten dira. Lana bilatzea, psikiatrarengana joatea edo desintoxikazio zentro batera jotzea, adibidez. Lan bila dabilzanezi eta hiru egun horien buruan kontratua lortzen dutenei, lehen soldata jaso bitartean, non geratu bilatzen diote. Horretarako, egonaldi ertaineko zentro batzuk izaten dira. Buru osasun arazoak dituen psikiatrarengana joateko beharraz ohartarazten dute. Droga edo alkoholarekin arazoak dituztenei edo, esaterako, hiesa dutenei, nora jo argitzen diete (Gizakia Helburu, Gurutze Gorria...). Azken batean, ondorio hori ekarri duen kausa saihesten laguntzen saiatzen dira.

GKE-en esku

Hiru egun horien ostean, arazoari irtenbidea bilatzeko konpromisoa hartu ez duenak,

kalera itzuli beharko du. Askok frustrazioz bizi du, ez baita arazoari irtenbidea bilatzeko gai ikusten eta noski, ez du bere burua kale gorrian ikustea gustuko. Jose Antonio Lizarralde Caritasean egiten du lan: "Planteamendu apur bat eskizofrenikoa dirudien arren, pertsona hauek sufrimendu handiz bizi dute egoera, gaizki sentitzen dira inguruan sortu duten sufrimendua dela eta, baina aldi berean, egoera hori egungo gizartearen ondorio dela diote eta hein handi batean arrazoi dute".

Caritasean boluntario sare zabala dute. Pertsona hauek egiten dutena funtsezko beharrek asetzea da. Donostian esaterako, jangela bat dute eta horretaz gainera, arropa eta kasu batzuetan gaua igarotzeko aukera ere eskaintzen zaie. Pertsona hauekin lan egiten duen jendeak nahi eta ez gogorra izan behar duela

Kalean, pertsonaren espazio pribatua eta publikoa bera dira eta horregatik, Rais elkarteko Unai eta Ander kontu handiz hurbiltzen dira. Hurbildu eta zigarro bat edo kafe bat eskaintzen diote etterik gabekoari eta halako batean, elkarrekin, nortasun agiria berritzera joango dira, edo sendagilearengana...

uste du Lizarralde, egoera hauetan hitz gogorrak entzun behar izaten direlako eta askori bere bizimoduari buruz zalantzak sorrazi dizkiolako: "Niri ez zait birgizarteatzeaz hitz egitea gustatzen, baina egia da, dena den, norberak bere bidea egin behar duela. Ezin diegu guztia eman, mugak jartzen jakin behar dugu".

Erantzukizuna zeinena?

Etterik gabekoekin lan egiten duten pertsona gehienek, erakundearen ekimenen eta erakundetik kanpokoen arteko koordinazio falta sumatzen dute, baita baliabide publikoen artekoa ere.

Neguan zehar, kalean hotzak akabatzen ikusi ditugunean, hainbat eta hainbat gogoratu da haietat. Gaia, ordea, edozein urtarotan dago mahai gainean; Arartekoak ere arazo honi buruzko ikerketa jarri du abian, Legebiltzarrean eztabaidatu dadin. Instituzioak zein norbanakoak udaberriaren goxotasunean ere etterik gabekoak gizartearen hoztasuna sentitu ez dezaten ahalegina egiteko gai izango ote gara? ■

prezioa

zerbitzua eta estaldura

LAGUN ARO AUTOMOBILA ASEGURU BERRIA

**Merkaturatze-
eskaintza**

> lehen urtean gidabaimena kentzea, **DOAN**

LAGUN ARO
SEGUROS - ASEGURUAK

Beti zugan pentsatzen

Marie Darrieusecq

• PERTSONAIA •

Bakantzetan harrapatu dugu Marie, liburu bat bukatu berri, eta bertze hiru buruan itzulika ari. Ur ertzean hartu gaitu, Biarritzeko Ibarritz hondartzan. Uhai-nen erritmoan, idazteaz, bere liburu-erue, euskal literaturaz, eta Euskal Herriaz mintzatu gara. Zertarako idazten duen galdetu, eta Mariek, "begira olatu hori, ikusten duzu, begira ezazu berri. Milaka aldiz ikusi duzu, baina begira ezazu bertze behin, begi berri batzuekin...".

Eta Marie mintzo zen artean, ehunka olatu lehertu dira gure aurrean.

«Liburu gehienak alferrikakoak dira»

Euskara omen zen zure ama hizkuntza.

Ama hizkuntza, zentzu hertsian. Euskara baita ene amaren mintzaira, ene amaxirena, ene birramaxirena... baina ene mintzaira ez da. Etxean anitz entzun nuen, ttipia nintzelarik ama euskaraz mintzo zitzaidan, pentsatzen dut konprenitzera iritsi nintzela, baina ni ez naiz sekula mintzatu. Gainera, erranen nuke, bortizki ukatu nuela bi urte nituelarik. Ene aitaren eraginez gehienik, aita euskalduna izanik ez zen euskaraz mintzo, eta beraz, arrazoi politi-

AMETS

ARZALLUS

Argazkiak:

© John Foley / Opale

koengatik izan zen nolazpait errateko. Azkenean, bidea gibelera egin behar izan dut, berrikasteko bidea korritu, eta bi urtez aritu izan naiz euskara ikasten, baina Parisen aski zaila egiten zait, eta utzia dut.

Eta Basusarriko haurtzaroko oroitzapena nola-koa duzu?

Aski oroitzapen ilunak ditut. Ez naiz nehoiz biziki ongi sentitu herrixka horretan. Bakarra nintzen elizara joaten ez zena, katiximara joa-

ten ez zena. Bakarra, ene lagun hoberenarekin. Eta horregatik pixka bat baztertuak ginen, marjinauak. Bestalde, biziki ikasle ona nintzen, klaseko lehena, eta horrek, edozein delarik ere herrixka, berdin baztertzen zaitu. Beraz, bi arrazoi horiengatik, uste dut, jendeak norbait erdi ero, eta aldi berean pixka bat handi haize bezala ikusten ninduela. Horrelako nahasketa bitxi bat. Eta berdin gelditu da, orain ere, hogeita hamasei urte ditut, baina uste dut berdin segitzen dudala, eta baztertua bezala naiz herrixka horretan.

Baztertu ez zintuena etxean zenuten liburutegia izan zen. Familiako liburutegian murgildu zinen irakurketara.

Bai. Ene gurasoek biek irakurtzen zuten. Ene aita teknikaria zen, baina bazuen literaturarako gustua, ez dakit ongi zergatik. Faulkner-en irakurle handia zen, ni ez bezala. Eta ene amak gehiago irakurtzen zituen poliziakoak. Biziki liburutegi anitza zen, aberatsa. Hoberenetik eta txarretetik bazen. Eta nik eskutara erortzen zitzaidana leitu nuen, orotarik funtsean.

Sei urterako zure pasioa omen zen idaztea. Nola sartu zitzaizun arra hain goizik?

Haur guziek dute halako sorkuntzako aktibitate bat. Enea idaztea zen, obsesio bat bezala nuen, pasioa, beti idatzi eta idatzi. Eta pentsatzen dut ez dela harritzekoa sei urterekin idazten hastea, zeren eta marrazten ahal nuen, kantatzen ahal nuen, haur guztiek egiten dute horrelako zerbait. Baina ni gehien harritzen nauena da, zergatik segitu nuen idazten, zergatik ez nuen utzi nerabezaroan, bertze haur guziek bezala.

Noiz erran zenion zure buruari, "ni idazlea naiz"?

Idazle izatea ene ttipitako ametsa zen, baina biziki goizik ohartu nintzen normalki ezin dela idaztetik bizi, beraz bi soluzio pentsatu nituen: kazetari, edo irakasle. Alta, dena aldatu zitzaidan, *Ahardikeri*ekin, publikatua izan nintzelarik. Orduan ulertu nuen zinez idazlea nintzela. Lehenago, beti pentsatzen ahal nuen, ero bat nintzela. Baziren egunak egiazki sinesten nuenak ene idazle izaeran, eta baziren bertze batzuk erdi etsia egoten nintzenak. Hori gertatzen zaie publikatuak ez diren guzietan. Beraz, publikatua izan nintzelarik, dena aldatu zitzaidan. Eta aldaketa horri esker bilakatu zitzaidan idaztea ofizio, eta ez eritasun. Bestela, uste dut goiz ala berant depresio batean eroriko nintzela.

Bost liburu izan zenituen lehenik inongo editorialek ez zizkizunak publikatu. Nola bizi da nahi eta ezin hori? Nondik bildu indarra berriz idazten hasteko?

Baziren etsipen uneak, bereziki garai bat izan

nuen ene buruari galdetzen niona: "Nola egin behar da? Zer idatzi behar dut?". Baina, gezurra iduri badu ere, enetzat biziki positiboak izan ziren editorialek erantzunak. *Sorgina*, ene lehen liburua, Edition de minuit, eta Gallimard-era igorri nuen. Eta bi editorialek biziki erantzun luzeak jaso nituen, azalduz zergatik ez zituzten hartzen esku izkribuak, baina animoak emanez, ongi zela, segitu behar nuela idazten. Nik uste nuen horrelako erantzunak denei bidaltzen zizkietela, baina denborarekin jabetu nintzen erantzun haiek bereziak zirela, eta serioa ari zitzazkidalda. Handik landa, Edition de minuit-eko editoreak, Jerome Lindonek, nolazpait errateko Parisen edizioen aita saindua denak, esku izkribu guztietan igortzen zizkidan animo hitzak, animatzen ninduen. Baina ez zidan nehoiz publikatzen!

Publikatu gabe noiz arte segituko zenuen idazten?

Bo, banuen denbora, hogeita sei urte baizik ez nituen *Ahardikeri*ak atera zelarik, eta ene buruari berrogei urte arteko epea emana nion publikatua izateko. Ez dakit zer gertatuko zitzaidan berrogei urterekin oraindik ez bazidaten deus publikatu.

Ahardikeriak idaztea bukatu zenuelarik zerbait handi idatzi zenuela ohartu zinen?

Ez publikatzeko modukoa izateko beldurra nuen. Baina zorionez, sei edizio etxetara igorri, eta aste batez lauk baiezkoa eman zidaten. Izugarria zen, bizitza salbatu zidan, ez nuen irakasle izan beharrik ukanen, idaztetik bakarrik bizitzen ahalko nintzen. Ene betiko ametsa zen. Ondorio txarrak ere utzi zizkidan, jelsia batzuk, lagunak galdu, baina bon, aldaketa, bortitza izanik ere, zorionekoa izan zen.

Nortasun agiria

Marie Darrieusecq Basusarrin (Lapurdin) jaio zen 1969ko urtarrilaren 3an. Herriko eskolan hasi zituen ikasketak, eta baxo literarioa pasa ondotik hypokhâgne prestakuntza jaso zuen bi urtez Bordelen. Pariseko Ecole Normale Supérieure-n egin zituen Letra ikasketak, eta ordurako *Le Monden* idazle gazteen saria irabazia zuen (1988). 1996an atera zuen bere lehen eleberria, *Truismes* izenekoa (*Ahardikeri*ak), eta best-seller bat izan zen. 1.000.000 bat ale saltzeaz gain, hogeita hamar hizkuntza baino gehiagotara itzulia izan da. Geroztik, beste bost eleberri ditu idatziak: *Naissance des fantômes* (1998), *Le mal de mer* (1999), *Bref séjour chez les vivants* (2001), *Le Bébé* (2002), eta *White* (2003). Abuztu hondarrean ateratzekoa du hurrengoa, *Le Pays*. Bi aldiz ezkondua da, eta bi haurren ama da.

Zertan zen *Ahardikeriak* zure lehengo liburuak baino hobea?

Jerome Lindonek erakutsi zidan, bereziki lehen liburuetan, bertute berezia behar dela. Liburuak zabaltzen duzularik, edozein lekutan zabaldurik ere, jakin behar duzu liburu hori dela eta ez bertze bat. Ene lehengo liburuek estiloz aldatzeko akatsa zuten, ahotsez aldatzekoa. Ahotsa, liburuan mintzo den ahotsaren zentzuan. *Ahardikeriak* idazteko, sei hilabete ameskeriatan iragan nituen, eta liburuko lehen esaldia idaztea lortu nuen, biziki ahots koherente bat aditu nuelarik.

Beraz, ez da egia sei astetan idatzi zenuela...

Sei astetan pausatu nuen paperean, baina hori baino lehen ameskeria fase bat izan zen. Ameskeria, erran nahi da, ez dudala deus egiten, Parisen ibiltzen naiz, ene ohean etzaten naiz, edo sukaldean ari naiz, eta uzten dut liburuak jiten, eraikitzen. Biziki ohar guti hartzen ditut, baina beti dut burua nobelan. Indarrik egin gabe. Berez jiten zait.

Ameskeria, papereratzeta... Zenbat fasetan zati-tzen duzu liburu bat idaztea?

Liburu baten idazteko hiru fase badira. Hiru fase eta bi urte guti gorabehera. Bada ameskeria fase bat, zenbait hilabete irauten duena. Hor atzematen ditut liburuak gidatuko duten ahotsak, edo ahotsa. Ameskeriaren ondotik, momentu batez, lehen esaldia entzuten dut. Eta lehen esaldi hori da motorrean giltza sartzea. Handik landa bera aitzinatzen da. Eta joanean-joanean, sinpleki azken esaldira iristen naiz, entzuten dut azken esaldia, lehen esaldia entzun nuen bezala. Erran nahi du harrapatu nahi nuen guztia, bildu nahi nuen guztia, jaso dudala. Eta orduan hasten naiz berriz irakurtzen. Berrirakurpenaren faseak, bertze faseek bezain bat irauten du. Sei, zazpi, zortzi aldiz arrairakurtzen dut liburuak, etapa bakoitzean

Sariak? Zertarako?

"Nik nehoiz saririk ez ukanak anitz erraten du Frantziako sarien sistemari buruz.

Zinez sariak ematen dituzte jende bati... Baina hala ere, egun ez nioke sariari txisturik botako, egun sari bat banu, biziki pozik nintzateke sosa ukanen nukeelako, kar kar kar. Aldiz, *Ahardikeriaken* garaian ez nuen sos beharrik. Saria sosa bakarrik da, bestela ez du inongo interesik, inongo zentzurik".

zuzenketa ezberdinak eginez. Gertatzen ahal zait esaldi berdina hogeita hamar aldiz irakurtzea, edo bi oren hitz baten gainean iragatea. Hori da ene ofizioa.

Beraz ez duzu planorik egiten?

Ez, ez dut sekula planorik. Bi motatako idazleak badira: badira idazleak planoak egiten dituztenak, Georges Perec bezala, eta badira idazleak lumaren atzetik joaten direnak, Sthendal bezala. Nik biziki maite dut Perec, baina gehiago naiz Sthendal bezalakoa. Eta biziki arriskutsua da planorik ez izate hori, gertatu izan baitzait liburuak botatzeta, bi aldiz. Ez zelako gehiago koherentziarik, bukaeran ez nintzelako ene zangoen gainean erortzen.

Mintza gaitezen *Ahardikeriaken*. Bizitza sozialak horretara eramanik, emakume baten ahardi bihurtzea kontatzen duzu. Zenbat aldiz konparatu zaituzte Kafkarekin?

Bi milioi aldiz, kar kar kar.

Georges Orwellen mundu bat ere usaintzen da.

Bai noski, biziki orwelldarra da. Kafkak baino gehiago eragin zuen nigan Orwellen *Animalien baserriak*.

Liburuak izugarri saldu zen, eta orotariko kritikak jaso zituen, aldekoak bezala aurkakoak. Nola hartzen zenituen kritikak?

Ez nituen entzuten, hain fite zihoan dena. Eta jendeak hainbeste zozokeria kontatu ditu. Gisa guztiz, liburuaren itzulpeni esker, fite, bidaia-tzen hasi nintzen, eta horrek anitz lagundu nau, Frantziatik kanpo bainintzen usu.

Hainbeste zozokeria kontatu dira?

Bai. Adibidez liburu pornografikoa dela erraten duen kritika lerro guztia tronpatzen da. Ez da egia, ez da liburu pornografiko bat, ahotsa ez baita pornografikoa. Emakume gazte horren inozentziak egiten du erraten duen guztia ezin dela pornografikoa izan. Eta gainera, biziki eszena guti badira pornoak. Beti dira bere begiradaz deformatuak. Idazten ahal nuen liburu pornografiko bat, ez dut deus horren aurka, baina ez zen preseski liburu hori. Beraz hor bada akats bat. Eta bertze huts handia izan da, feministek erran dutelarik liburu misogino bat dela. Ez naiz batere ados. Enezta liburu anbiguo bat da, ez dut uste mezu konkretu bat duenik, baina mezu bat baldin badu, deus baino gehiago da feminista.

Erraten duzu *Ahardikeriaken* ezagutu duzula idazle izatearen alderik onena eta alderik txarre-na. Zein da txarrena?

Komunikabideen bortizkeria, irain eskutitzak, barnean komuneko papera dakarten gutunazalak, gauza ikaragarriak! Dena gorde dut gaine-

ra, atzematen dudalako lekukotasun soziologi-ko bat dela. Baina bon, nik ez dut nehoiz hori biziki seriozki hartu, belarri batetik sartu eta bertzetik atera. Banuen inkontzientzia modu bat. Nik nahi nuena idaztea zen.

Eta egunero kritikarien ahotan, salmentak eten-gabe goraka... Ez da munduaren erdigune bilakatzeko arriskurik? Norbere buruari garrantzia gehiegi emateko arriskurik?

Bai. Baina, dena den, sekula ez diogu garrantzia aski ematen gure buruari. Gainera idazle izateko pixka bat megalomanoa izan behar da. Biziki lanbide bakartia da, eta anitz sinetsi behar da, zuk ez baduzu sinesten ez baitu nehork sinetsiko zuretzat. Beraz batzuetan, idazleak, aski hurbil gara megalomaniatik. Idazle guztiak dira pixka bat horrelakoak.

Nori zuzentzen zara idazten duzularik?

Ni irakurlearen inteligentziari zuzentzen naiz, ez ditut aisiarako liburuak idazten. Irakurleak plazera ere atzematen ahal badu hobe, baina lehen-lehenik bere inteligentziari zuzentzen naiz, bere sentsazioei, bere estetikari. Burmuinean begi berri batzuk irekitzen ahal banizkio, ongi izanen litzateke.

Zure liburuak aski ezberdinak dira, bai ahotsez, bai estiloz. Zergatik hainbeste aldaketa?

Beti saiatzen naiz, idazten ez dakidan liburua idazten. Bestela aspertuko nintzateke. Horregatik izan zen POL edizio etxea hautu ona. Bertze edizio etxeek galdeginen zidaten *Ahardikeriaren* antzeko bertze liburu batzuk idazteko, *Ahardikeriak 2*, *Ahardikeriak 3*. Baina ezin dut nik hori berriz egin, sobera aspertuko nintzateke. Aldi oro hasten naiz nola idatzi ez dakidan liburu bat idazten, nola sartu ez dakidana, ez dakidana zein forma atzeman... Horrek motibatzen nau. Eta hilabeteak pasatzen ditut, hilabeteak ameskeriatan.

Zure liburu bakoitza ez ote da hizkuntza berri bat sortzea bezalakoa?

Idaztea, Zen ariketa

"Idaztean ezin naiz hor izan. Ahantzi behar dut ene senarra, ene haurrak, ene pertsonalitatea, ene psikologia, ene egoera zibila, hustasun batean sartu, eta munduaren eta mundukoen oihartzun bihurtzen naiz, ia ene psikologiarik gabe. Meditazioan sartzea bezala da. Burua hustu, eta orrian sartzen naiz, mintzatzen duen ahotsean, pertsonaien irudimenean, aktore lan bat ere bada".

Ene helburua da entseatzea jendeak mundua ikus dezan bertze behin, begi berri batzuekin. Errutinaren gainean indar bat egin dezan, klitxeen gainean. Nehoiz erraten ez diren hitzak erran nahi ditut, tabuak direnak, gizarteak edo familia batek isilean pasatzen duen guztia. Beraz, horretarako erremintak izanen diren esaldien beharra dut, erreminta ahalik eta berrienak. Beti hizkuntza berritasunera behartu behar dut. Biziki zaila da, iristen ez dudana helmuga bat, baina hori dut helburua. Ez naiz erraztasunaren aldekoa, erraztasunean lo hartzen baita, eta lelokeriak pentsatzen hasi. Badugu eskubidea irakurleei indar bat galdegin behar zaien liburuak idazteko. Baina aldi berean ez dut gogorik hermetikotasunean erortzeko, ulertezina izateko. Entseatzen naiz oreka ona atzematen.

Eta mundua ikusteko begi berri batzuk eskaintzen ez dituen liburuak, merezi du?

Ez. Liburu gehienak alferrikakoak dira. Berezi-ki egun, gero eta gehiago publikatzen denean, liburu gehiengoak zinez ezdeusa da. Beharrik, badira bakar batzuk onak hala ere.

Liburu bat hartzen duzularik eskutan zer eskaintzen diozu bada?

Erranak taxua izan dezala, taxua. Hori segidan sentitzen da, baden idazkerarik edo ez den. Gero, kontatzen duen istorioa, azken batean ez da hain garrantzitsua, erranean taxua baldin bada, sekulako zentzua hartuko du bere istorioak, ez bada taxurik, botatzekoa da. Idazketa-rekin arazoa da, hitzak denonak direnez, denek uste dutela idatz dezaketela. Baina sekulako ezberdintasuna bada erratearen eta idaztearen artean. Eskulturekin, nehork ez du erraten: "Te, bihar eskultura bat egiten hasiko naiz", inpresioa dugulako badela teknika bat. Hitze-kin berdin gertatzen da. Lehenik bada teknika bat, norberak bakarrik eraikitzen duena, bakarrik ikasten dena, biziki emeki.

Bada sormenaren inguruko teoria bat zera dioena: sormenaren gailurra hogeita hamahiru urte-

ITSAS MENDI

Karabanak eta autokarabanak

- Furgoneten eraldaketa
- Autokarabanen alokairua

E-posta: itsasmendi@itsasmendi.com
www.itsasmendi.com

Errep. Nacionala 1 - 20140 Andoain (GIPUZKOA)
 Tel. 943 59 32 90 - Faxe: 943 59 41 73

rekin edo hasten da, eta bost urte inguru irauten ditu. Hortik landa, sormena bide batean egituratzen eta sakontzen joaten da. Zer diozu?

Inpresioa dut baietz. Segur aski, berrogei urte izanen ditudalarik idatziko ditut ene libururik onenak. Oraino ikasten ari naiz. Inpresioa dut hobetzen ari naizela, emeki, zerbait sinpleago eta sakonagorantz, zerbait aldi berean konplexuago eta ez hain konplikaturantz.

Zer ari zara ikasten, elkarrizketak egiten?

Bai, hori ere bai. Ene lehen liburuetan ez da elkarrizketarik, sinpleki, ez nekizkielako idazten. Orain ausartzen naiz gero eta elkarrizketa gehiago sartzen, eta adibidez, egun batez nahiko nuke antzerki obra bat idatzi. Horretarako elkarrizketak ongi egiten ikasi behar dut.

Beraz orain arte nobelak idatzi badituzu ere, berte jeneroak probatu nahi dituzu?

Bai, nahiko nuke antzerkia idatzi. Poesiara agian egun batez jinen naiz, baina enetzat ez da hainbeste ezberdintasunik nobela eta poesiaren artean, biziki zailak dira ezberdintzen. Ene liburuetako bat, *Le mal de mer*, kasik poema bat da. Zer da poema bat? Zer da nobela bat? Ez dakit. Antzerkia bai, aski definitua da. Eta badut gogoia hori entseatzeko.

Jeneroez ari gareno, zuk errana da: "Idazkerak ez du sexurik".

Ez dut pentsatzen literaturak sexurik duenik, arriskutsuegia litzateke emakumezkoentzat sexu bat duela erratea. Ghetto literario bat sortzea litzateke eta gorroto dut hori. Marguerite Durasek ez zuen sexurik idazten zuelarik, Nathalie Sarrautek ere ez. Gertatzen ahal dira gauza sotil batzuk gizonezko batek edo emakumezko batek idazten duelarik, baina sotilegia da horrela hitz egiteko. Eta, adibidez, Balzacek liburu bat idatzi zuen, *Les mémoires de deux jeunes mariés*, eta sinestezina da, iduri luke emakumezko batek idatzia dela. Bularra ematea deskribatzen du, bularra ematearen sentazioak. Beraz, irudimenak dena dezake, irudikatzen ahal da gizon baten larruan, emakumezko baten larruan, martiztar baten larruan, edo txerri baten larruan. Irudimenak, idazketak eta estiloak dena dezakete. Baina ongi informatua izan behar da. Dena jaso behar da, mustuka batek bezala bildu; eta gero hustu, baina forma egokia atzemanik.

Zuk frantsesez idazten duzu. Gabriel Garcia Marquezek erran zuen frantsesa hizkuntza hila dela. Biziki maite dut Gabriel Garcia Markezen probokazioa. Frantsesak hain dira harro haien hizkuntzaz, haien patrimonioaz, ez dela gaizki hori erratea, on egiten die, munduan arrakoka-

Galderei erantzun

"Ene ameskerien oinarrian izaten ahal dira galdera handiak, hitzen definizioa xerkatzen duten bideak. Adibidez, zer da ume bat galdegin nionetik ene buruari, liburu oso bat zabaltu zitzaidan. Eta hortik jaldi zen *Le Bébé*. Edo zer da olatu bat? Hori zen *Mal de mer* idazteko ene buruari egin nion galdera. Liburu bat ongi saltzen delarik, adibidez, *Le Bébé*, erran nahi du, hunkitu duela publiko bat, deitzen dena publiko popularra. Jende anitzi interesatzen zitzaion galdera bat pausatzen nuen. Aldiz, galdetzen dudalarik ene buruari, 'zer da herri bat?' jende gutiago interesatuko da, segur da. Baina nik ez dut hauturik, ez dut nik erabakitzen zer galdera pausatu ene buruari. Ez naiz pentsatzen hasten, 'ea, zein galderak salduko luke gero liburua antz?'. Hori eginen banu hila nintzateke idazle bezala".

tzen ditu. Munduko hiru hizkuntza handiak, ingelesa, gaztelera, eta txinera dira, eta gero frantsesa. Eta frantsesak ez dira beharbada horretaz ohartzen. Egia da frantsesa literarioki prestigiodun hizkuntzatzat hartua dela, baina latina ere prestigiodun hizkuntza zen literarioki, beraz ez dakit sobera zein den frantsesaren etorkizuna.

Euskara hizkuntza hila dela ere erran izan da...

Frantsesak jasan dezakeena eta euskarak jasaten duena ez da batere mehatxu berdina, euskararena anitzez zuzenagoa da, erreala da. Bon, frantsesak duen mehatxua ere erlatiboki erreala da, baina frantsesak beti iraunen du Frantzian, Frantzia estatu bat baita. Hori da euskararen arazoa.

Euskal literatura segitzen duzu?

Biziki guti. Hasier Etcheberriaren bidez zerbait. Bernardo Atxaga ezagutzen nuen aspalditik, baina bestela Hasier Etcheberriak ezagutarazi dizkit Harkaitz Cano, Ixiar Rozas...

Joseba Sarrionandia?

Ah bai, Sarrionandia ere bai, adoratzen dut. Baditu poema batzuk zoragarriak. Gaztelaraz irakurri ohi dut, baina ene helburuetako bat da noizbait euskara aski ongi jakitea horiek denak leitu ahal izateko. Zoritzarrez, urrun naiz oraino. Aldiz, aski badakit, ondoan bi testuak ditudalarik, euskarazkoa eta frantsesezkoa, biak konparatzeko. Eta ene buruari errateko, "hara, agian ez nuen hori horrela itzuliko".

Le Pays, abuztuan aterako duzun liburua, aurrea ezazu zerbait.

Liburu horren oinarrian galdera batzuk badira: "Zer da herri bat? Herri bat existitzen ahal da estaturik gabe? Hizkuntza batek bizirauten ahal du estaturik gabe? Herria hizkuntza ote da?". Horrelako galderak dira, euskaldun guztiek pausatzen dituztenak funtsean. Bistan da Euskal Herriatik inspiratua dela, baina ez da Euskal Herriatik aurkitzen, ez naizelako idaztera iristen errealitateari kolatuegia naizelarik. Beti urrundu behar naiz, urrunduz heltzen naiz hobeki mintzatzerara. Eta istorioaz zer erran? Badira mamu batzuk, bada itsasoa... Biziki maite dut, biziki orekatua atzematen dut.

Noizbait euskaraz idazten ikusten duzu zure burua?

Ez. Ez naiz sekula helduko, zailegia da. Baina egun batez nahiko nuke, eta buruan atxikitzen dut, euskarazko poesia frantsesera itzultzea gaztelaratik pasa gabe, zuzenean euskaratik frantsesera. Biziki itzulpen guti badira euskaratik frantsesera, normalki gaztelaratik pasatzen dira. Eta espero dut iristea aski euskara mailara itzuli ahal izateko. ■

1960-1965 **ARGIA**
independentzia

► **Hondamendia Italian**

Vajonteko urtegiak gainezka egin eta milaka hildako eragin ditu

► **Kennedy hil dute**

AEBetako presidentea tirokatu dute Dallasen

► **Vatikanoko II Kontzilioa**

Joanes XXIII. hil eta gero, berrikuntza prozesua aurrera doa

► **Jorge Oteiza**

Orioko artistaren *Quosque tandem!* urteko best-sellerra

Izarrak itzali eta argia piztu

Babeslea: Gipuzkoako Foru Aldundia

euskaraz,
gero eta hurbilago!

Gipuzkoako Foru Aldundia

Altxerritik Holywoodera Aita Santuaren baimenarekin

Uztailean ARGIAren 2.000. alea izango da kalean, duela 2.000 aste, 1963an, bilakatu baitzen Zeruko ARGIA astekari. Horregatik datozen asteotan azken lau hamarkadei errepaso egingo diegu astekariaren begietatik.

Hasteko, 60ko hamarkadaren lehen erdira egingo dugu atzera. Jorge Oteizaren hausnarketak ezagutuko ditugu, Marilyn Monroe eta J. F. Kennedyren hiletara joango gara, Eliza katolikoaren aldaketak nabaritzen hasiko gara eta Itoitz aldera begiratu dugu, kezkatu, Vajonteko urtegiaren hondamendia gogoan.

NAGORE IRAZUSTABARRENA

ITZALI ETA PIZTU. Horrela ibili ziren euskal komunikabideak 60ko hamarkadaren lehen erdian. Arrate irratia, esaterako, 1959an sortu zen. Bada, frankistek 1964an itxi zuten Segura eta Tolosako Herri Irratiekin batera. Hurrengo urtean Bilboko Herri Irratia euskara ikasteko saioa emititzen hasi zen Xabier Peñaren gramatikari jarraiki eta liburuaren 2.000 aleko tirada hiru egunetan agortu zen. Euskarazko komunikabideen behar eta nahia nabarmena zen, beraz, baina interruptorea frankismoaren eskuetan zegoen. 1960an Baionan *Enbata* aldizkariak argia ikusten zuen bitartean, Espainiako Informazio eta Turismo Ministerioak Zeruko ARGIA debekatu zuen, 1919an kaputxinoek sortutako hilabetekariak 36ko Gerra osteko isilune luzearen ondoren azken urtetan bide malkartsuan gora egiten saiatu bazen ere.

Arantzadi taldeko hiru kide Altxerri leizezulo-tik irten ziren 1963ko egun batez, bertako margoen berri lehen aldiz emateko. Eta udaberri hartan bertan Zeruko ARGIA kobazulotik irten eta astekari gisa berpiztu zuten. Gipuzkoa, Bizkaia eta Araban, ordea, ez zen erraza izango euskarazko argitalpena aurrera ateratzea. Eta euskara kontuetan irekiagoa zen Nafarroara jo zuten berau argitaratzeko bide zabalagoaren bila —Nola aldatzen diren gauzak...—. Eta zuzendari izateko izen bat ere behar zen, Iruñean bertan topatu zutena, Universidad de Navarran. Donostiako kazetaritza ikasle gazte eta ezezagun batek eskaini zuen bere izena, Iñaki Gabilondok.

Uzta oparoa urte hartakoa, Gabriel Arestiren *Harri eta Herri*, Federico Krutwig-en *Vasconia* eta Jorge Oteizaren *Quosque tandem!* 63an plazaratu baitziren. Artista oriotarrak “best-seller” berezi honetan, estetikak euskaldunak bestelako egiten gaituela dio eta horren oinarri bi zutabe nagusi aztertzen ditu: neolito garaiko harrespil hutsa eta euskara, hizkuntza. Historiaurreko kobazuloetan bilatu behar genuen argia? Euskara aldarrikatzen zuen euskaraz hitz egiten ez zuenak? Liburuan Oteizak, arteari esker, eta berari gertatzen zaion bezala, euskaraz jakin gabe euskaraz hitz egitea posible dela dio, haserre, jenioaren jenio biziz, Zeruko ARGIAren 100. alean erabiliko zuen tonu beretsuan —beheko koardroan jaso dugu—.

Lehen edizioa berehala agortu eta Oteizaren hausnarketek eztabaida nonahi piztu omen zuten. Mesanotxe guztietan omen zegoen *Quosque Tandem!*. Berrogei urte baino gehiago pasa direnean, ordea, aditua ez den irakurle xumeak liburua zabaldu eta galdera bat dator-kio berehala: hau nork ulertu zuen? Lagunen

ARTXIBOTIK

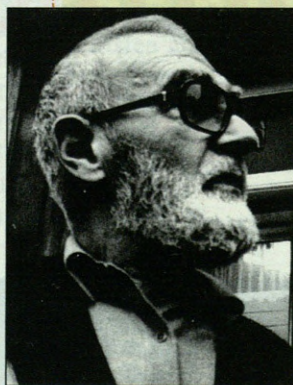
Oteitza'tar Gorka
Zeruko Argia, 100. alea, 1965eko urtarrilak 24

Aritzari Oles-Deia

Euskeratu bear bai-naute, zergatik deitzen didak ZERUKO ARGIA'tik? Onela aldentzen ikusten ba-nauk, aur nintzaneko nere izketa

galdua jasotzerik ezin onartu dezakedalako dek. Etziokat iñori barkatzen. Zeruko Argia nork euskaratzen dik? Ken esku ori, etzaidak lagundu, nere buruaren bengaizoa nauk, edo-ta nere erantzuna, nere itzak ire eskuetan ditukalako ta ire burua osotzat jotzen dekalako, ezeren utsik ez dakalako,

ezer etzaik palta. Ni palta nazue, eskupeko eskean makurtzen zaituzten puska au.

ARTXIBOTIK

Arregi'tar Rikardo
Zeruko Argia, 61. alea, 1964ko uztailak 26

Kennedy'ren pentsamenduaren eriotza

Pentsatua neukan bein baiñan geiagotan, eziñ nintzan atrebi ordea ortaz mintzatzea. Begiratu bat eman mundu guztiari ta danak kennedy-zaleak bezela ikusten dira, ez da iñor ateratzen bere esanen kontra. Baiñan ara, lengo egun batean Maurice Duvergere'en artikulu bat irakurri det gai orretaz eta orain ez det bildurrik.

Ikasten ari geralako, ikasi bearren artean politika eskubidea ikasi bear degunoi etzaigu batere arrotz egiten Duverger jaunaren izena. Orain esaten dan bezela au Frantzia'ko "Politologorik" onena da, au da, politika jakintzan jakitunenetakoa.

Jaun onek dionez prolema aundi bat arkitzen da gaurko gaurko latino-amerikan: ea ango prolemak konpondu ditezkieen erreboluziorik gabe reformen bidez, reformismoaren bidez. Kennedy'k reformismo oni laguntzeko erabakia artu zuan. Baiñan erabaki ori nola alabait Ipar-ameriketa'ko izaeraren kontra zijoan ordea. Reforma oiek nai ta nai ez sozialismoaren antzeko zerbaitekin egin bear eta Ipar-ameriketa'ko jendei itz orrek izugarriko bildurra ematen dio nunbait. Orregatik bazi-rudin eziñezko jokabidea zala Kennedy'k artutakoa. Ala ere politika orrek bakarrik ekarri zezakean prolemak askatzeko bide bakarra.

Ez du orrela pentsatzen oraingo Johnson lendakariak. Onentzat, eta bere laguntzallehentzat latinoameriketan lenen lenengoa da ipar-ameriketarren interesak defenditzea ta gero komunismoari kontra egitea baiñan nolanai, batere begiratu gabe nortzuek agintzen duten, demokraziaren bitartez egiten duten edo ez begiratu gabe. Benetan penagarria eta luzarora kaltegarria.

Ori bakarrik balitz baiñan, zoritxarrez, antzematen da Ipar-ameriketa'ko zuzendaritzan aize berriak etorriak dirala, zerbait falta dala. Eta alperrik esatea izango da, baiñan nik naigo nituan lengo aizeak oraingokoak baiño, gazteagoak eta egi-zalegoak ziralako.

Eta arrabi aundiena ematen ditena auxe da, alegia, Kennedy ill zuna pozez txorutzen egongo dala pentsatzeak. Kennedy iltzerakoan zeuzkan asmo guztiak beteta ikusiko ditualako. Ez dute arrapatu, bere orde best batzuek izango dira illak. Gaiñera Ipar-ameriketa'ko aizeak aldatzea nai baldin bazuan, bere naia oso osoan bete da. Zer geiago nai lezake?

Aita Santuaren bizia itzali zen, urtebete lehenago Eliza katolikoak bere historia guztian izan zuen berrikuntzarik handiena piztu ondoren. Bere adinagatik trantsizio hutsezko pontifize gisa aurreikusi zuten horrek, olatu berria bul-tzatu zuen Vatikanoko II. Kontzilioarekin.

Goian J.F. Kennedy AEBetako presidentea tirokatu zutene-koa. Alboan bere argazkia eta Rikardo Arregik hilketa eta gero idatzitako hausnarketa.

aurrean gaizki gelditzeko beldurra kontu zaharra dela, alegia.

Italiako tsunamiak

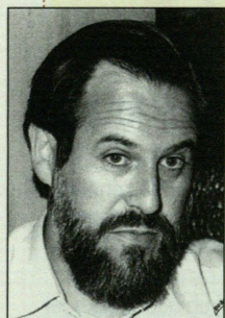
"Baiont (Italia) lau milla il dira eta sei erri loian iskutatu" zioen Zeruko ARGIAko azal bateko titular nagusiak. 1963ko urriaren 10eko goizaldeko ordubietan, lur mugimendu baten ondorioz, urak Alpeetako Vajonteko urtegiko horma gainditu eta 100 metroko olatuak Pirago, Villanova eta Rivalta herrixkak mapatik desagerrarazi zituen, bertako biztanle guztiekin batera. Longarone-ra ere iritsi zen olatua; 4.500 biztanletik 4.000 hil zirela dio kronikak. Alarma pizteko moduko berria, baina Itoizko urtegiaren arriskuen aurka dihardutenak kenda, egun inork gutxi gogoan duena.

Orduan ere Italia aldetik, Erromatik zetorren beste berri baten itzalean ahaztu zen hondamendia. Hilabete gutxi lehenago Joanes XXIII

UZTAILEAN
Argia 2000. zenbakira HELDUKO DA

Maiatzetik uztailera, eta astez aste, Euskal Herriaren gertuko historia. 1960. urtetik hasita, protagonisten ahotsak, orduko eta oraingo iritziak, argazkiak...

2000
ARGIA
Independentzia

Agustín Ezeiza

Zeruko ARGIA astekari gisa berpiztu eta 1963-1972 tartean aldizkariaren arduraduna izan zen

Momentua ondo harrapatzen jakin genuen

Zeruko ARGIA astekari bezala aterabaino urte batzuk lehenago, Hondarribiko kaputxinoetan, nire anaia Kaietano eta beste batzuk, Zeruko ARGIA hamabostekari bezala ateratzen hasi ziren, egunkari formatuan, informatiboagoa-edo egiteko, bestela Arantzazuko errebista eta horrelakoen oso antzekoa zela, eta usain hori kendu nahian. Baina Gipuzkoan, «Delegación de Información» delakoaren arduradun Ugarte zegoen—gero Donostiako alkate izan zena— eta hark, hiruzpau zerbaki ateratzen utzi, zorrak eginarazi, eta gero itxi egin zuen. Arrazoiak? Orduan arrazoiak ez zuen ezertarako balio... Gauza da, gero, nire anaiak soldadutzara joan behar izan zuela, kapelau.

Kaputxinoek nire kargu utzi zuten *Pan Pin*, umeentzako aldizkaria. Handik gutxira etorri zitzaidan burura ea Zeruko ARGIArekin ez al genuen beste horrenbeste egiterik.

Astekaria Gipuzkoan argitaratzea alferrik zen. Auskalo baimena emango ote ziguten, eta lortuz gero ere, jakina zen gerokoa. Bizkaian eta Araban, beste hainbeste gertatuko zen. Beraz, Iruñea aukeratu nuen. Han kaputxinoek Iparraldeko probintzietako zentro burua daukatenez, «handik aterako balitz bezala jarriko dugu» pentsatu, eta horrelaxe egin genuen. Zein inprentatara eramango genuen? Inprenta indartsu bakarra «Pensamiento Navarro»rena zen, baina hark ez zuen nahi izan. Azkenean aurkitu genuen bat, tolosar baten eta bizkaitar baten artean zera-matena, eta han hasi ginen. Oso garestia zen, baina ez zegoen beste biderik. Hala ere, han hasteko, lehenabizi baimena lortu beharra zegoen. Garai hartan Fragak aterako zuen prentsaren lege berriaren aurrerapen bat izan zen, eta irekitasun hartaz baliatu ginen baimena eskatzeko. Kontu handiarekin ibili behar izan genuen, gauza erlijioso, kultural eta abarren artean, ia ezkutuan, informazio orokorra ere emango zuela aipatzeko. Baina aurretik, aldizkariaren zuzendari agertuko zen kazetaria lortu behar zen. Non

aurkitu, garai hartan eta Nafarroan, Zeruko ARGIAri bere izena utziko zion kazetaririk? Bada, Universidad de Navarra! Eta nor izan zen? Iñaki Gabilondo! Oraindik eskertzen diot hori. Bere kargu eta bere izenean agertu ziren «Zeruko Argia»ren lehenengo zenbakiak.

Bidali aurretik, artikulua guztiak zehatz-mehatz aztertu beharra zegoen. Orduko zentsura ez zen nolanahikoa! Edo aldizkaria aterabaina nahi genuen, edo hitz bat pasaz gero, kito! Aberri Eguna ezin zen ezta aitatu ere. Horrelako hitz guztiak kendu behar ziren.

Dena den, Nafarroako «Delegación de Información» delakoarekin suerte ikaragarria izan genuen. Nik entzun nuen inoiz, hango delegatuaren ordezkaria kontuak eramaten zituenaren aita abertzalea izan zela... Harekin konpontzen nintzen ni, beti apal-apal, han harrotasunak ez baitzuen ezertarako balio, baina laguntza handia lortu nuen harengandik.

Batzuetan esaten zuen jendeak: «Oi zer eskasa aterabaina den aldizkaria!». Nik banekien hori, baina ahal genuena baino gehiago ezin egin. Gogoratzen naiz nola, gerora, Karlos Santamariak esaten zidan iraungo zuenaren inongo esperantzarik ez zuela izan berak.

Ezer ez zegoen garaian, idazle eta kazetari berriak sortzea lortu genuen. Eta irakurle hiritartua ere, asko sortu zen. Beste kezka bat ere mahaigaineratu zen «Zeruko Argia»ri esker: euskararen batasuna beharrezkoa zela. Egizu kontu, oñatiar batek, nafar batek, edo Iparraldeko batek idazten zutela. Denak diferente. Eta ortografia alde-tik, zer esanik ez. Euskara batuaren beharrak istilu ikaragarriak sortu zituen. Han genituen eskuindarrak alde batetik, marxistak bestetik... Denen artean nola asmatu ez zenekielabili behar zenuen, ez baitzegoen inori atea ixterik...

Gauza guztiek dute bere momentua. Momentua ondo harrapatuz gero, indar handia hartzen duzu. Eta «Zeruko Argia»k ere, nahiz hain medio eskasa ikusi, momentu hori harrapatzen jakin zuen. Aldizkari erlijioso sakon bat egiteko asmoa nuen nik orduan, baina ohartu nintzen horretarako ez zegoela kontzientziarik. Herri kultura, politika eta giza baloreen ordua zen.

Larrun 49. 2001eko urriak 28

Hortaz, Joseph Ratzinger-ek 78 urte izanda ere, trantsizioko papaldi baten aurrean al gaude? Ratzinger gazteak (gazteagoak, hobeto esanda) Kontzilioan parte hartu zuen Joseph Frings Kohln-eko artzapezpikuaren kontsultore moduan. Liturgiaren berrikuntzarako dokumentuetan lan egin zuen. Baina gerora gogor kritikatu zituen Elizaren haize berriak. «Eraikin zaharra puskatan desegin da eta ez da berririk eraiki—zioen gaur Benedikto XVI.a denak—, Eliza munduratzeko ez du Elizaren berrikuntza ekarriko, Elizaren amaiera baizik». Kargura iritsi eta berehala Kontzilioaren bidea segiko duela esan berri duenak, «Kontzilioan Kennedy Aroko haize kaltegarriak, baikortasun inozo horren haizeak» sartu zirela esana zuen lehenago.

Joseph Ratzinger-ek, Vatikanoko II. Kontzilioan parte hartu ondoren, gogor kritikatu zuen Elizaren berrikuntza.

JFK eta Marilyn

1963ko azaroaren 22an hil zuten Kennedy. Astebete beranduago «Dallas»ko errikoetxera zijoalarik bi balakin buruan jo zuten» zioen Zeruko ARGIAko titularrak. Handik bi egunetara Lee Harvey Oswald ustezko hiltzailea hil zuen Jack Rubyk. Rikardo Arregiren ustez, ➡

*Direnak eta ez direnak zertzeko
Esanak esan Euskara*

aurrera doan **herria**

EUSKO JAURLARITZA

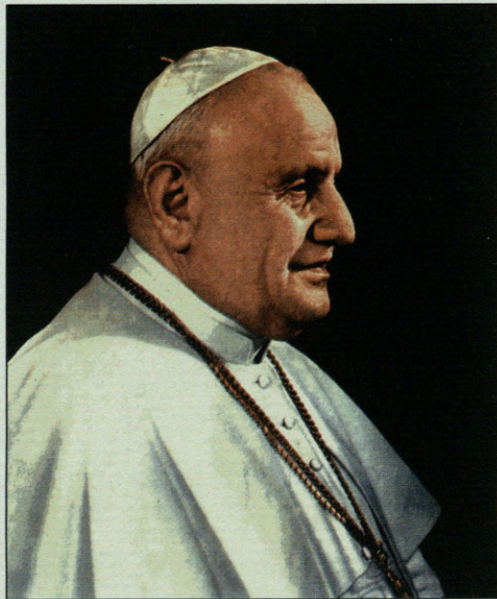

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística

Joanes XXIII.a hil ondoren ere, berak abian jarritako Kontzilioak aurrera egin zuen.

➔ hiltzailea “ez dute arrapatu, bere ordeztu batzuek izango dira illak”. Lau hamarkada joan eta Kennedyren mitoa eta haren hilketaren inguruko esamesak ez dira itzali —eta badira tarteka bizirik ikusten dutenak ere, Elvis eta Marilynekin batera izkinako tabernan kafea hartzen—. Baina Marilyn Monroe ere hamarkada horren hasieran hil zen, 1962ko abuztuaren 5ean, eskukada bete Nembutal hartuta eta, asteen 5.000 maitasun gutun baino gehiago jasotzen bazituen ere, bakarrik. Kennedyri bere urtebetetzean “Happy Birthday” beroa kantatu zionak couché papera betetzen jarraitu zuen hil eta gero. Baita kalitate kaxkarragoko papera ere. Zeruko ARGIAren 5. alean hitz larrietan dago idatzita Hollywoodeko izarraren izena. Alboko koadroan jaso dugun artikularen egi-leak aktorearen izena erreklamo moduan edo erabiliko zuen, hilete buruzko bere hausnarketa botatzeko aitzakia bezala. Eta bide batez Marilyn Monroe hain “aingerutxua” ez zela izan eta Fausto Coppi (Kopi, Zeruko ARGIAko lagunentzat) neska kontutan ere ez zela behar bezala portatu esaten digu Bidani'tar Ladislaok. Coppi txirrindulari handia “Aprika-ko gaitz txar batek jan zuen” 1960ko lehen egunetan. Malariak ez zuen oztopo handirik topatu substantzia estimulagarritz betetako txirrindulariaren gorputzean. Dopina ez dela

ARTXIBOTIK

Bidani'tar Ladislao
Zeruko Argia, 5. alea, 1963ko Ekainak 31

Marilyn Monroe

Ari egin zioten illeta!
Euskalerriko ostatuetan ondo artu zuten

Euskaldunak ildakoei zaletasun aundia euki die beti, ala ere ez bizi diranai baño geiago. Gure illetak, jantzi-beltzak eta biozkadak, beste lekutako iskanbillarik gabe, benetan eta luzaroko egiten dira. Askok motxagok nai lituzkete, bai. Ildakoei berdin xamar izango zaiela txuri edo beltz ibilli eta bere emaztea iltzea nai zuan senarrari zergatik ainteste atsegabe ageri eskatu bear eta gure biotzeko poz-jarioa ittotzea ez dula merezi ta abar. Arrazoi asko oiturak aldatzeko, alegia. Koroietan eta abar uxatzen dirua berriz, ondo ikusten da, oitura ala dalako. (...) Erri koxkorretako illeta onela izaten da: Gorputza lau gizaseme sendoen bizkarrean dijoa, apaiza aurretik otoizlari, atzetik aideak goibel ta ixillik, oñetakoen otsa bide gañean doñu. Meza Nagusia xamur adierazi, geienak Jauna artu, illak eta biziak bat egiñak. Au irugarren mallako illeta degu.

Erri andietako illeta bat: Gende asko ta asko, aurrena automobil itxusi zaar bat burrun-burrundaka ta ezin, gero lendabiziko illera erdi seriyo, gero surr-murr pitin bat eta azkenik iskanbilla, para ta luto gabeko gabardin asko eta jantzi gorrixka bat edo beste, ogei guardasol oriurdir azpian. Meza bitartean bostetik bi eliz-kanpoko petrillean eserita... Ixooo... Au lenengo mallako illeta baita (...).

Marili (sic) Monroe etsegin atsegin izan, naiko dirua euki, ospe zabal irabazi ta alare atsegabez il zan orain dala bi urte. Ari egin zioten illeta! Zenat lore eta koro, zenbat "izar" ta argazkari, zenbat malko... Aingerutxu bat bezelaxe "txuri-txuri" jantzita, landatu zuten alako txoko berezi batean. Ez naiz ondo gogoratzin. Zuk ba-aldakizu zenbat bider ezkondu zan?

Kopi txirrindulari trebea izan zan. Aprika'ko gaitz txar batek jan zuan, uste gabe. Egunak igaro bear izan zituan gorputza gendearen ikusmirako: Millaka ikusle, adiskide, angota emengo agintari edo ordeztu. Gurdi eder batean eraman zuten. Gizonen artean bazan alako oztikara, txirrindulari ospetsu bat izkutatu zalako ez baña, bere emaztea etzan andrea uzteko garai gutxi izan zualako. Zineko "izar" petral batek edo txirrindulari arroxko batek aña ez al dik merezi Apostoluen Ordezkari ta Donostiko Gotzai Jauna izana dan Jakobo Font Andreu'k.

Euskalerriko ostatuetan ez die ala uste. Jainkoaren aurren ez gaituk danak berdin, motel. Ez orixe. Eta illetak ez dituk Jainkoaren aurreko gora bera bakarrik, gizarteak egin oi dien azken agurra baizik.

atzo arratsaldeko kontua, alegia.

60ko hamarkadako lehen urtetan politika, zinema eta kiroleko izar handiak itzali ziren. Eta gurean argi txiki batzuk piztu. Gero eta aukera gehiago zegoen berriak euskaraz irakurri eta entzuteko, baita meza bera ere, Vatikanoko II. Kontzilioari esker. Literaturan, musikan, antzerkian belaunaldi berria ate joka zetorren. Frankismoaren itzala luzea zen, bai, baina tokiren batean bukatu beharko zuen, ezta? 1961ean eraikitako Berlingo horma ere berehala eroriko zela pentsatuko zuten batzuek. ■

IRAKEKO GOBERNUA ABIAN DA

2 GERTURIK
DABUKAGU
ODOILA...

Esportatzen

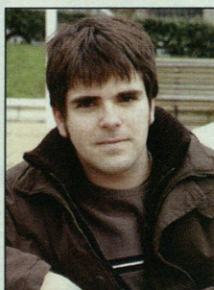
Kostata, baina badirudi itzulpenen gorpila abiada apur bat hartzen ari dela. Ipuin antologia bat hemen ingelesez, Finlandiako argitaletxe bat hor, Italian interes apur bat... bada zer bait, oso abiapuntu apala izan arren. Garrantzitsua da, zenbaiten ustez berezko merkatua dugun espainierazkotik —eta honek batzen gaituen galiziera eta katalanezkotik— beste batzuetara jotzea, interes urrunagoa baina aurreiritzi gutxiago eta begirune handiagoa dauden lekuetara.

Zer liburu itzuli beharko genuke? Ika-mikarik sor daiteke, idaztea ez baina argitaratzea ego handiko kontua baita. Eta sortu ere sortuko da, haserre eta eztabaidara hain emana daukagun herrian —barka, herria desagertu da, orain dena da gizartea edo are jendartea—. Batzuek igarri dute birkokatzea, nora zer itzuli erabaki edo gutxienean eragina izan dezaketenenganako hurbiltzea.

Esportagarria deitu zion Aingeru Epaltzak lehengo batean *Berrian Rock & Roll* eleberriri, finlandieraz argitaratzekoa omen dena. Horraino, erabat ados. Eleberria ona baita, euskaraz legez erdaraz ere irakurtzea merezi duena. Zorionez kalitatezko libururik ere badaukagunez, beste edozein irizpideren aurretik jarri beharko dugu: itzultzeko liburua ONA izan dadila. Bestelako argudioak ere bazerabiltzan Epaltzak horatik: "Uste dut, nolanahi ere, nire liburuen artean ezaugarri etniko gutxien duen liburua dela hau. Europako hiri ertain batean gertatzen da dena, eta nire libururik esportagarriena dela iruditzen zait".

Zer da esportagarria? Barkatuko didazue, baina jatorriz gaelikoz, wolofez edo letonieraz idazten duen liburu bat hartzen badut, istorio irlandar, afrikar edo baltikoa espero izan ohi dut. Nire errua izango da liburuari aurreposizio batetik heltzen diodalako, baina zer nahi duzue esatea, ez da hizkuntza kontu hutsa. Antilletako edo Latin Amerikako idazleei ere giro bat eskatu ohi diegu, espainieraz, frantsesez edo portugesez idatzi. Eta euskal idazle bat irakurtzen duen erdaldunak antzeko jarrera daukan susmoa daukat.

Idazle euskalduna zerbaitea behartzen du errealitate horrek? Ez noski, bakoitzak nahi duena idazteko askatasun osoa dauka. Baina irizpide esportagarriez ari bagara, kanpoan, ezagutzen ez gaituzten lekuan zer

INIGO AZKONA

eraman dezakegun eztabaidatzen ari gara. Eta daukaguna eta espero dutena uztartu behar ditugu hor. Euskarazko liburura hurbiltzen den finlandiarrek edo alemanak "euskal" istorio bat nahi duelakoan nago. Ez dakit zehatz-mehatz zerk egiten duen liburua "euskal". Euskal literatura euskaraz egindakoa izango da, baina hori itzultzen delarik zein berezitasun dauka, demagun alemanez, itzulitako beste edozein libururekiko? Ez da geografia kontua. Zer den argi ez daukadan "euskal"

hori beharrezko du esportagarritzat jotzen dugun euskarazko libururak. Batez ere, hala esportatuko dugulako, "euskal" etiketarekin.

Ismail Kadareren liburu bat heltzen diodalarik, badaikit Albaniako istorioren bat ekarriko didala, hango anti-goeleko sistema komunista edo gerra garaiko partisanak, Erdi Aroko borrokak edo klanen arteko "kanun" a. Hain justu ere Piramidea eleberria izan zen heltzen gehien kostatu zitzaidana, behin autorea ezagutu arte irakurri ez nuena. Stalinismoaren alegoria izango da Egiptoko enperadorearen istorioa, baina egilea ahaztuz albaniar idazle baten eleberrira hurbilduz gero ez dut faraoien istoriorik espero.

Ez dago formula magikorik libururak arrakasta izan dezan. Inoiz pentsatu izan dut kontraesanean ere egon daitekeela euskarazko publikoarentzat ala euskara ez dakienarentzat idatzitako testua. Euskal Herriko erdaldunentzat izan arren. Gure buruarekiko hiperkritikoak garelako agian —eta gauza positiboa dela uste

dut—, zaila zaigu geure burua aurkeztea. Auzokide edo senide ditugun erdaldunek egiten dutenean ere deseroso sentitzen gara.

Lehengoa aipatzen genuen kanpotarrei bitxia egiten zaiela inor etxean sartzeari diogun beldurra, lotsa edo dena delakoa. Bisitariak hemendik hara abegikor daramatzagu, beti gonbidatuz ezer ordaintzen utzi gabe, baina etxera eramatea beste kontu bat da. Ez nion ordura arte erreparatu baina hala dela uste dut, gurea den zer bait bortxatzen ariko balira bezala ikusten dugula. Eta konturatu gara bortxatu beharra dagoela, etxea erakutsi behar dugula, baina zer erakutsi? Dagoen bezala, altzari garesti eta merkeekin? Bere horretan, ezer txukundu barik? Ala etxeko luxuzko piezak bakarrik? ■

Ez dago formula magikorik libururak arrakasta izan dezan. Inoiz pentsatu izan dut kontraesanean ere egon daitekeela euskarazko publikoarentzat ala euskara ez dakienarentzat idatzitako testua. Euskal Herriko erdaldunentzat izan arren

Bixente Serrano Izko

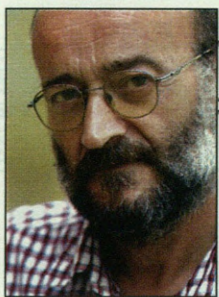
IRAKASLE ETA IDAZLEA

Lurrikaren ondoren

Hain argazki finkoa atera da EAEko hauteskundeetatik, non lurrikara bat egon delako sentsazioa jaso baitute analista batzuek. Gauzak norabide jakin batean mugitzen zirela —geldo baina mugitu beti ere— uste zuten/genuen guztiek, baina bat batean lurrikarak geldiarazi duela *mobiola* eta atzera egin, 1998an muntaturiko eszenatokira. Nahiz eta inork ez dion uko egin nahi norbera aurrera mugitu delako usteari: zenbaitek, bistan dena, lau urte dela galduriko postu batzuk berreskuratu dituztelako; bertze zenbait joan ez direlakoan uste bezain atzera; bertze batzuk, azkenik, espainiar aginte makiavelikoei prestatu zizkietelakoan martxa oztopa ziezaieketen lehiakide bakarrak.

Sorpresaz sorpresa eta zezenak pasatuta —zintzo aitortu behar dut ez nuela espero EHAK-k bederatzit akta horiek ateratzea—, esplikagarriak dira PSEren nola EHAKren lorpenak, EBren mantentzea eta Aralarren estreinaldia oztopatu ez badituzte ere. Eta esplikagarria da PPren atzerakada, uste bezain handia ez izan arren. Benetako sorpresa EAJ-EArena dut, gogoan hartzen badugu Ibarretxe izan dela azkeneko urteetan bizitza politikoa dinamizatu egin duena bere plana besapean.

Auskalo zergatik ez dion horri etekin handiagorik atera. Agian gehienek, serio hitz egin dutenean, aipatu duten arrazoi horrenatik, hau da, 2001eko hil ala biziko kanpaina hartaz ahaztu nahi izan duelako PSE/PSOE. Eraginik izanen du horrek ere, dudarik ez. Baina badaude bertze eragile batzuk. Kanpaina laua, apala, egin omen dute guztiek, EAJ-EA barne. Ulergarria da PSEren kasuan, PPTik aldendu behar zenez. Baina zergatik EAJ-EA? Ez ote zuten besapean izar distiranta hori, EAERI —eta, zeharka, Hego Euskal Herriari— bide berriak irekiko zizkiona, "Madrilek" nahi ala ez? Halere, ez ziren apenas amu horretaz baliatu kanpaina, bereziki bigarren txanpan. Ematen du propio alboratu zutela gaia. EAJren barneko kontuengatik? Bego horretan.

MIKEL SAIZ

Badago bertze kontu bat, kanpaina bertan bereziki desegokia iruditu zitzaidana eta agian kostu bat ekarri ziona Ibarretxeren koalizioari, bai eta horren antzera ibili ziren aukera ezkertiarrei ere: EHAKren "legalizazioaren" aurrean ehundu zituzten argumetuek ari naiz. Askoz pisu handiagoa eman zieten PSOEn kalkul politikoei kritika zuzenei baino, Aukera Guztiak edo Batasuna lege kanporatzeagatik. Itsu batek ere ikus zitzakeen PSOEn kalkul politikoa EHA-Kren inguruan. Baina kalkul erratuak egin behar dira, ikuspegi demokratiko batetik, areago kanpaina batean, Alderdi Legearen bidegabekeriari baino PSOEn aritmetikari

ozenago kritikatzeko. Euren indarrarengatik edo euren sen demokratiko sakonarengatik, eta hain zuzen ere beraiek lege kanporaketan biktima zuzenak ez direlako, eskubide demokratikoen aldeko lider garbienak agertu behar luketen horiek argumentu errarietan ibili ziren ordea, inpresio iluna emanez: gusturago ibiliko ziratekeela, EHAK ere lege kanpo gelditu izan balitz. Boto-galerarik ekarri al zien horrek? Ez dago jakiterik. Baina bai ekarri diela kalterik haien irudi demokratikoari. Aukera izanen dute, atera den eszenatokian, irudi garbiago bat berrerosteko.

Lurrikaren ondoren, Euskal Herria jardun-eremutzat jotzen dutenak pentsatzen hasi ei dira ekialdeko foru-ortuaren irudia berriz mugitzen jartzeaz. Bai Nafarroa Bai, bai ezker abertzale ortodoxoa. Batzuk koalizioari entsi eta zabaltzeko asmoz, bertzea Nafarroa euskal gatazkaren gakoa delakoan.

Ez dakit gakoa hori den, baina bai izan beharko lukeela, behintzat, alderdi horien norgehiagokaz ahazteko eszenatokia, nafar euskaltzale eta aurrerakoi gehienak erakarriko badituzte: akordioak lortu izanagatik baldin bada, ba, horrexegatik; hori ezean, batzuek eta bertzeek ikasi dutelako beraiek izaten Nafarroak behar dituen balio demokratikoen aldekorik sakon, sutsu eta argitsuenak. ■

« Lurrikaren ondoren,

— Euskal Herria jardun-eremutzat

jotzen dutenak pentsatzen

hasi ei dira ekialdeko

foru-ortuaren irudia berriz

mugitzen jartzeaz.

Bai Nafarroa Bai, bai

ezker abertzale ortodoxoa.

Batzuk koalizioari entsi

eta zabaltzeko asmoz,

bertzea Nafarroa euskal

gatazkaren gakoa delakoan

Jakes Bortainu

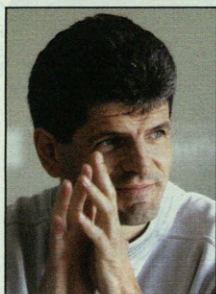
EUSKAL KONFEDERAZIOKO KIDEA

Hizkuntz politika bateratuaren bidean

Euskaltzaleentzat kexa edo kezka iturriak ez dira falta, poza eta esperantza motiboak berriz, askoz urriagoak dira. Baiónako maiatzaren leheneko manifestaldiak bigarrenak ekarri dituzte. Hala nola, CGT sindikatuak lehen aldikoz bere eskurria euskaraz atera du. CFDT Iparraldeko sindikatu nagusiak, azken hilabeteetan egiten duenaren ildotik, megafoniatik bota lelo eta hitzaldietan bi hizkuntzak erabili ditu. Halaber, Europako Itun konstituzionalari buruzko erreferendumean ezkerreko ezetza aldarrikatzen duen Copernic plataforma zabalak manifestarien artean banatzen zituen bizkarrekoak elebidunak ziren. Euskararen egoera kontutuan hartuz, batek pentsa dezake gertakari horiek anekdotikoak direla, baina duela zenbait urte ezagutzen genuen egoera eta lehengo urratsak zailenak direla kontutuan hartuz, aurrera goazeko seinale argiak dira.

Egia erran, azken Korrikan ere aldaketa batzuk nabaritu ziren. Iparraldeko sindikatu nagusiek elkarrekin korritu zuten kilometroan jende franko mobilizatu zen. Alderdien aldetik berriz, argazki historikoa atera zen, kilometro berean frantses nahiz abertzale alderdiak, eskuin zein ezkerrekoak, elkarren ondoan 1.000 metroz lasterka ibili zirelarik. Eta nola ez aipa sortu berri den Euskararen Erakunde Publikoaren presentzia, honen presidentea Brisson, Chirac-en alderdiko hautetsiak lekukoa hartzen zuelarik.

Euskaltzaleen garaipen ttipi horiek giro baikorra moldatzen dute eta urrunago joateko paradak irekitzen. Hain zuzen, heldu den maiatzaren 10ean, IPE edo GIP izenez ezagutua

DANI BLANCO

den Erakunde Publikoaren Aholkularitza batzordea lehen aldikoz bildu eta ofizialki osatuko da. Euskalgintzako herri mugimendu eta elkarteek gain, hainbat eragile sozial, sindikatu, guraso elkarte, hedabide eta abar gomitatuak dira. Batzuentzat hizkuntz politikaz gogoetaztea usaiaz kanpokoa izanen da arrunt. Baina denak ariketa berria egitera etorriko dira. Estatutuetan eta Erakundeko arduradunen ahotan batzorde honen funtzioak eta interesak argi gelditzen dira: proposamenak landu, ebaluazioak egin, Erakundeko erabakiak zaindu, bilan kritikoa ere egin... Ikusteko da luzaroan nola ibiliko den, azken finean ibilimolde arauak bezainbat, pertsonak eta beren jokamoldeek egiten baitute egituren balioa.

Dena den, argi da Erakunde horren sortzeak eta ondoko hilabeteetan segituko duen ibilbideak, euskararen eremua gainditzen duela erabat, arlo politikoan esperientzia berria irekiz. Horren adibide bat izan dugu joan diren asteetan, Udalbiltzako diru laguntzen auzia dela-eta. Izan ere, EAJ-EAk osaturiko Udalbide fondok, hizkuntzaren alorreko hainbat proiektu laguntzeko 300.000 euro banatuko zituela jakinarazi zuen martxoaren hondarrean.

Aste baten buruan Brisson jaunak, Erakundeko presidentek iritzi artikulua argitaratu zuen, inizatiba hori kritikatu. Brissonen ustez, ekimen horrek euskararen alde abiatutako frantses instituzioen arteko elkarlana alde batetik eta Eusko Jaurlaritzarekin azken bi urteetan eramandakoa bestetik, oztopatuko luke eta diru emaileen arteko konkurrentzia piztuko. Frantses botere publikoek, aspaldidanik eskatua zitzaionari erantzunez, hizkuntz politika publikoa martxan ematekotan direlarik atzera pausua litzateke. Hots, ariketa politiko delikatu trabatzea besterik ez lukete ekarriko Udalbideren diru laguntza horiek, besteak beste, mugaz gaindiko instituzioen arteko elkarlanari edukin abertzale bat emanez.

Brissonen testu honek jasotzaile desberdinak zituen segur aski. Abertzaleak lehenik eta bereziki dirutza handiak mobilizatzen ahal dituzten EAJ eta EA alderdiak:

Ez dira gutti han-hemenka entzuten

diren oharrak: abertzaleek

instrumentalizatuko omen dute

Erakunde berria, Brisson bera

bahiturik geldituko dela...

Egia erran, euskararen eremu osoan,

hizkuntza politika bateratua martxan

emateko helburu eta beharra urrats

nabarmenak egiten ari dira

Erakunde publikoaren sorrerak Frantziak, lehen ez bezala, euskara, kontutan hartzeko asmoa duela erran nahi du. Mugimendu horretaz baliatzea ideia eta erronka abertzaleak aitzinatzeko, lanjerrean ezarriko luke lortutako oreka osoa.

Baina, aldi berean, pentsa daiteke Brissonnek bere alderdiko kide eta frantses administrazioa lasaitzeko idatzi duela gutuna. Alabaina ez dira gutti han-hemenka entzuten diren oharrak: abertzaleek instrumentalizatuko omen dute Erakunde berria, Brisson bera bahiturik geldituko dela... Egia erran, euskararen eremu osoan, hizkuntza politika bateratua martxan emateko helburu eta beharra urrats nabarmenak egiten ari dira. Ondorioz abertzaleek aldarrikatzen duten hizkuntz politika "nazionala" bideratzen ari delako irakurketara egin dezakete batzuek.

Bestalde, Brissonnek euskalgintzako herri mugimenduei mezu eta nolabaiteko mehatxu argia helarazi nahi izan dizkie, bestalde salatzen duen instrumentalizazio politikoa berbera erabiliz: gurekin aritu nahi baduzue, beste batzuk ahanzi. Baina, hainbeste urtetan ezagupenik gabe, askotan borrokan, baliabide eskasean, sasi guztien gainetik eta hodei guztien azpitik, aurrera egiten ikasi zuten mugimendu horiek euskararen bizi berritzeko bide guztiak baliatu behar direla badakite. Brissonnek onartu behar du euskararen irakaskuntza, erabilpena eta atxikimendua bultzatzeko laguntza guztiak ongi etorriak direla eta euskaltzaleek denak baliatzeko asmoa dutela.

Ageri denez, euskararen alde zein kontrako politika bat bideratzeak nahitaez topo egiten du jendartean dauden indar eta korrante politiko desberdinen proiektuekin. Horiek horrela, espero dezagun ez dadila euskararen berreskurapenaren kaltetan izan. ■

Itxaro Borda

Oioropa!

Datorren maiatzaren 29an Europako Itun konstituzionalaren alde edo aurka bozkaturen da. Jadantik etxeetako sukaldeak urratzeaz daude baiaren kontra-koek ezaren aldekoak konbentzitu beharrean higitzen direlarik. Bazkari zein afariak ahalik baketsuen iragartzen hobe da naski Niko Etxarten edo Bruce Springsteen KD berriak aipatzea —udaberri zailak gure moltsentzat!

Ikusi dugu ez hain aspaldi, Chirac Frantziako presidente parraila telebistan ardi beltzen aurka dena larderia eta mehatxu: ez al daki hark artalde guztien orekaren onerako ardi beltzaren presentzia premiazkoa dela? Funtsean ez daki gauza askorik, salbu aitzinean dituenak ez dituela ulertzen errepikatzen. Baina egia da beste aldetik, lehendakaria ez dela hor jende xeheen izuen entelegatzeko baizik eta aberatsenen interesak fermuki zaintzeko.

Frantziar Raffar-indarren barne-politikaren egoera larriak manatzen omen du bozemaileen iritzia nabardura, eta ez da santa sekula santan horrela egin behar, batez ere jende gehienak oinarrian Europa zaleak direnean. Menturaz hirugarreneko, gobernu gaztigatuko da maiatzaren 29an, eta gure zaharrek lerraketen bezala: untsa mehexil! ■

Joxe Mari Ostolaza

Jose Bono

PSOEn Gobernuak publizitatzen duen bere jite propioaren ikurra. Eze hizkia gex ordezkatzearekin gure belarriak gaztigatzen dizkigunak, berak inor hiltzea baino hila izatea nahiago duela esan digu, bere moral etikoak hala agintzen diola alegia. Ez esan ederra ez denik esaldia, Ejertzitoaren nagusia eta Estatuaren defentsaren ardura duen batengandik entzunda. Militarrek bestela ohiturik gintuzten, mugitzen zen guztiari tiro. Nork ez ote du bada gogoan garaiko soldadutza hartako klase teorikotan, sarjentu profesional txuskeroen begirada zorrotzen diana ginen euskaldunei zuzendutako esaldi hura, barne etsaiei aurre egin behar zitzaizeneko hura. Tokitan gelditu dira erronka armatuko garai militar haiek, PPren agintaldiarekin sobra ere desagertu zirenak. Orain Ghandiar Bono zibilen garai hauetan, armak komertziorako soilik erabiltzen dituzte. Salerosketetarako. Gerrarako industriako lanpostuak mantentzeko gerrarik gabe. Almazentatzeko. Estatuaren ordena hautsi nahi lukeena kikiltzeko, tamainako metatu armamentuaren azkarrak alukeriatan ibiltzeko gogoak edonori ken zekizkien. Erasorik gabe eroso, hau izan liteke ereserki militar berriaren errepika. Eta letozkeenak, tirorik egin gabe jaso, amaierarako egokia. Saindu bat, Bono hau. ■

AGENDA 22

Andoni Egaña

BERTSOLARIA

Hara eta hona

Zumaian izan naiz apirilean. Baina Bidarrain ere bai. Bidarian eta Zaldibian, eta Iruñean eta Altsasun. Galdakaon eta Bilbon. Amurrión eta Iruñen... Askotan ez gara ohartzen bertsoetako ibiliak zenbateraino aberasten gaituen. Jakingo nuke gustura joan zen hilean zenbat euskaldunek izan zuen zoria gure Euskal Herri polikromatua zehar hainbeste, eta hain bitxi ibiltzekoa. Politikaririk entzutetsuenek ez segur aski, esparru txikiagoan aritu baitira bozak biltzeko lanean, nahiz handiagora begiratzeko dutela esan. Txanponaren ifrentzuan, bertsoetako ibiliak berak galarazi zidan Baigorri, Erramun Martikorenen plaza-agurra bizi ahal izatea.

Azokatik erakustazokara

Bilbo Bilbo da. Ez zidan oraintxe aitortu Jon Sarasuak, bertsoetan gustura, hiri handietan aritzen zela. Entzulearen ezaugarriez ari zen, jakina. Entzule jakin haren aurrean, "bestela" kantatuz gozatzen zuenaz. Eroso aritzen naiz ni ere Bilbon gehienez. Eta norbaitek edo zerbaitek lortzen badu ez nadi-la erabat eroso aritu, nire aldeko tantotzat jasotzen dut hori ere. Erriberako merkaturian, Ander Lipusen gidaritzapean, eta tarte-ka Zea Maysekoen musikak lagundurik, saio berritzaile samarra saiatu genuen Igor Elorza eta biok. Betikotik urrun, oraindik sabeleko tximeletak bizirik dirautela sentitzeak narama tantoa nire egitera. Gainera, aurten Bertsolari Txapelketa Nagusiaren finala Barakaldon izango dugu. Pentsa daiteke, eta ez da oker ibili-

DANI BLANCO

Bilbo Bilbo da.

Ez zidan oraintxe
aitortu Jon Sarasuak,
bertsoetan gustura,
hiri handietan aritzen
zela. Entzulearen
ezaugarriez ari zen,
jakina

irudiak:
Antxon Olariaga

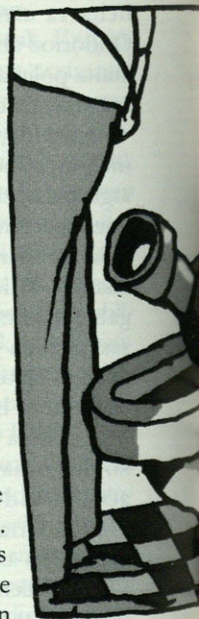
ko hala uste duena, lurraldetasunari buruzko diskurtsoa behingoz praktikan jartzeko abaguneari heltzea erabaki dugula. Baina Barakaldora joatearen arrazoia izan daiteke sakonagoa ere. Sarasuak zioen bidetik, bertsolariak nortsu izan daitezkeen aintzat hartuta, gaien formulazioa eta tratamendua zer-nolakoa izan daitezkeen aurrikusiz, onar dezagun, euskal herria izateaz gain, Barakaldo izan daitekeela bertsoetarako gure leku naturala. Bada, jada.

Eredu?

Oreretan ere izan naiz, ahozketasunari buruzko hitzaldi bat ematen. Beste bat. Hautsak harrotu ditu Hezkuntza Sailak B eta D ereduak ikasleei egin dien hizkuntza-azterketaren emaitzak. B ereduan bi heren eta D ereduan heren batek ez du nonbait froga gainditu. "Misiolari baten moduan" herriz herri eta hitzaldiz hitzaldi gabiltzanok aspaldian esan genuen. Agenda 22 honetako lehen bi orriak dira lekuko. Ez noa gehiago esatera. Zoragarria izan da gaur goiz-alban jaiki eta eman ez didazun musua.

Zuri-beltzean

Telebista kamerek izugarri baldintzatu dute gizartea. Futbolearen ere desberdin egiten dute orain haurrek. Lehen, futbola herriko zelaian ikusten genuen, dena ikusten genuen, baina behin. Orain, hainbeste kamera dauden leku batean, jokaldirik distiratsuenak hartzen dituzte, eta haurrek jokaldi batzuk ikusten dituzte, baina askotan erreplikatuak, goitik nahiz behetik, ezkerretik nola eskumatik. Gainerakoa, ez zaie interesatzen. Bertsoekin ere beste hainbeste gertatzen da. Zaldibian ginen Amets Arzallus eta biok. Aldareko santuak ere aspertzeko adinako saioa egin genuen. Denetik joango zen: ona, txarra, erdipurdikoa... Une jakin batean, maskuria lehertzeaz neukala, nire bertsoa amaitu eta Amets hasteko momentuan,

komunera altxa nintzen. Harako bertarako, ez zen beste munduko ezer pasa. Joan, egin, itzuli eta segi. Telebista kamerek hartu zuten ordea! Eta "paseilloa" ez zenez telebistagarri, eten bat eginda eman zuten saioa, etena disimulatzen saiatu gabe, asmo onez. Hauteskunde kanpaina zen eta politika gaitan-edo ari ginen. Hurrengo egune-tan inork ez zidan saioaren edo bertsoren baten kalitateari buruz hitz egin. Batek baino gehiago galdetu zidan ordea: "Zer

Absurdua, bidezko ez ezik,

bide ere bada gurea bezalako

egoera absurduetan

kantatu huen ba, ez botatzeko?". Esan dezadan bidenabar, Amets zuzenean joan zela Zaldibiatik Bruselara, Boli Kostatik Belgikara futbol-eskola batera ekartzen dituzten hurrei buruzko erreportaje bat egitera. Kamera bat ez ikustetik haien pean bizitzera egingo dute jauzi.

Absurduari eutsi

Apirilean zehar ez da den-dena lana izan. Euskal Herriko Itzulian ibili naiz Xaprekin. Xapre, aldizkari honetako protagonista nagusi izan zena hain zuzen ere duela hiruz-palau aste, lehen aipaturiko Amets Arzallusek mihitik nola tira asmatu zuelako.

– Jendeak pentsatuko dik: "Zer egin du horrek hor azaltzeko?" – bota zidan kezkatuta zaldibiarak, ARGIA garrantzitsua dela jakinean.

– Lasai, Xapre– erantzun nion. Hi ez haute egiten duanarengatik azaltzen, ez egiteko abildadea daukaalako bai-zik.

Uste baino gehiago korapilatu zait agendaren kontatera. Zaldibia eta kamerak, kamerak eta futbola, eta Amets Zaldibiatik

Afrikako zenbait hizkuntzatan ez omen dute 'etorkizun' adierazteko hitzik

futbolariengana joana, Xapre Zaldibikoa eta Xapre Amets elkarriketaren egile duela...

– Mundua txikia duk, izan ere– esan zidan behin Xaprek Euskal Herriko Itzulian.

– Ez... Geuk txikitzen diagu– erantzun nion lasai asko zigarrokina hankapean itzaliz.

Bi herenei eta herenari horrelako gauzak irakasten saiatu behar genuke. Agian orduan, aurkituko liokete hizkuntzari orain aurkitzen ez dioten xarma hori. Absurdua, bidezko ez ezik, bide ere bada gurea bezalako egoera absurduetan.

Etorkizunik ez

Estresa zer den ustez badakit: etorkizunaz kezkatzea orainaz baino gehiago. Luxua da estresa, definizioz. Afrikako zenbait hizkuntzatan ez omen dute

"etorkizun" adierazten

duen hitzik. Etor-

kizunaren pre-

miarik ez dute-

lako. Egunean

eguneko a

badute aski

buruhaute.

Nik nire

etorkizun

hurbilari

begiratu

bota diot, eta

estresatu egin

naiz. Lan handiak

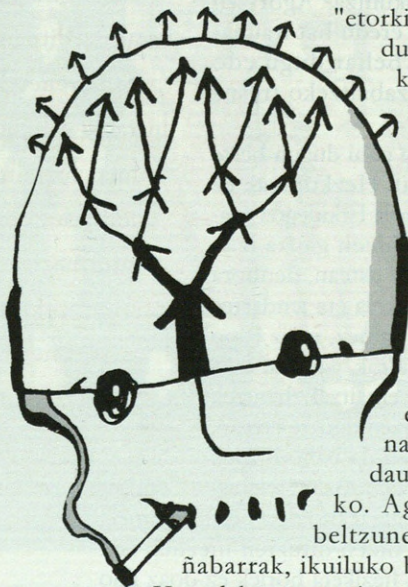
dauzkat maiatzera-

ko. Agendak baditu

beltzune eta zirriborro

ñabarrak, ikuiluko bonbilek adina.

Horrelakoetan, ez itotze aldera, txikitik hasi behar izaten omen da, eta alde horretatik ez nabil gaizki. Lehen saioa, maiatzaren lehenean, Orexan, Gipuzkoako herririk txiki-entsuenean. Halere, edo horrexegatik, handiak egitera joango gara Xabier Amuriza eta ni. ■

Arantxa Uribe Irazusta

HIK HASI-KO KIDEA

Hezkuntza etorkizunerako giltza

Krisian dago mundua. Aldaketa handiak gertatzen ari dira, zalantzarik gabe. Aro Garaikidea agortzen eta mundu berri bat sortzen ari da; beraz, ez gara aldaketa garaian bizi, baizik eta garai aldaketa bizi dugu. Trantsizio horretan, ordea, interes eta eredu desberdinak daude, zenbaitetan kontrajarriak. Esaterako, hainbatentzat globalizazioa kultura, hizkuntza, ideia eta sinesmen bakarra da, uniformetasuna. Aitzitik, beste zenbaitentzat, globalizazioa guztientzako kultura aniztasunaren, errespetuaren, bizikidetzaren, eta jendearen eta herrien eskubideen bermea da.

Aditu batzuen ustez, mundu berri hori ez da hegemonien mundua izango, ezta kontsentsuena ere, dibertsitateen mundua izango da, pluralitateena, desberdintasunena. Horrek guztiak aberastasuna ekarriko du, jende duintasunean, justizian eta maitasunean jatorria duen oinarria eraikitzea lortzen badugu.

Eta testuinguru nahasi horretan hezkuntzan pentsatu behar dugu: zertarako da hezkuntza? Agortzen ari den jendarte eredu bat iraunarazten jarraitu behar dugu edo eredu berri bat zabaltzeko tresna izan behar al du?

Bada plazaratu nahi dugun beste pentsamendu bat. Hezkuntzak ez luke inola ere Eskola Erkidegoa osatzin duten partaideen gauza izan behar soilik. Gure ustean, denbora luzeegian doaz eskola eta jendarteak nork bere bidea eginez, maiz topo egiten ez duten bideak, gainera.

Eta horra hor emaitzak: hurrek balio batzuk jasotzen dituzte etxean, eta eskola saiatzen da balio horiek lantzen eta zabaltzen. Baina telebistak hezten ditu, baita teknologia berriek, filmek, eta abestiek jaurtitzen dituzten mezuek ere. Gainera, sarritan heziketa horiek ez doaz ildo berean. Eskolak eta jendarteak adostasunera heldu behar dute kontraesan horiek gainditzeko, eta, batez ere, batek egiten duen lana besteak hain bortizki ez dezan desegin.

Euskal Herrian lehen urratsak ematen ari dira norabide horretan. Hala, Euskal Curriculum mean murgilduz, Derrigorrezko Hezkuntza

amaitzen duenean 16 urteko euskal gazte batek zein ezagutzen, balioen eta trebetasunen jabe izan behar duen definitzen ahalegindu dira 50 aditu Udalbiltzaren, Sortzen-Ikasbatuaz-en eta Ikastolen Konfederazioaren enkarguz.

Orain hainbat arlotan lanean diharduten eragileen txanda da. Bakoitzak bere esparruan jorratu dituen gaiak eta eskuratu dituen ondorioak partekatzeko garaia da, eztabaida jendarteratze aldera. Horretarako, Udalbiltzak udazkena arteko prozesua zabaltu du, aukera paregabea jendartearen ditugun aldarriek eskolan isla izan dezaten, eta behingoz eskolan landuko diren edukiak egunerokotasunez eta errealtatez tindatzeko.

Nazio Garapen Biltzarrak bere ekarpena ere egin nahi du. Seguruenik Euskal Herriko historia luze-laburrean egin den egitasmo antolatu garrantzitsuenak eta sakonenak nazio eraikuntza du bere lan ildoetako bat. Horren barruan Hezkuntza taldea ari da, aspaldiko partez, egiteke dugun Hezkuntza Sistema horren definizioa eta izaera harilkatzen.

Hala ere, ez dugu ahaztu behar zein den horren guztiaren subjektua: euskal haurra.

Gure haurra haur txiki bat da mundu handi honetan: herri txiki batekoa, herri gisa dagozkion eskubideak urratuta dituen; Europako hizkuntza zaharrenetakoa izan arren euskal lurralde gehienean ofizialtasuna ere ez duen hizkuntza da berea; jendarte anitzean eta zatituan bizi dena; informazioaren eta teknologiaren garaira egokitu behar duen Europako azken herri indigenaren partaide

rra, dudarik ez. Baina ezaugarri horiek guztiek munduaren ikuskera desberdina emango diote, anitza eta aberatsa.

Errealtatea ikuspuntu kritikotik begiratzen irakatsi behar diogu, batez ere. Errealtate berrietara ikuspuntu kritikoz molda dadin, eta eraldatzeko ahalmena izan dezan.

Aldaketa garaia da, txanpa harrapatzen asmatu behar dugu. Gure esku dago, zor diogu munduari, geure buruari eta euskal haurrari! ■

Gure haurra haur txiki bat da mundu handi honetan: herri txiki batekoa, herri gisa dagozkion eskubideak urratuta dituen; Europako hizkuntza zaharrenetakoa izan arren euskal lurralde gehienean ofizialtasuna ere ez duen hizkuntza da berea; jendarte anitzean eta zatituan bizi dena; informazioaren eta teknologiaren garaira egokitu behar duen Europako azken herri indigenaren partaide

Teknologia
ADSLak
modema
lurperatu du

▣ *Ezpalak*
▣ *Argitalpenak*

▣ *Denbora-pasak*
▣ *Ihesi*
▣ *Makina bat kontu*

Osasuna
Giltzurrun
transplanteak
50 urte

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Txekhovekin topa

laz bete ziren ehun urte, Anton Txekhov idazle eta dramaturgo errusiarra zendu zela. Vaiven ekoiztetxeak Txekhov omendu nahi izan du eta hark idatzitako ipuinei heldu die *Nasdrovia Txekhov!* antzezlan sortzeko. Egilearen biografiari baino, haren obraren atmosferari erreparatu diote. Ukitu tragikoak dituen komedia apirilaren 21etik 24ra estreinatu zuen konpainiak Donostiako Antzoki Zaharrean.

Babeslea: Bilboko Udala

Maiatzak 19

- Txan magoa Begoñako Udaltegia.

- "Inazitoren Ametsak" antzerkia Deustuko Bidarte Udaltegia

Guztiak arratsaldeko 18:30etan

Barregarria modu

Jose Ramon Soroiz, Isidoro Fernandez, Dorleta Urretabizkaia, Naiara Arnedo, Teresa Calo eta Eriz Alberdi.

KATIXA GARATE

Argazkiak: Dani Blanco

ANTON TXEKHOV (Isidoro Fernandez) kaxe eta harizko instrumentuz betetako antzokian dago, bere hurrengo antzezlanerako emakumezko aktore bat behar du eta probak egiten ari da. Halako batean, egunkari batetik mandataria etorriko da Txekhovetik arratsalde horretarako entregatu behar dituen ipuinen bila. Ahaztuta zegoen erabat idazlea eta di-da batean ekingo dio ipuinak asmatzeari eta antzokiko atezainaren (Jose Ramon Soroiz), proba egitera etorri diren bi aktoreen (Dorleta Urretabizkaia eta Naiara Arnedo), Txekhoven laguntzailearen (Teresa Calo) eta mandatariaren (Eriz Alberdi) laguntza izango du horretarako.

Audizioa izeneko ipuina du abiapuntu *Nasdrovia Txekhov!* (Osasuna Txekhov!) antzezlanak eta Txekhov eta bere laguntzaileak ipuinak asmatzen joan ahala, *Funtzionario baten beriotza*, *Eskasa*, *Ezkontza eskaera*, *Limurtzailea* eta *Izaki babesgabea* kontakizunak ikusiko ditu ikusleak taula gainean. Izan ere, antzezlanaren egitura panpin errusiarren modukoa da —obraren karteiko irudia horixe da—, ipuin baten barruan ageri dira beste bost ipuinak.

Eta ikuslea sortze prozesu jostari horren testigu izango da. Batzuetan narratzaile izango da Txekhov eta besteetan momentuko ipuineko pertsonaia, antzokian bildu diren beste bost pertsonekin gauza bera gertatuko da. Istorio batzuk tragikoak dira, beste batzuk atseginagoak, garrantzak ez dira falta eta bada pasarte lirikorik ere. Arin doaz istorioak bata bestearen atzetik, taula gainean ikusiko duguna ez da pieza pilaketa ordea. Horrexegatik da estimatzekoa haien artean egindako joskera lana, dramaturgiaren egile Alberto Iglesiasen eta Fernando Bernues zuzendariaren ahalegina.

Giza miseriak azaleratzen iaio

Anton Pavlovitx Txekhoven (1860-1904) mendeurrena zela medio, erabaki zuten Vaivenekoek haren lana agertokira eramatea. Haren antzezlan ezagunak (*Tío Vania*, *La Gaviota*, *Tres Hermanas*, *El jardín de los cerezos*) muntatzea baino, nahiago izan dute haren ipuinei arreta eskaintzea. 577 ipuin idatzi zituen autore errusiarrek eta ez da erraza izan Ana Pimenta Vaiveneko kideak, dramaturgiar arduratutako Alberto Iglesiasen eta obraren zuzendari Fernando Bernuesen egindako hautaketa lana. “Txekhoven beste ikuspegi bat eman nahi genuen. Bere antzezlanak oso ezagunak dira, baina bere ipuinak ez hainbeste eta asko idatzi

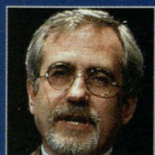

tragikoan

Isidoro Fernandez, aktorea

«Herriari eta hizkuntzari zor diogu bi bertsioak egitea»

Lanpetuta harrapatu dugu Isidoro Fernandez. *Nasdrovia Txekhov!* estreinatu berri du. *Ezezaguna helbide honetan* (Tanttaka) obrarekin batera eta bestera dabil –2006rako ere dituzte lotuta emanaldiak– eta udan *Martin* telesailaren hirugarren denboraldi-ko atalak grabatuko ditu.

Polita izango zen Txekhov gorpuztea.

Aurretik ezagutzen nituen bere antzezlanak eta ipuin batzuk ere irakurriak nituen. Pertsonaiak dramaturgiak eskatzen duena eman behar du; haatik, Txekoven biografia aztertzea lagungarria da eta lan atsegina. Pertsonaiari buruz gauza piloa jakiteak ez ditu arazo puntualak konpontzen. Txekhov tuberkuloso zen, baina ez da komeni funtzio osoan etengabe eztula egitea, esaterako.

Klasikoak dira Txekhoven antzezlanak. Autorearen antzezlanen batean lan egin al duzu aurretik?

Profesionalki ez. Eskolan eszena batzuk preparatu nituen, beste batzuk zuzendu... Antzertin *La Gaviotaren* eszena bat egin nuen Aitzpea Goenagarekin. Irakasle zoragarria genuen, Miguel Ponce venezolarra.

Gaztelaniaz eta euskaraz prestatu duzue obra eta batera estreinatu dituzue. Gogorra izan al da?

Ni euskaldunberria naiz baina beti egin dut lan horrela, bi bertsioak prestatu ditut beti, Antzertin hasi nintzenetik. Lan bikoitza da baina ez zait gustatzen kexaka aritzea horren inguruan; egin beharra dugu, gure herriari eta gure hizkuntzari zor baitiogu. Ahalegina eskatzen du, ekoiztetxeak diru gehiago jarri behar du... baina lanaren parte da eta estuago edo lasaiago, lortzen dugu azkenean. Gainera, baditugu horretarako baliabideak, itzulpen onak ditugu... Ritxi Lizartzak kasu honetan oso lan ona egin du.

zituen. Bizirauteko idazten zuen, ipuinak egunkarietara bidaltzen zituen eta hala ateratzen zuen bizimodua. Bere antzezlan handietan agertzen diren pertsonaiak ipuinetan ere agertzen dira. Hain ezaguna ez den ipuin mundu hori ezagutu eta ikusleei hurbildu nahi izan diegu”. Autorea gizakiaren miseriak eta ontasunak azaleratzen oso trebea zela nabarmendu du Pimentak: “Ipuinetako pertsonaiak oso gizatiarrak dira, kutunak; zitalak direnean ere nolabait zure burua islatuta ikusten duzu haietan eta barkatu egiten diezu”. XIX. mende bukaerako gizarte errusiarrari kritika egiten dio Txekhovek ipuinotan: funtzionarioak, gizarte militarizatuak, aberatsak nahiz euren egoera onartzen duten pobreak... Beti ere umore ukituz, ezinbestekoa baita Txekhoven ustetan: “Umorea eta barrea bazter zikin eta lohitsuenetik sor daitezkeela ikasi nuen, bizitzari kolorea ematen, bizitza bera argiz betetzen, bai, argiz betetzen”.

Vaivenek ohi duen moduan, taldetik kanpoko zuzendari eta dramaturgoekin egin du lan: Tanttakako Fernando Bernuesekin eta Kantabriako La Machina taldeko Alberto Iglesiasekin. Hori bai, taldeak izandako ideiatik abiatuta. “Zuzendari askorekin lan egitea ohikoa da gure ibilbidean eta kalte egin baino aberastu egiten gaitu, oso konpainia eklektikoa baikara”, adierazi du Pimentak. Ritxi Lizartzak euskarazko bertsio freskoa apailatu du.

Aktoreak sendo ageri dira taula gainean. Aktore gazteek eta esperientzia handikoek parte hartu dute ikuskizunean: “Oso interesgarria da denentzat, helduek gazteek duten energia eta freskotasuna gal ez dezaten eta gazteek helduen esperientziak ikas dezaten”, dio Vaiveneko kideak. Naiara Arnedo eta Eriz Alberdientzat lehen lan profesionala da honakoa eta txukun jardun dira.

Biolin, biolontxeloz eta hauek gordetzeko kaxez osatutako eszenografia Fernando Bernuesek, Gonzalo Buznegok eta Pablo Almeida diskainatu dute, Bernuesek Ameriketara ikusitako antzoki baten irudiari jarraiki. Xabier Lozanoren argiztapenak indarra ematen dio eszenografiari. Inaki Salvador arduratu da XIX. mendeko girora hurbiltzen gaituen musikaz; berak sortutakoa eta Txekhoven garaiko konpositoreen lanen bertsioak uztartu ditu. Aipatzekoa da ere Gabriela Salaverriek jantziekin egindako lana. Margolanen serigrafia dituzte soinekoek.

Dagoeneko hurrengo muntaia prestatzen ari dira Vaivenekoak. August Strindberg idazle suediarren *La señorita Juliaren* proiektua lantzen hasiak dira. Baina hura muntatu aurretik, Txekovekin topa egiteko aukera ugari eskainiko digute datozen hilabeteetan. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Magia trukuak Elgetan

I. MAGIA MOSTRA egingo da Elgetan estreinakoz eta okasierako nazioartean entzutetsu diren magoak bilduko dituzte, maiatzaren 13tik 15era. Lehen egunean Anthoni Blake mago ospetsuak emankizuna eskainiko du Elgetako Espaloia kafe antzokian. Larunbatean, leku berean, Magia Gala egingo dute, Luis Bonino, Arcadio, Jandro, Segi Buka eta Morrison *El Magnifico* magoen parte hartzearekin. Igandean, magiak kalea hartuko du eta globoflexia eta magia erakustaldiak izango dira, ikusleen gozagarri.

Txalaparta jotzen ikasteko programa

TXALAPARTAREN MUNDUAN sakondu nahi duenak, eskura du jada Herri Musikaren Txokoak eta Ziburuko 3CF elkarteak osatutako multimedia programa. Bertan, txalapartaren historia, bideoak, elkarrizketak, joaldiak... bildu dituzte. Horrez gain, multimedia programa horretan txalaparta jotzen ikasteko eta doinuak sortzeko programa informatikoa txertatu dute. Egileek esan dutenez, oinarritzko mailako ariketak osatu dituzte, baina aurrerago konplexuagoak gehituko dituzte. Multimedia programa hau *Txalaparta*, *Euskal Herriko bibotz* erakusketaren baitan ezagutu ahal da Oiartzungo kultur etxean eta hainbat herritan ikusi ahal izango da datozen hilabeteetan. Juan Mari Beltranek programako ariketak, txalapartaren historia laburrekin batera, *Txalaparta eta beste aldaera zaharrak* liburuan bildu ditu.

Dantzariak eszenara

NAFARROAKO HAMAIIKA HERRITARA (Antsoain, Altsasu, Ablitas, Bara-

Niko Etxartek adierazpen hauek egin zizkion 7Kri:

«Hegoaldearekin kezkatua naiz. Leku batzuetan ez dute guk bezala musika kontsumitzen. Euskaldun den guztia subentzionatzen da eta dohainik bilakatzen. Eta baloratzen direnak U2rena bezalako kontzertuak dira, 50 eurotan».

Joxe Mari Carrereren hitzok jaso zituen Berriak:

«Bertsolariek ahozkotasan liriko a lantzen duten moduan, kontalariek ahozkotasan narraitiboa darabilte. Antzerkiaren edo dantzaren pare egon behar luke (ipuin kontalaritzak), baina oraindik ez da horrela ikusten».

Harkaitz Canoren hitzak dira honakoak, Berrian argitaratutakoak:

«Beti egin behar da akatsen bat, aurrez onartutakoa noski. Irakurleak uhalak berak sentitu behar ditu, ikusleak badakiena eta pertsonaiek ez dakitena sortuz. Jainko txikia dela sentiarazi behar zaio».

Pantxika Telleria dantzariak Gara egunkariari esanak:

«Dantzak izan dezakeen egoera ez da ez gobernu ezta herri baten arazoa ere, nire ustean, baizik eta guk geuk gure lana baloratzen ez dakigunaren ondorioa. Hau da, musikari batek bere lana guk baino gehiago baloratzen du».

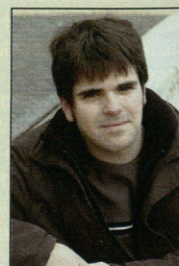

Javier Manterola Bideetako Inge-niartzako doktoreari emango dio aurtengo Viana-ko Printzea saria Nafarroako Kultura Kontseiluak. 230etik gora proiektutan parte hartu du Mante-rolak, besteak beste, berak eginak dira Kursale-ko auditoriuma eta San Mames futbol zelaia.

Alos Quartetek (Xabier Zeberio, Francisco Herrero, Inazio Alkain eta Pello Rami-rez) estraineiko diskoa kaleratu du NO-CD Rekordsekin. Hari laukoteak Xabier Zeberio nahiz Terje Bjorkund-en piezak interpretatu ditu.

Yokarangu antzerki talde sortu berriak David Barberok idatzitako *Letizienta* kabaret sati-rikoa aurkeztuko du lehengo aldiz Bilboko La Fundición aretoan, maiatzaren 27an. Espainiako printzesa ardatz duen lana ez taularatzeko presio-ak jaso ditu taldeak.

Urtzi Urrutikoetxeak (Bilbo, 1977) *Auzoak* (Susa eta EEF) narrazio liburua plazaratu du. Joseba Jaka literatur bekari esker osatutako libu-ruan, egungo Bilbo-ren kronika egiten du 24 ordutan. Aurretik hiru poema liburu ditu idatzita Urruti-koetxeak.

INIGO AZKONA

Antzerkia kaleratzen

Uda gerturatu ahala, motorrak berotzen dituzte antzerki taldeek, euren kale ikuskizunak prestatzeko. Dagoeneko agertu dituzte hainbatek euren azken antzezlanak joan den astean egin zen Biarrizko Kaleko Arteen Jaialdian. Hurrena Leioako Umore Azokaren txanda izango da. Maiatzaren 26tik 29ra, konpainiek uztu ondu berria eskainiko dute. Besteak beste, Deabru Beltzak (*Les Diables Noirs*), Hortzmuga (*Zirko Iluna*), Markeliñe (*Carbón Club*), Trapu Zaharra (*Tetratip, el último envase*), Panta Rhei (*Txaribari*) eta Xabi Larrea (*Zirkus Frak... de calle*) izango dira Leioan. Aurten, gainera, hausnarketa gune bilakatu dute Azoka, Bilbao Eszenak, Hortzmugak eta Geriak Kaleko Arte Eszenikoen Jardunaldi Profesionalak antolatu baitituzte, sektoreko arazoez hitz egin eta kaleko antzezlanak erakusteko zirkuitu bat ezartze aldera indarrak biltzeko.

ñain, Bera, Burlata, Lizarra, Urantzia, Noain, Valtierra eta Zizur Nagusia) eramango ditu dantza ikuskizunak Eszena 2005 dantza jaialdiak. Aurten goan hiru euskal konpainiek (Aukeran, Tempomobile eta Aldanza) eta Nats Nus, Barcelona Addictos, Compañía de Tango Marcela y Marcelo, Ballet de Carmen Roche, Compañía Mar Gómez eta Iberica de Danza taldeak izango dira herriotan maiatzean zehar.

Zinema fantastikoaren txanda

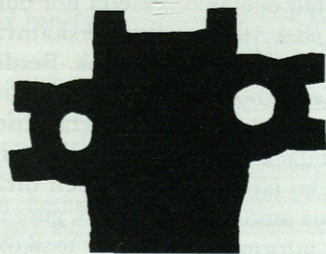
ASTEARTETIK IGANDERA BITARTE, zinema fantastikoa ikuskatu ahal izango da Zinebik antolatzen duen Fant jaialdian. Lehenengoz lehiatuko egingo dra, sail ofizialean aurkeztu diren hamar filmak. Pelikula irabazleak 5.000 euro eskuratuko ditu. Ziklo ugari antolatu dituzte halaber: Asiari eskainitako Asiafant, zinema mexikarrari buruzkoa, laburren zikloa... Nontzeberri kultur atariak antolatutako Nontzeflash (animazio lanak) eta Nontzefilm (film laburrak) lehiaketetara aurkeztutako lanen lagin bat pantailaratuko dute Fant jaialdian. Jaialdiko ekitaldi gehienak Ideales zinemetan izango dira eta Fant bukatutakoan, itxi egingo dituzte betiko.

Mikelazulo Erreenteriako kultur elkarteak hamar urte beteko ditu ekainean. Eta ospatzeko egitarau zabala prestatu dute, maiatzaren 19an hasi eta ekainaren 10a bitarte. Poesia emanaldi andana antolatu dute: Ostean taldearen, Bihotz Bakartien Klubaren eta Mikelazuloko kideen saioak izango dira, besteak beste. Hainbat artisten lanak biltzen dituen *Aitzakiarek ez!* erakusketak paratuko dute eta ekainaren 10ean izen bereko ikuskizuna aurkeztuko dute Pasai San Pedron. Bestalde, Ekuadorrera egindako bidaia oinarri duen *Ñami Mishakunchik* liburua plazaratu dute.

Aretoko breakdance lehiaketa. *Break on stage* lehiaketa egingo dute laugarren goz maiatzaren 14an. Aurtengoa Durangoko Landako gunean egingo da eta Europako puntako zazpi talde lehiatuko dira. Horrez gain Arriola kultur aretoak breakdance ikastaroa antolatu du.

Debagoieneko I. Trikitixa Eguna egingo dute maiatzaren 14an. Eskualdeko trikiti eskoletako ikasleen topagune izan nahi duen jaiaren baitan, kalejira, bazkaria, jaialdia eta erromeria izango dira.

Argitalpen honen edizioan lankide:

gizarte ekintza

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Matalaz. Euskal kantua atzo eta egun

Angélique Fulin, Téhenta

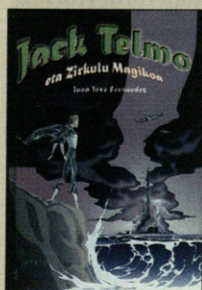
ABOTIA

221 orrialde

Zuberotarrak Matalaz oroitzuz

Liburu honetan 2001ean Urdiñarben eta Donostiako Kursaalaren *Matalaz. Euskal kantua atzo eta egun* ekitaldia eman ahal izateko hiru-roi zuberotarrek, zortzi hilabetez, landu zuten lanaren berri ematen da, zubereraz eta frantsesez. 1661ean Zuberoan izan zen matxinada islatzen du, eta Joseba Sarrionandiak idatzitako *Oroitzera* eseri ipuinean oinarriturik dago. Zuberoako matxinada hark Mitikileko herritar eta erretorea izan zen Bernard de Goihenetxe izan zuen buruzagi. Apaiz horren agindupean bildu ziren sei mila edo zazpi mila laborari zuberotar armak harturik, eta Zuberoaren

jabe egin ziren, uda oso batez boterea bere esku edukiz. Baina azkenean frantziar soldaduek garaitu, eta besteak beste Matalazi aizkora batekin lepoa moztu zioten. I

Jack Telmo eta Zirkulo Magikoa

Juan José Fernandez

EREIN

102 orrialde

11,10 euro

Jacken ezusteko bidaia ziberrespaziora

Juan José Fernandez, *Art&ur*, hainbat argitalpenetan —*Chicos, Futpasbol, Pasatiempos, Txin-Pum, Ikas Jolas, Mozorro, Iker...*— haur eta gazteentzako orriak sortuz ospetsu egindako gizonaren irudimenetik atera da Webook Mundua eta irakurlea ziberrespaziora daraman sailaren lehen liburua: *Jack Telmo eta Zirkulo Magikoa*. Jack bere amona Petrarekin bizi da Santa Klara uharteko faroan, eta ez zaio burutik pasa ere egiten bere patua amonak kontserbak egiteko erabiltzen duen antibirus informatikoarekin loturik dagoenik. Baina antibirus horrekin des-kubritu ahal izango ditu mutil horrek Webookak eta borrokatuko da pirata informatikoen erakunde sekretua den Anemona Korporazio gaiztoaren kontra. I

Orreagako gatazkan gertatutakoak

Josetxo Oruetak frantsesez eta gaztelaniaz idatzi zuen Orreagako gatazkari buruzko liburuetan oinarritu du Joxean Sagastizabalek Pamiela argitaletxeak Gazte Bilduman kaleratu duen euskarazko bertsio hau. *Ortziren hortzak* VIII. mendera darama irakurlea, Errolanen Kantako bertsoen atzetiko sekretua kontatzeko. Narrazioan zehar azaltzen den egia ezkutu horietan argi geratzen da euskaldunak izan zirela Karlomagoren zaldunik onena hil zutenak, hala nola haren gizonak erabat garaitu zituztenak ere, eta ez sarrazenoak, frantziarren bertsioak aldarrikatzen duen modura. Nolanahi ere, Josetxo Oruetaren idazlana nobela bat da, fikzioa eta benetako gertakizunak nahasten dituen. Protagonistak ere, batzuk egiazkoak dira eta besteak asmatutakoak. I

Ortziren hortzak

Josetxo Orueta

PAMIELA

238 orrialde

12 euro

Gailur goreneta-tik itsasertzeraino

Sua argitaletxeak plazaratzen duen *Euskal Herria* aldizkariaren azken zenbakian proposatzen zaizkigun ibilaldiak irudimenarekin bada ere eginez gero, berdin joan gintezke Hiru Erregeren Mahaia gailurrera, edota Alluit-Anboto, Aizkorri, San Tirso, Peña Leon, Iparla, Ordunte, Arno, Valderejo, Entzia, eta Leirekoetara. Baina ez dira hor bukatzen aldizkari-koek eskaintzen dizkiguten aukerak. Berdin joan gintezke ere Orozko bailarako berdea gozatzeraz, kostaldeko itsas-txalupetan bidaiatzera, Larrunen aurkitzen diren trikuharriak ikustera, gure inguruan ditugun landare toxikoak zeintzuk diren eta egin dezaketen kaltea ezagutzera, eta duela 15.000 urte gure arbasoak nola bizi ziren jakitera. Edota Vietnam bisitatu dezakegu, Joan Biosca argazkilariekin. I

Euskal Herria

Batzuen artean

SUA

130 orrialde

5,15 euro

Pulp fikzioa

Batzuen artean

SAURE

32 orrialde
13 euro

Ingurumenari buruzko komikiaren lehen saria

Saure argitalatxeak plazaratu duen *Pulp fikzioa* izenburuko komiki honetan *Ingurugiroari buruzko ipuinak* izeneko komiki lehiaketan saritutako lanak agertzen dira. Itsasoak gizakiaren eskutik jasaten duen hondamendia dute gai. Hauexek dira egileak eta bakoitzak aurkeztzen duen lanaren izena: Maria José Mosquera Beceirok *Mundua atzeko aurrera ulertzen duen olagarroa*, Amaia Ballesteros Lópezek *Maremagnum*, Aurora Solanok eta José Hierro marrazkilariak *Nola irten bizirik irribarrea galdu gabe?*, Maria Elena del Valle Garcesek *Pulpo a la chirel* eta Diego Alejandro Garavanok *Ander eta Pier*.

Guztiak euskaraz agertzen dira, Virginia Perez itzultzaileak egindako lanari esker. ■

EDORTA JIMENEZ

“Caparen kronika mendearen hiru herenen kronika da”

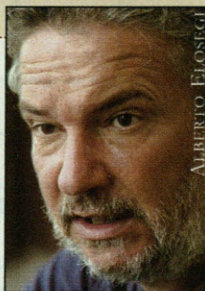
Nor genuen Robert Capa?

Judua sortzez, Lehen Mundu Gerraren giroan jaioa, nazismoa eta sozialismoaren goral-dian hezia eta hazia, Espainiako Gerra Zibilean argazkilari ospetsu bihurtua, Bigarren Mundu Gerran kontsaktatua, Makartismoaren marea beltzean harrapatua, Indotxinako gerran hila. Zer ez zuen hark erretratatu? Gainera, Magnum agentzia ospetsuaren sortzaileetakoa ere izan zen. Caparen kronika mendearen hiru herenen kronika da. Noiz izan zenuen haren berri aurreneko?

Aspaldi-aspalditik neukan, baina Ernest Hemingwayren bizitzarekin zerikusia izan zuela jakin nuenean deskubritu nuen bigarren aldiz. Orduan jakin nuen Euskal Herrian egona zela, eta hortxe geratu zitzaidan izena. Gero, berriz, Bermeoko Estepan San Pedro adiskidea zirikatzen hasi zitzaidan, Capa Sollubeko batailan egon ote zen, eta noiz. Eta horrez gero buru-belarri ekin genion biok Caparen bila.

Euskal Herrian egin zituen ibilerei dagokienez, benetako ikerketa egin duzula dirudi...

Ikerketa izan da, bai. Parisen dauden artxiboe-tan ere begiratu nuen, eta hunkigarria izan zen ikustea Bizkaian egindako 700dik gora argazki badi-rela han, lo, hemengo erakunderen batek kopiak noiz eskuratuko zain. Era berean, hemen erabat ezezaguna izan den *Death in the Making* liburuaren fotokopia eskuratu nuen, Renoko Center for Basque Studies delakoan ari den Pedro Oiarzabal lagunari esker. Liburu hori 1938koa da, eta balio sinboliko handikoa, niretzat behintzat.

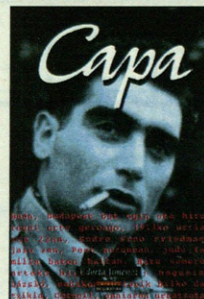
ALBERTO ELORRIAGA

egileari galdezka

“Milizianoaren heriotza” argazkiaren egilea

Espainiako azken gerran ateratako argazkirik ospetsuenaren egileak izan zuen bizitzaz

idatzi du Edorta Jimenezek oraingoan. Robert Capa bezala eza-gutu izan zen gizonak jaso zuen Federico Borrell Garcia anarkista Cordobako frontean hil zuteneko argazkia. Baina Euskal Herrian ere izan zen Endre Ernő Friedmann, Robert Capa ezizenaz "munduko argazkilaririk onena" izendatu zutena. Gerra aurretik etorri zen eta Paulino Uzkudun boxeolariari egin zion erretratu. Eta gerra garaian ere bisitatu zuen gure herria, 1937an Bizkaia aldeko frontean eta Bilbon faxisten erasoak jasotzen zuen erretaguardiaren argazki andana jaso-z. Haietatik esanguratsue-nak jasorik daude *Robert Capa* liburuan. Bestalde, borrokaleku asko ezagututako pertsona genuen argazkilari hau, Txinan,

Robert Capa
Edorta Jimenez

ELKAR

128 (+ 16) orrialde
8,65 euro

Ipar Afrikan, Italian, eta Normandiako lehorreratzetan izan baitzen. Eta gerrako argazkilari bezala hil zen, 1954an, Indotxinan mina bat zapaldu zuenean. Heriotzaren hainbeste aurpegi bere kamararekin jaso zituen gizonak, ordea, bizitzaren irrika zuen ezer baino gehiago, eta hark maite izan zituen emakume eta lagunak berri ere ematen du Edorta Jimenezek. ■

Ehiza eta nekea

Igor Estankona Bilbako

KUTXA FUNDAZIOA

63 orrialde
4 euro

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Kaxa	Irudi geo- metriko	Nolabait	Ahotsaren altuera	Bokala
	Datorrena	Saturnoren satelitea	Bokala	Aitzin- daritza	
	Infusio mota		Zangoaren atal		Haurren hizkeran, haur
Pilota handiak	Irabazle		Basapiztia mota		
* IRUDIKO BIZIDUNA	Gizon izena				
		Bokala	A birritan	Iodoa	
		Erbioa	Bokala	Une honetan	
Behar		Gabezia	Edari al- koholdun		
Zuberoako herria		Aurizki grekoa	Zaren horrek		
			Ezten		
			Musika nota		
Lepo, sama		Aramaioko auzoa			Bokal errepikatua
Arabako udalerria		Utik!			
			Arazoa		
			Uranioa		
Karearen kontso- nantea	Bururatu		Luzera neurri zaharra		

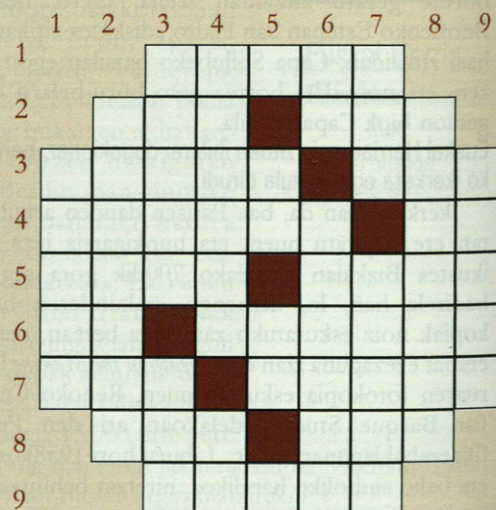
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Olibondoaren fruitua. 2.- Areago. Hitz, solas. 3.- Hizki greko baten izena. Oinarrizko edaria. 4.- Jakingo banu. Amerizioaren ikur kimikoa. 5.- Iparrorratz. Letoniako hiriburua. 6.- Bizkaiko kostaldeko udalerria. Marokoko hiria. 7.- Sarrera nahiz irteera. Izana. 8.- Hegazti bidaiari. Gipuzkoako udalerria, kostaldetik hurbil. 9.- Pisu apalekoa..

GOITIK BEHERA

1.- Musika tresna. 2.- Itzali. 3.- Ipar Euskal Herrian; ordua. Nafarroa Garaiko urtegia. 4.- Gaixotasun kutsakor kronikoa, legenarra. Zakur. 5.- Bokala. Nor atzizkia. Germanioaren ikur kimikoa. Bat, zenbaki erromatarren arabera. 6.- Atzizkia. Igaro. 7.- Sexu eme. Emakume izena. 8.- Ondorioa. 9.- Donostiako auzoa.

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: AINHOA LENDINEZ
ARGAZKIAK: JOSU GARATE

Irudian, Eibarko udaletxe gorria, atzean Urko mendia duela.

Erdal kutsuan bizitzea egotzi diote sarritan, itxura nahasia izatea ere bai. Baina Eibarko herriak hiri izena merezi du, jaiotzatik eman zaiolako, eta mendeen joanean, krisialdi guztien gaineratik, Gipuzkoako industrian gailendu eta gainerako esparruetan aditu bihurtu delako. Kale kantoi eta etxe ilunen artean ez da lorarik jaio, baina bertakoek kalera ekarri dituzte Arrate eta ingurukoak.

"Eibarko Hiria", hala esaten diote bertakoek. Hiri aurrerakoia da Gipuzkoako Deba Barrenean kokaturiko udal hau. Villanueva de San Andres izena eman zioten hasieran baina izendapenak ez zuen luze iraun. Legez 1346. urtean sortu zen Eibar. Ego errearen ertzean, iparrean Arrate-Akon-dia-Urko mendiak eta hegoaldean Laupago-Galdaramiño-Ilordo muinoak zituela. Bost auzok osatzen dute: Otaola, Aginaga, Arrate, Mandiola eta Gorosta.

Eibar (Gipuzkoa)

Sasi eta aldapa ar

1931n Eibarren entzun zen II. Errepublikaren aldeko estatuko lehen aldarrikapen oihua. Errepublikak erabat aldatu zuen botere-banaketa eta langileek boterera iristeko aukera izan zuten. Bartzelonan Errepublika aldarrikatu zela jakin eta eibartarrak plazan bildu ziren, Alfonso XIII.aren izena kendu eta Errepublikaren Plaza izena emateko. Errepublika aldarrikatu zuen lehenengo herria izateagatik Hiri Eredugarri titulua jaso zuen Eibarrek.

Eraikinen ederra, kaleen apaintzeko

Gerrateak ia erabat suntsitu zuen Bidebarrieta kalea 1920 inguruan baina Eibarren beste eraikuntza eder asko daude.

San Andres Parrokia —oraintsu monumentu izendatu dutena—, Arrateko Amaren Basilika eta Azitaingo basiliza, esaterako.

Azitaingo basilizan bizarrik gabeko Jesusen irudia dago. Eibar-koa eta beste bi baino ez daude munduan.

Aldatze, Untzueta eta Isasi-Markeskua dorretxeak aski ezagunak dira artelan handien artean. Aldatze eta Untzueta eskola bihurtu dituzte,

Markeskua, berriz, Udako Euskal Unibertsitatearen egoitza da.

Langileek eraldatutako hiria

Ego erreken arroa estua eta maldatsua da. Orografiak eragin handia izan du herriaren sorreran, bilakabidean eta orobat, itxuran. Sorreran eta lehen mendeetan, Ego erreken inguruan zeuden eliza eta kale nagusiak, baita ekonomiaren sustrai ziren ola eta errota ere.

Ola horietan jaio zen armagintza, Eibar hiriaren ezaugarri. Jaio eta hazi. Elgoibar eta Soraluzen lehenengo, eskualde osoan gero. Eibar-ko armagintza ekonomiaren bultzatzaile izan da. XIX. mendetik

aurrerakoak izan ditu urte aberatsenak. Eibartar asko jardun zen lan horretan. Horrek erakarrita, kanpotarren harreragune bihurtu zen Eibar eta ondorioz, ezinbestean izan da etxeak eta lantegiak nonahi eraiki beharra.

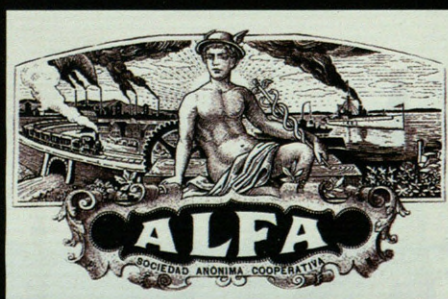
36ko Gerrako krisiaren ostean susperraldia izan zen arlo orotan. Bizikletak, autoentzako piezak, makinak eta josteko makinak landu zituzten batez ere Deba arroan. Ekonomiako aldaketa horrek eraginda, Eibarko udalak inoizko gizarte eta hirigintza aldaketa jasan zuen orduan. Etorritakoak zenbat, etxeak hainbat. Erreka inguruko lurren mugez haraindiko eremuak hartu zituen hiriak. Orduan sortu ziren Urki, Amaña eta Ipurua auzoak.

Armak eta josteko makinak

Deba arroan, armagintzaren eta burdinolen arteko lotura betidanik izan da sendoa. Armagintzaren bihotza

teko loria

Josteko makinaren bilakabidea

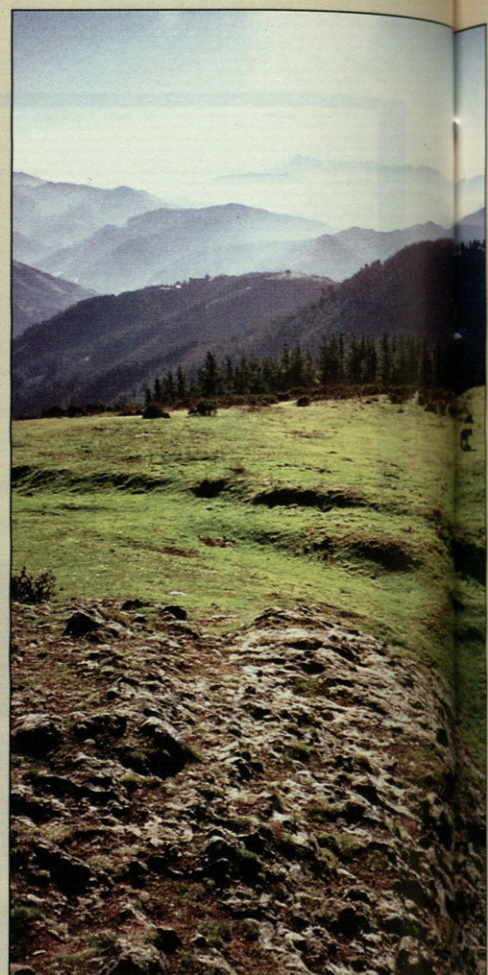
Josteko makinaren bilakabidea Alfa lantegiaren historiari estu loturik dago. Eta Alfa bera Eibar-ko historian mugarri izan da. 1920an sortu zen Alfa lantegia, greba luze baten ondoren, armagintza arloko langile espezialistek osaturiko Kooperatibaren altzoran. Sociedad Anónima Cooperativa de Producción de Armas de Fuego Alfa hartu zuen

izena. Lehenengo tailerra Vista Alegre kalean ezarri zuten, Echeverría Hermanos ("Kirikixuanekua") tailerraren lekuan, eta hasierako ekoizpena 32 eta 38ko Smith Wesson-ak egitera mugatu zuten. Bost urteren buruan, ordea, armagintzaren joera berriek astinduta langintza aldatu eta josteko makinak egin eta saltzen hasi ziren Alfak. Toribio Etxebarria sozialista eibartarrak gidatu zuen aldeketa eta Benito Galarragarrek bilatu eta prestatu zituen josteko makinak egiteko koaderno teknikoak. Tailerra San Andres Pasealekuan zegoen orduan eta bost urteko lege-baimena lortu zuen josteko makinak egiteko. Espainian aitzindari izan zen Alfa, josteko makinaren fabrikazioan. Gainera, lanpostu ugari sortu zuen Eibarren.

1936ko gerrak eragindako krisiari Banco San Sebastianen laguntzaz erantzun zion Alfak eta 1940an Sociedad Anónima Cooperativa Alfa zaharraren ondasunak Maquinas de Coser Alfa, S.A izena hartu zuen. Etengabe hazi zen ordutik eta erai-kin berria, Fundizioa (Galdategia), 1953an inauguratu zuten. Mundu osoan, oihartzun handia izan du Alfak.

Alfa josteko makinaren eta armen erakusketa.

Industria indartsuaz gain, paisaia naturalak ere badira Eibar inguruko mendietan.

osatzen dute Soralue, Eibar, Elgoibar eta Ermuak. Soraluzen Erregearen Arma Fabrika ezarri zen.

Eibarko arma-ekoizpenaren lehen berri idatzia 1482koa da, Medina Sidonia dukeak aginduta bi lonbarda egin omen ziren orduan Eibarren. Hala ere, hirian armagintza lehenago jaio zela uste da.

XVII. mendean asko indartu zen industria-sektore hori, gerrek bul-tzatuta. 1735ean, Real Compañía Guipuzcoana de Caracas-ek hartu zuen behar horren erantzukizuna. Geroago Compañía de Filipinasek hartu zuen armagintzaren ardura, baina ez zuen luze iraun. Azkenik, 1865. urtean, gremioak betiko galdu ziren eta armaginek men egin zioten kapitalismoari.

Teknika berriek armagintza eral-datu zuten eta tailerdunak, ugazabak ere lehiaren itzalean sortu ziren.

Orbea Hermanos, Larrañaga, Anitua y Charola, Gárate y Anitua eta beste hainbat fabrika sortu zen Eibarren. Lehen Mundu Gerran (1914-1919) arma asko agindu zitzaizkion Eibarri baina gerra ostean krisi sakonak hartu zuen herria. Ameriketara arantzela ezarri zizkieten kanpoko arma guztiei eta ez zegoen Estatu Batuetan armak saltzeko modurik. Horretara, teknologia moldatu eta bestelakoak fabrikatzen hasi ziren. Gárate, Anitua y Cía, Beistegui Hermanos eta Orbea Hermanos fabrikak bizikleta ekoiz-penean sartu ziren, esaterako. Olave, Solozabal y Cía enpresan bulegoko altzarietan trebatu ziren. Guztien artean aipagarri izan da gerora Alfa, josteko makinaren bidera lerratu bai-tzen. Eibar inguruko industria erabat aldatu zen eta 1950etik aurrera indus-tria-ekoizpenak arlo asko hartu ditu, gaur arte.

Artegileak eta damaskinatugintza

Armagintzak eta suzko armen tek-nikak garatu ahala, armagintzan era-biltzen ziren arte aplikatuek ere indar handia hartu zuten. Horiek horrela, XIX. mendearen erdi aldera armak apaintzeko teknika sortu zen: damaskinatua.

Damaskinatuen edertasuna ikusi-ta, teknika horretan espezializatuta-ko industria sortu zen, eta damaski-natua ez armetan bakarrik, erloju, paparreko orratz, eskumuturreko eta era guztietako apaingarrietan ere erabiltzen hasi zen.

Marrasketa Akademian ikasleak ugaritu ziren eta horregatik 1895ean udalak neskontzako eskola sortzea erabaki zuen. Ordutik eutsi dio bere jardunari eskola honek eta egun pin-turaren esparrua jorratzen du batez ere.

Berbakeraren ezaugarri eta egoera

Herriaren berezitasun izan da betidanik euskara. Erdal kutsuko hiri izatea leporatu izan zaio sarri askotan, baina joerak joera, eibartarrak beti eutsi dio bere berbakerari.

Eibarko euskararen inguruan hainbat lan eta liburu argitaratu izan dute Toribio Etxebarriak eta Juan San Martinek. Serafin Basauri eta Imanol Laspiur ere aritu dira gero, Nerea Areta eta Juanan Argoitia ere bai.

Mendebaldeko euskalkiaren Gipuzkoako azpieuskalkiko aldaera da eibartarra.

1936ra arte herri osoa zen euskalduna ia, baina diktadurak gogor astindu zuen Deba ibaiaren ingurua eta etorkin oldea ere ez zen mesederako izan Eibarko hizkeran.

Nolanahi den, euskararen inguruko kultur mugimendu indartsua sortu zen 60ko hamarkadan Eibarko Klub Deportiboaren, Arrate Kultur Elkartearen eta Eibarko Ikastolaren inguruan eta egun ere hari horri tiraka ari da hiria.

Artea eta kirola

Artista ugari eman du Eibarko Hiriak. Placido Zuloaga, Ignacio Zuloaga, Jacinto Olabe, Lucas Alberdi, Carlos Elgezua. Fernando Beorlegi, Inaki Larrañaga, Asier Laspiur, Baroja Collet, Jose Zugasti, Daniel Chopitea. Zerrenda amaigabea osa genezake Eibarko eroldari begira. Laster omenduko duten Juan San Martin euskaltzaina ere eibartarra da, euskararen inguruan

nekatu gabe jardun duena.

Izan ere, kulturak indar handia du Eibarren. Horren adibide dira urtero otsail-martxo inguruan antolatzen diren antzerki jardunaldiak, nazio osoko hainbat taldek hartzen dute parte horietan. Portale Kultura Etxeko erakusketak aretoan ere eskaintza zabala izaten da beti, hala margolaritzan nola bestelako kultura jardueretan.

Dantzan esaterako, 1958an Juan San Martinek proposatuta, Eibarko Klub Deportiboan artearen eta kulturaren arloko batzordea sortu zen. Bertan dantza indartu zen Gregorio Santa Cruz dantza-maisua arduradun zela. Urte luzez taldeak euskal dantzetan lan handia egin du.

Kirolean ere, bigarren mailako futbol taldearen lanak ez du etenik eta horrez gain, txirrindularitza ere sustraiturik dago oso Eibarren, armagintzaren hasikinetatik bizikletak ekoiztera igaro baitzen Gipuzkoako udala. Eibarko Astelena pilotalekua ere euskal kirolaren topaleku nagusia izan da.

Etorkizunari begira

Zailtasun asko izan du Eibarrek betidanik, orografiaz landa, indus-

Ignacio Zuloaga Eibarren jaiotako margolariari eskultura.

tria suspertu eta tailerrak kanpoko industriguneetara eramatea aldaketa handia izan zen-eta.

36ko Gerraren ostean erruz hazitako biztanleriak ere behera egin zuen. Baina horiek guztiak gaintututa, erronka berriei erantzun behar izan die Eibarrek. Industrian egin zituen lehen urratsak baina azken urteetan hirugarren sektorea ere landu nahi izan du Eibarrek. Horretara, Eibar Merkataritzagune Irekia elkarte osatu dute, bertako salto-kiak suspertzeko asmoz. ■

Pegora, herritarren zerbitzurako bulegoa

010
telefonoan

Udaleko edozein dokumentu eta informazio eskuratu dezakezu modurik erosoan eta azkarrenean

Astelehenetik ostegunera goizez eta arratsaldeaz. Ostiraletan goizez.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

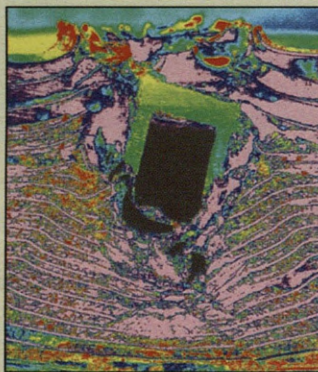
ZIENTZIA

Itxaropen handiak material berri batean

BERRIKI aurkeztu den material metaliko batek ordezkatu egin dezake berilioa, aplikazio aeroespazialean blindaje gisa erabiltzen dena, oso ezaugarri onekoa baina oso toxikoa.

San Diegoko California Unibertsitateko Ingeniaritza Eskolako Kenneth S. Vecchiok zuzendutako taldeak garatu du aipatu materiala. Ingurumenarekiko ez du eragin kaltegarriarik eta zurruntasuna altzairuarena da, baina dentsitatea erdia baino ez da. Aluminio eta titanioaren arteko aleazio bat erabili da horretarako eta konprimatu eta berotu ondoren, bi geruzetako xafla bat lortu zuten: Geruza batean zeramika bezain gogorra den tita-

Aluminio eta titanioaren arteko aleazio batekin lortu da material berria, erresistentzia handikoa.

nio aluminiuroaren xafla eta bestean titanioaren aleazio tolesgarri bat. Geruzak milimetro batekoak dira, liburuen orri gisa pilatu daitezke eta nahi den itxura eman dakieke berotu aurretik.

Arkitektura xaflatua natura behatuz erabaki zen, hain zuzen ere *halotis rufescens* deituriko moluskuaren oskolaren barne-egitura behatuz.

Material berriaren erresistentzia neurtzeko hainbat frogak egin dira, horien artean aipagarriena hauxe: tungsteno-barra bat 900 m/s abiaduran bota zen bi zentimetroko lodierako xaflaren aurka eta barrak xaflaren lodieraren bide erdia baino ez zuen egin.

Une honetan aplikazio errealetarako ahalik eta ezaugarri egokienak izan ditzan azken ukituak ematen ari zaizkio xafla berriari. Horrela, xafla barnean zulotxo batzuk egitea lortu dute, bertan altzairuzko

Osasuna

JABIER AGIRRE

50 urte Historiako lehen transplantea egin zenetik

1954ko abenduan, aurreneko aldiz Historian, egin zen giltzurruneko transplantea. Ebakuntza kirurgikoaren mesedeak zuzen-zuzenean ezagutu zituena 23 urteko iparramerikarra izan zen, Richard Herrick izenekoa, lanbidez kostazaina. Gazte horrek nefritis kronikoa zuen, eta bere giltzurrunek behar bezala funtzionatzen ez zutenez, anaia bikia zen Ron-en giltzurrun bat transplantatu zioten medikuek (ikus argazkia).

Lehenago ere, 1900. urtea aldera hasita, odol-transfusioak eta korneako transplanteak ere egin ziren, baina ordu-ra arte ez zen transplanterik egin, arrakastaz bederen, organo solidoekin. Aipatutako kasu honen berri izugarri zabaldu zen, aurreneko aldia baitzen gaixo batek ebakuntza kirurgikoaren ondotik bizirik irautea lortu zuena, eta gorputzak normaltasun osoz onartu baitzuen anaia bikiaren giltzurruna. Horrexegatik, zortzi urte geroago gaztea hil egin bazen ere, bere kasua aitzindaria izan zen mundu osoan meto-

Herrick anaiak, Bostongo ospitalean 1954. urtean egindako giltzurrun transplantearen ondotik.

do sendatzaile horren garapena zabaltzeko.

Giltzurruneko transplanteetan, historiara pasatu den beste kasu bat Robert Phillips-ena izan da. Kamiolari iparramerikar honek 1963. urtean jaso zuen arrebak emandako giltzurrun bat, eta medikuek urte gutxiko bizitza iragarri zioten arren —bi urte besterik ez zela biziko aurreratu zioten—, gaur egun oraindik, 79 urte bete dituenen, bizirik eta osasuntsu mantentzen da.

Espainiako estatura transplanteen arrakasta pixka bat berandua go iritsi zen. Aurreneko transplantea, giltzurrunekoa kasu honetan ere, Bartzelonako Ospitale Klinikokoan egin zen 1965. urtean, erabateko arrakastaz. Hala ere, urte batzuk geroago, gure herrialdea aitzindari da era honetako ebakuntzetan, eta munduko organo-emaleen tasarik handienetakoa dauka.

bolak sartzeko eta horrela motelgailuen efektua lortu ahal izateko, edo kablearen funtzioa izango luketen zuntzak sartu dituzte sentsore gisa aritu ahal izateko. ■

TEKNOLOGIA

Modemaren amaiera

JARRAIAN emango ditugun datuak Frantziako estatuan joan den urtearen amaieran argitara emandakoak dira. 12 milioi etxe Internetera konektatuta zeuden, aurreko urtearekin alderatuz %12,4 gehiago. Hala ere daturik interesgarriena konexio-motan datza, hau da, konexioetatik %55 banda zabaleko konexioak baitziren, beraz, modem bidezko konexio telefonikoak aldapan behera doaz. Banda zabaleko konexioen %92 ADSL bidezkoak ziren eta gainerakoak kable edo antena bidezkoak. Datu hauek argi erakusten dute erabiltzaileek azkartasuna bilatzen dutela konexioetan eta horren adibide dugu egungo hainbat hornitzailek 20 Mb/s konexioak eskaintzen dituztela. Une honetan gehien kontratatzen diren zerbitzuak *pack* erakoak dira, adibidez Frantziako hainbat lekutara denbora-mugarik gabe doako deiak egitea edo hainbat telebista-kanal digitaltara irispidea izatea. Hala ere, Frantziako lurralde guztietan ezin dira abantaila hauek izan, horretarako eremu desagrupatua izan behar baitu, beste hitz batzuekin esanda, operadore telefoniko bat baino gehiago aritzen den eremua. Hemen, Espainian gertatzen den bezala, France Telecom-ek oraindik mantentzen du monopolioa hainbat eremutan. Dena den epe laburrean Frantzia osoak desagrupatu bezala funtzionatzea itxaro da. Espainiako

datuak ez ditugu esku artean, baina joera oso antzekoa aurreikusten dugunez, garbi baieztatu dezakegu modemaren aroa amaitu dela eta, irakurle, etxean Internetarako konexioa behar baduzu banda zabalerako hautua egin behar duzula. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Oro elur laru

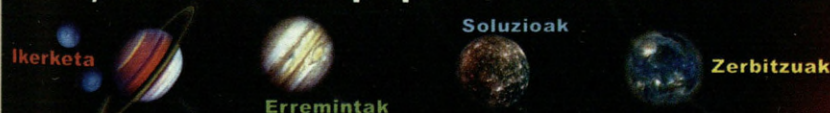
Oro elur laru batek estali du. Landareen aurtengorako modaren pasarela puri-purian da, zein baino zein pertxentago, soineko dotoreena nork azalduko borroka txikian dabil-

tza, banaka, zein nagusituko... Hor dator, ordea, sasi arkazia tropela (*Robinia pseudoacacia*), denak bat hartu eta oihalaru erraldoi bat penditzetan pirrilaka zabalduz paisajea, beste guztientzako begiak bereganatuz. Aurtengorako sasi arkazia urtea da. Tarteka, klima-denbora ekuazioan ezkontza berezia ematen den urtetan gozatu daitekeen ikuskizuna. Gozotan gozatzea, etxe ondoko erleari galdetu bestela...

Sasi arkaziak lore zuri-laruxka ematen du, hostaia urdinxka azaldu baino lehenago. Kolonizatzaile aparta izaki, bat den tokian haren sustraieetatik sasialde hedatuz doa eta loraldian izaratzen galantak zabaltzen dituzte. Urrutitik adituko duzu bere usain ezia eta inguratuz gero baita erleen burrunba ere. Hazia oparo emateko nahi eta nahieko erleen polinizazio lanaren truke eztaigai aparta den nektar gozoa erruz eskaintzeko tratua egina omen dute aspaldi sasi arkazia eta erle saldo-buruek. Moko finentzat soilik sasi arkaziaren lorez egindako ezia ere kentzen zaie erlauntzei.

Moko finentzat da, bai, sasiko hau. Bere ezia bezalaxe egurra. Trinkoa eta tentsio handiko egurra denez gutxiena uste denean zartatzen da. Busti-lehorrean gatzainaren pareko, hark baino gehiago irauten duena ordea eta hesola edo baldotarako, kanpoko lanetarako ez beste erabili ohi da. Arotzaren eskurako zakarra, baso-mutilen atzaparren lan zatarretarako. Moko finen batenean ez bada, ez duzu erraza izango haren egurra zura eginda topatzea. Loraldiaren aitzakiarekin erramilotaren bat etxeratu nahi baduzu, kontuz zeuk ere eskuak, arantza galantak baititu mokodunengandik babesteko.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Auzitegi Nazionala gazteek epaitua

Jon Markel Ormazabal, Garazi Biteri, Igor Ortega, Ibon Meñika, Amaia Arrieta, Garikoitz Etxeberria eta Olatz Carro. Gazteria aurrera lemaaren elastikoa dutenekin elkarriketatu gara, baina kolektibo osoaren izenean azaldu nahi dute.

Haika-Segi erakundearen auzia hasi zenean 23 auzipetu preso zeuden. Epaiketa amaieran 21 kalean daude. Bi geratu dira barruan: Aiora Epelde eta Arkaitz Rodriguez. Gazteen erakunde honetako Ibon Meñika (Zamudio, 1977) eta Jon Markel Ormazabalekin (Donostia, 1982) elkarriketatu gara. Halaber, zuzenbidean adituak diren bi pertsonen iritziak bildu ditugu erreportajearen. Auzipetuen abokatuak ez-ohikotzat jo dute epaiketaren bilakaera. Alabaina, prozesatuak epaiaren aiduru daude, aukerak zabalik baitira: lau, zortzi eta hamar urte arteko espetxeratzeak izan daitezke, baita absoluzioa bera ere.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

HAIKA-SEGI AUZIA 18/98 makro-sumarioaren barruan dago. Erakunde honetako kideen ustez, auzia Espainia-ko Estatuak errepresioaren estrategian emandako azken jauzia da. ETaren aurka ekitean, bere helburuekin bat egin dezaketen hainbat sektorearen aurkako estrategia gauzatu du Estatuak. 18/98 sumarioa Estatuaren jazarpenari izaera juridikoa emateko modua da.

Egungo egoera ulertzeko hala ere, gazte bi hauen iritziak komeni da iragana gogoratzea: "Egungo egoeraren aurrekariak Haika eta Segiren aurkako polizia operazioak baino lehenagotik datoz. 1998an, PP Gobernua zegoela Euskal Herriko Nazio Erakuntza

Auzitegi Nazionalaz gazteen ikuspegia

"Epaiketaren ezaugarrietako bat antolaketa eza izan da. Goizeko 10:00etan deitzen gintuzten eta 11:30etan hasten zen epaiketa, epaileen gogoaren arabera. Hauek kafea hartzeko gogoa izanez gero, epaiketa ordu bat berandu has zitekeen. Benetako lanordua hiru edo sei artean izan zitezkeen, eta guk 10 ordu ematen genituen bertan. Madrilgo Auzitegi Nazionalean egoteak *marroi* itxura dauka, konnotazio txarra. Guk ez genekien zer aurkituko genuen eta salbuespenezko tribunal bat aurkitu genuen, Euskal Herriko hainbat pentsamolde politiko epaitzeko -funtsik gabe- inpunitate osoa duena. Lehenik espetxeratu eta ondoren epaitzeko -jarraibide horretan- duten inpunitatea izugarria da, edozein modutan tratatu gaituzte, azpiegituren baldintza kaxkarrak tarteko. Euren helburu politikoak betetzen badituzte ez zaie axola gure gutxieneko eskubideak errespetatzen edo bermatzen diren. Horren lekuko Eusko Jaurlaritzaren begiraleen kasua da. Justizia saileko arduradun batek ea begiraleak zer egiten zuten han, 'ea Burundin ote ginen?', galdetu zuen. Hirugarren Munduko herrialde bateko justiziaren pare agertu dira, edo gurekin behintzat hango bitartekoeekin aritu dira".

proiektuan ari ginen mugimendu, talde eta pertsonen aurka jotzen hasi zen. Artean, hainbat eragile politikok gure aurkako jazarpenari nolabaiteko babes juridikoa ematen lagundu zuten, gu ETaren estrategiaren barnean garela argudioa indartuz. Gerora, 2001ean, Haika-Segiko kideen lehen atxiloketak izan ziren, ETaren strategiaren ildotan ari zirelakoan. Kale borrokaren dinamizatzailetzat jo gintuzten. Hartara, Estatuak bere jo puntuan jarri zituen erakunde honetako kideak".

Nola azalduko zenukete auzia? Zein izan dira epaiketa honen ezaugarriak?

Ibon Menika. Ezaugarri nagusiak, auzipetuen defentsa urratzeaz gain, norbana-koaren eskubideen ginetik pasatzea eta eskubide kolektibo eta politikoen urratzea izan dira. Adibidea epaiketa bera da: ez da soilik pentsatzeko eta antolatze modua urratu, froga zehatzik gabeko epaiketa muntatu dutela baizik. Hainbat delitu burutu omen dugu modu indibidualean, baina ez dute ezein delitu egin izanaren frogarik, eta gainera, kolektibo baten barruan sartu gaituzte. Epaiketa guztiz politikoa da, fiskala eta epaileen helburua erakunde politikoa bat suntsitzea da.

Jon Markel Ormazabal. Beste ezaugarria, gutako hainbat kide lau urte espetxean egotea da, epaituak izan gabe. Eta ez dira kasu bakarrak: Gestoretako eta Askatasunako hainbat kidek urte asko daramate barruan epaitu gabe, datozen epaiketak ere inongo berme juridikorik gabe burutuko dituzte.

Epaiaketa burutu ahala auzipetuak aske geratu dira. Zeri erantzuten dio horrek?

I. Menika. Epaiketa egin ahala egoera aldatuz joan da. Hasieran 23 ziren barruan, 9 kanpoan, azkenean, hiru txandatan guztiok kalean geratu gara 2 izan ezik. Artean, 6 askatu zituzten lau urte bete zituztelako, jarraian beste 3 lau urte bete ondoren, eta 12 kide azkeneko epaiketa egunean. Aboka-

"Ez dute ezein delitu burutu izanaren frogarik, eta gainera, kolektibo baten barruan sartu gaituzte.

Epaiaketa guztiz politikoa da, fiskala eta epaileen helburua erakunde politikoa bat suntsitzea da"

IBON MEÑIKA

tuen argudioak kontuan hartuz gero, epaileek onartu beharko lukete ez dutela inolako oinarririk 2 kide hauek espetxean izateko.

19/98 makro-sumarioaren beste ezaugarria da euro-aginduren bidez garatzen hasi zela, hiru lapurtar gazteren aurka hasi ere. Agindua bertan behera geratu zen borroka eta lana medio, baina artean hiru euro-aginduak aplikatu dira, eta kide batzuk Espainiako Estatura ekarriak izan dira, Araitx Zubimendi Soto del Real-eko espetxean dago gure aurkako akusazio berdinekin. Beraz, gazte asko Estatuen jo puntuan dago, bi Estatuek muntatutako mekanismoak erabiltzen ari dira, Frantziako Estatuak ere rol garrantzi-

tsua jokatzen du errepresioan. Behin-behineko espetxeratzeaz gain, beste mekanismoak indarrean daude. Eneko Aizpuru ere horien menpe dago.

Artean, Arkaitz Rodriguez eta Aiora Epelde barruan daude...

J. M. Ormazabal. Hauek Fernandez Iradi *Susper*-ren zerrenda delakoan zeudela-koan espetxeratuta segitzen dute, "Banda armatua"rekin kolaboratzea leporatuta. Harrigarria eta ulergaitza da, epaiketan kide izateagatik epaitu dituzte eta espetxean kolaborazioagatik daude. Espainiako justiziak dioenez, ezin da pertsona bat bi aldiz epaitu ustezko delitu berarengatik.

"Epaiaketa irabazi dugu, baina epaia beste gauza bat da", esan du Igor Ortega kideak.

I. Menika. Bai, bereizketa hori egiten dugu. Epaietaren ondorioz, Euskal Herriko jendartearen epaiketa politikoa dela argi dago, baita eskubide zibil eta politikoa urratu direla ere. Finean, gazte mugimenduen antolamendua moteltzea izan dute helburu, baina hori beharrean kontrakoa lortu dute. Gazteen antolamendua indartu da epaiketen ostean. Segi erakundea ezabatu nahi izan dute, baina antolatze moduan Segi gazte askoren erreferente izaten segitzen du. Hurrengo belaunaldi gazteak borrokari lotzeko tresna eraginkorra bilakatu da Segi. Horregatik diogu epaiketa irabazi dugula. Alabaina, badakigu epaietaren arrazoia politikoa dela, eta hori estaltzeko "zigor eredugarria" ezartzen saiatuko dira.

J. M. Ormazabal. Politikoki irabazi dugula diogu, beren helburua Segi erakundea epaitzea zelako. Ordea, Euskal Herriaren ikuspegitik behintzat, Auzitegi Nazionala da uneon epaitua, eta ez 43 gazteak.

Epaiak nola baldintza dezake gazteen geroa edo Segi erakundearena?

J. M. Ormazabal. 43 pertsonen bizitza baldintzatu dezake, baina epaiketarik Segi erakundea erreferente dela areago azaleratu du. Ilegalizatuak izan arren, ez gara gizartetik at, errealtateak besterik erakusten du.

I. Menika. Pertsonalki jasango dugu zigor hori, baina salbuespen egoera honen ondoren Estatuaren zilegitasuna kolo-

“Konponketa moduko bat
topatu behar dugu.
Estatuak gatazkaren muinera
jo behar du, eta zeregin
horretan euskal herritarren
hitza eta erabakia
errespetatu behar ditu”
IBON MEÑIKA

kan ipini dugu. Euskal Herriko hainbat sektore auzitegi horren sinesgarritasuna kuestionatzen hasi da. Salbuespen egoera erabiltzen duen auzitegi horrek zein zilegitasun dauka? Euskal Herriko gizartearen zati oso inportante baten ideiak auzipetu dituzte, baina, finean, euren burua epaitu dute.

Maiatzaren 21ean Manifestazioa antolatu duzue Donostian.

J. M. Ormazabal. Manifestazioa ez dugu gazteen aurkako epaiketari begira antolatu soilik. Urtean 200 atxilotzen dituzte, gazteri osoak jasotzen du Estatuaren jazarpena. Manifestatzera deitzeaz gainera, gu eragile politikoen erantzun edo jarrerari begira gaude.

I. Meñika. Printzipioz, manifestazioa abiapuntu baten mugarriz izatea nahi dugu. Estatuak azken urteotan ezarritako errepresioaren aurrean Euskal Herriko hainbat sektoreen jarrera eta pentsamoldea berretsi da. Makrosumario honek euskaldunok martxan gaudela berresteko balio behar du.

Jon Markel Ormazabal eta Ibon Meñika. Donostiako portuan elkarriketatu genituen.

Euskal herritar moduan geure hautuak sendotu behar ditugu eta norabide horretan aurrerapausoak eman. Hau da, antolatzeko eskubidea garatu eta bermatu behar dugu, eta egiteko horretan harrotasun moduko bat agertu ere bai. Honez gero, Estatuari aski dela esatea ez da nahiko.

J. M. Ormazabal. Alegia, eragile politikoei herri mailan dagoen nahiaren arabera mugitu behar dute. Askotan, beren

jarrera sendotzen dute, baina ez dira mugitzen.

Bien bitartean, nola gaindi daiteke zuen ilegalizazioaren egoera?

J. M. Ormazabal. Bi giltza daude. Estatuarena batetik, orain Gobernuaren esku izanda, estrategia aldatu daiteke. Bestetik, beste giltza Euskal Herriak dauka: herri bezala bitarteko propioak garatu behar ditu Estatuaren debekuak eta legediak aldatzeko.

I. Meñika. Bi giltzak uztartuta daude. Estatuak ilegalizazioaren prozesua martxan jarri zuen eta gatazkarekiko zuen jarrera ageri. Baldintza demokratikorik gabeko egoera honetan ezin dugu pentsatu proiektu politiko guztien garapen demokratikoa gauza daitekeenik. Beraz, konponketa moduko bat topatu behar dugu halaberharrez. Estatuak gatazkaren muinera jo behar du, eta zeregin horretan euskal herritarren hitza eta erabakia errespetatu behar ditu. Zentzu horretan, Anoetako Proposamena eta Nazio Etabaidagunaren ekimenen bidez ilegalizazioaren arazoa soluziobidean jar daiteke.

Zer ekar dezake zuen belaunaldiak legez kanpo garatu ondoren?

Nazioarteko elkartasuna, herriaren babesa eta abokatuen lana goraipatu dituzte

“Segiren ilegalizazioaren ondorioz gazte askoren antolakuntza eta borroka delitu bilakatu dira. Epaiketaren bidez gu protagonistak bilakatu gara, baina lorpena, benetan, antolatzen eta borrokan ari diren gazte guztienta da, Segin hala nola beste taldeetan ari diren lorpena. Badirudi Segiko gazteok soilik jasan dugula jazarpena, baina gazteen konpromisoa da gehien bat epaitu eta jipoitu nahi dutena. Euskal gizartearen aldetiko elkartasuna horrela ulertzen dugu, finean, gizartearen afera baita, ez gazteona soilik, gazteok ez gara auzipetu hutsak, gizarteko partaideak gara. 3.000 atxikimendu jaso dugu, penintsulako gazte erakunde askorenak: kantabriarrak, asturiarrak, gaztelarrak, katalanak, baita Europa, Mexiko eta Kolonbiatik jaso ere. Halaber, abokatuek egindako defentsa juridikoa itzela izan da, irregulartasun juridiko guztiak agertu dituzte. Arantxa Zulueta, Iker Urbina, Aitor Ibero, Iñigo Iruin, eta Jone Goizelaia abokatuen lana militante konprometituena izan da, luxua da guretzat. Guraso eta lagunak –jende anonimo horren– konpromisoa, elkartasuna eta babesa ere jaso ditugu, hemen eta Madrilan. 40 agerpenetan ez gara behin ere bakarrik izan”.

Jose Manuel Castells, Zuzenbide Administratiboan katedraduna

«Instruktoreak gehiegizko konfiantza jarri du polizia txostenetan»

“Epaiketak edota 18/98 sumarioak hiru akats nagusi ditu. Lehenengoa, prozesua bera atzeratzea. Hainbat kasutan, lau urteko atzerapena zuzenbidearen ukapena da, eta prozesua bertan behera utzi beharko lukete; horrenbesteko denbora pasatzeak prozesua bera baliogabetzen du. Bigarrenik, epaiketaren izaera kolektiboa da. Zuzenbideak eta batez ere zuzenbide penalak, norbana-koarengana zuzendua izan behar du, subjektuari atxiki behar zaio. Epaiketa kolektibo hauek azkeneko ebazpena zalantzan jartzen dute, prozesuan balore subjektiboak galtzen dira-eta. Hirugarrenik, prozesu honek oso instrukzio txarra dauka poliziaren txostenetan oinarritzen delako. Frogak izan daitezke, dudarik gabe, baina ez dira frogak maiuskulaz. Polizia txostenak batzutan alderdikoak izaten dira eta bestetan ez dute frogatzeko balio. Alabaina, epaile instruktorearen akatsa medio, prozedura osoaren oinarria poliziaren txostenean funtsatzen bada, honek pisu izugarria hartzen du tribunalaren erabakian. Tamalez, kasu honetan instruktoreak gehiegizko konfiantza jarri du poliziaren txostenetan. Prozesuak txosten hauen menpe daude eta benetako justizian frogak behar dira. Eta gainera aurrekariak badira, adibidez, Egin edota Euskaldunon Egunkariaren kasuak. Auzitegi Nazionalak tamalez antzinako TOP delakoa ordezkatu du”.

egin behar dugu egoera guztiz antide-mokratiko hau bizi ez dezan, ilegalizazio garaia gainditu behar dugu. Horretarako, autodeterminazio eskubidea eta lurraldetasunaren auzia gauzatzeko bide egokienak urratu behar ditugu eta horretan gu baino gazteagoak lagundu.

Nola ikusten duzue zuen eta herri honen geroa?

J. M. Ormazabal. Gazte mugimenduaren geroa marrazten hasia da. Horren adibide ditugu Kukutzan egindako Okupazioaren Aldeko Jardunaldiak, Markinan burutu ziren gazte mugimenduen estrategia topaketak. Segiren azken Batzar Nagusiko leloak horrela dio: “Amuarrainak begi bi, sei ezkailuk hamabi”. Ertorkizuna dinamikoa

da. Kongresuko eztabaida nagusiaren ondoren, XXI. mendeko euskal gazte mugimenduaren ardatz nagusiak aisialdian eta kultur dinamizazioan kokatu ditugu. Tamalez, jai ereduaren sistemaren arabera garatzen eta indartzen ari da. Hala ere, okupazioaren aldeko mugimendua boom bat izan da Euskal Herrian. Iruñeko Euskal Jai-ren erais-tea gogoan. Gure kezka, sistemaren azken oldarraldiak direla-eta, gazteak alienaziotik saihestea da.

I. Menika. Gazteok kolektibo bat osatzen dugun heinean problematika propioak ditugu, berauek ezagutu eta bizi ditugu. Arazoei irtenbidea guk eman behar diegu, jakina. Arazoak ez ditugu berdin bizitzen guk eta adin nagusiagokoe. Etxebizitzaren arazoa denontzako da

“Politikoki irabazi dugula diogu, beren helburua Segi erakundea epaitzea zelako. Ordea, Euskal Herriaren ikuspegitik behintzat, Auzitegi Nazionala da uneon epaitua, eta ez 43 gazteak”

JON MARKEL ORMAZABAL

J. M. Ormazabal. Polizia operazio guztien eta epaiketa erraldoi honen ondorengo gure lehen nahia egoera aldatzea eta ginen moduan aritzea da. Ilegalizazio egoera gainditzea, alegia.

I. Menika. Oso une klabean bizi gara Euskal Herrian. Guk baino lehenago beste belaunaldi batek, borrokaren bitartez, gatazkaren muina azaleratu zuen. Borroka dela-eta, gatazkaren parametroak oso gogorak bihurtu dira, eta batzutan desitxuratuak izan dira. Baina egun, gatazkaren izaera definituagoa badago borroka horiei esker izan da. Orain kontua, bai gure belaunaldiak bai hurrengoak, egoerari erantzuten jakitea da. Hurrengo belaunaldiak ez luke ilegalizazio egoera jasan behar, lan

“Oinarrizkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea”

“Gure herrian errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio”

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

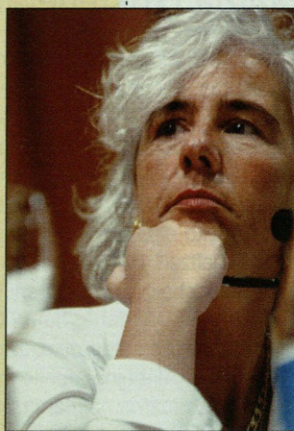
Bizkaiko Foru Aldundia
Diputación Foral de Bizkaia
Foro de Euzkadi

gure artean euskaraz

Garbiñe Biurrun, epailea eta EHUKo irakaslea

«Auzitegi Nazionala krisian dago»

“18/98 sumarioan ea zuzenbidearen oinarriak bete ote diren galdetu beharko genuke lehenbizi, hori bailitzateke prozesuaren lehenbiziko bermea. Zorritzarez jende askok hori zalantzan jarri du, baita nik ere neurri handi batean, izan ere, horretarako arrazoiak baitira. Lehenbizi, tortura salaketak izan ziren eta horiek behar bezala ikertu beharko lirateke. Hasteko, horiek baldintzatzen dute epaituen defentsa duina. Non daude berme penalak, alegia? Auzitegi Nazionala krisian dago. Aldaketa oso nabarmenak izan dira instrukzioaren arloan, gero eta ikerketa orokorragoak egiten dira. Kolektibo oso handiak hartu eta epaiketa orokorrak egiten dira. Bigarrenik, muga garbirik gabeko ikerketak egiten dituzte, eta askotan ez da ikerketaren helburu argirik ikusten. Ikerketa oso zabalak badira, aztertzen diren kasuak eta gertaerak oso modu zabalean ikertzen dira. Epaiketa honen tipo penalak oso lotura ahulak ditu ikertu diren —eta gertatu omen diren— ekintza edo delituekin. Beraz, ikerketa modua zeharo aldatu da. Zentzu horretan terrorismoari buruzko tipo penalak gero eta ilunagoak eta zehazgabeak izaten dira. Hau guztia zuzenbide penalaren oinarriaren aurka doa erabat. Finean, edozein gertaera sartzen dute edozein tipo penalean. Auzitegi Nazionala terrorismoaren aurkako tresna bihurtu dute eta zuzenbidearen aurka jarri. Epai-leek ez dugu tresna izan behar, independenteak eta alderdikierarik gabeak baizik. Epaituek ez dute ezereen aurka izan behar, nahiz askotan helburu nobleak izan, justizia tresna da, eta —legearen arabera— prozesurako berme guztiak aplikatu behar ditu. Hori da Auzitegi Nazionalen huts egiten duena”.

I. Menika. Segiren jarduera nagusia, gazteon problematika ardatz harturik, gazteontzako proiektu integrala eskaintzea eta garatzea da “Independentzia eta Sozialismoa” helburu, baina aipatu arazoak konpondu nahian. Noski, gatazka politikoa indarrean dagoen heinean, demokrazia-aren gabeziak arazo horiei irtenbideak aurkitzea oztopatzen du, baina eguneroko lana horiek gaintzea da, gure asmoak horretara zuzendurik dira batez ere.

Segiri leporatu zaion kale borrokaren erantzukizuna atzean geratu da, beraz.

I. Menika. Hori gazte independentistei ezarri zaigun ikonoa da, etiketa moduko bat. Kale borroka hainbat gazteren espresioa da, ez Segirena. Euskal Herriko gazteria kale borroka baino askoz gehiago da, baina hedabide nagusiek ez dute hori islatu nahi. Epai-

“Gazte mugimendu
independentista
eta ezkertiarren

kongresuan ilegalizazioa
gainditutzat jo genuen.

Edozein herritan gazteria
lanean ari da”

JON MARKEL ORMAZABAL

Jon Markel eta Ibonek jende anonimoaren laguntza eskertu dute.

problematika eta beharrianak dira. Segi tresna besterik ez da.

Legez kanpo egonda ere.

J. M. Ormazabal. Joan den irailean, Duran-gon, gazte mugimendu independentista eta ezkertiarren kongresuan ilegalizazioa gainditutzat jo genuen. Edozein herritan gazteria lanean ari da. Ilegalizazioak bere kostuak ekarri ditu, baina Segiren egituretan oraindik ere milaka gazte antolatzen dira.

keta bitartean hainbat herritan etxeak okupatu dira, lan baldintzak eta errepideetako egoera salatzeko ekimenak egin dira. Ikasle Abertzaleek Zaplasteko Eguna antolatu dute. Ez ikustea edo ez ikusi nahi izateak ez du esan nahi besterik egiten ez denik. Aitzitik, gazteok eremu horietan dugu indar nagusia. Gazteriak egun ekintza hauek burutzen ditu nagusiki.

J. M. Ormazabal. Segi eta kale borrokaren arteko lotura gaintuta dago Euskal Herrian. Epaiketa izan den bitartean ageri denez, Espainiako hedabideek horretan jarraitu dute. Euskal herritarrek, ordea, biak bereizten dituzte. ■

larria, baina areago guretzat. Gazte mugimenduaren aniztasuna eta kezka oso zabalak dira, zorritzarez, egoera antidemokratikoa eta errepresiboa dela-medio, hauek bigarren planoan geratzen dira, gatazka politikoa erro nagusiak nabarmen diren. Baina funtsean, etxebizitza, lana, euskara, hezkuntza, aisialdia edo drogo-menpekotasunaren arazoak gazteon

Fernando Maiora

«1815ean Artaxoako gazteria euskalduna zen»

"Uzta ezinhobea izan da iazkoa" eta neguan galtzak bete lan ibili da Fernando Maiora artaxoarra bere mahastiak kimatzen, oraindik ezagun du eguzkiak belztutako lepa-aldean eta belarrietako ospeletan. Ardogintzan hasi aurretik traktore saltzaile izan zen. Ofizioa aldatu zuen baina afizioa ez; hoguei urte baino gehiago darama Nafarroako artxibategietan Artaxoako iragana ikertzen, "gure lurra, gure ohiturak, eta batik bat gure historia maite ditudalako". Lan erraldoi horretan bildu eta ondutakoa iazko abuztuan kaleratu zuen, *Artaxoan Euskaraz* liburuan. Ardogile batek euskararen historiografia hankaz gora jarri du gure hizkuntzak Artaxoan ia-ia XX. mendera arte iraun zuela frogatuz.

Zerk bultzatu zaitu historia ikertzera?

Egiazalea naiz, eta gaur egun jende askok ez du egirik esaten. Nafarroako gezurrezko historia ari zaizkigu kontatzten; artxibategietara etorri eta benetako historia atera beharra daukagu, Artaxoako eta Nafarroako historia ez da-eta 36ko uztailaren hemezortzian hasten. Ahalegin eta dirutza handia kostatzen zait niri hau egitea, baina

JON ARTANO

Argazkiak: Josu Santesteban

ahal dudan guztietan etortzen naiz; ia-ia egunero, astelehenetik ostiralera.

Artaxoan euskara aspaldi galdu zela uste izan da. Zuk ustea ustela dela frogatu duzu...

Behin batean Ramon Armendariz "Mandingo" k, herriko batek, esan zidan "bazirela gutxienez 500 urte Artaxoan euskara galdu zela". Herri-tar gehien-gehienek gauza bera sines-ten dute. Nik esan nion "Mandingo" ri, arrazoi zuela, Artaxoan euskaraz mintzo zirela duela 500 urte, duela 1.000 urte... baina baita duela 200 urte ere.

Aitor Arana, idazlea eta hiztegiilea

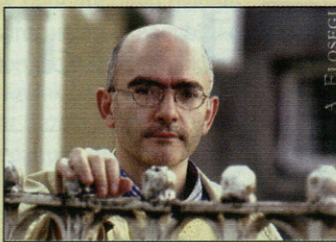
Artaxoako euskararen bi ezaugarri

Artaxoako euskarazko zazpi esaldi dira Fernando Maiora jaunak, agiri zaharren mendeetako hauts artetik berreskuratu dituenak. Asko ez badira ere, hizkuntz balio handikoak zaizkigu, orain arte herri honek euskaraz eskaini zezakeen guztia (eta ez zen gutxi) bere toponimia euskalduna eta bertako gaztelanian gordetako euskal hitzak baitziren, XX. mendearen hasieran bertako azken euskaldunak hil eta gero.

Esaldiok erakusten dituzten Artaxoako euskararen bi ezaugarri ikusiko ditugu hemen.

► **Aditz laguntzaileari dagokionez**, NOR-NORI-NORK paradigmatiko forma bat irakur daiteke: "erran diaizudala", garai batean egun baino hedatuagoa zen "derauzut" formaren eratorria dena.

► **Erakusleen alorrean**, hiketan jaso den "ator gona" aginduaren barruan "hona" erakuslea g protetikorekin ikus daiteke. Aurkikuntza honek honelako erakusleen isoglosen eremua zabaldu digu, orain arte arrastorik ere ez baikenekuan Artaxoan halakorik esaten zenik, gaur egun Aezkoan esaten den bezala, eta garai batean Itzarbeibarren, Eguesibarren, Erroibarren, eta Artziabarren esaten zela dokumentaturik dagoen bezala.

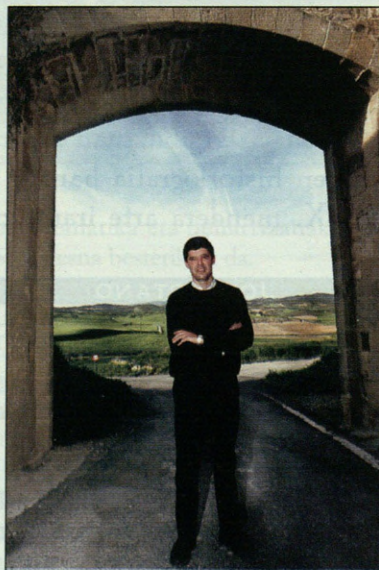
Nola hasi zinen lanean?

Hogei-bat urte izango nituen familiako arbola genealogikoa egiten hasi nintzelarik. Elizako artxibategietan ehunka euskal ezizen topatu nituen, baita denak altxatu ere, eder askoak dira anitz: Ezkonberria, Bizargorri, Mairuburu, Urdina, Gorria, Mutil Ederria, Tripazabal, Ezitgrina, Gezurti, Kaskamotz, Buruzuri, Txulufurin, Borrokaria, Ardangrina... Artaxoako zenbait familiak mendeetan mantendu izan dute goitizena, gaur arte. Gero euskararekin zerikusia duten datu ehizan hasi nintzen buru-belarri eta udal artxibategian muturra sartu nuenean euskara solasten zutela frogatzen zuten agiriak topatu nituen. Prozesu juridiko-administratibo guztiak idatziz jaso dira Nafarroan XVI. mendeaz geroztik: senar-emazteen arteko ikamikak, auzoen artekoak, lapurretak, labankadak, mozkorrek eragindako triskantzak, eraiketak... horietan ibili naiz euskararen arrastoen peskiz.

Artaxoarren izandako tira-biretatik aipaiezaguzu bat.

Euskararen aipamena topatu nuen lehena. Egundoko poza hartu nuen,

“Egiazale naiz eta gaur egun
jende askok ez du egia-
rik
esaten. Nafarroako
gezurrezko historia ari
zaizkigu kontatzen,
artxibategietara etorri eta
benetako historia atera
beharra daukagu”

aulkitik salto eta “ostia!” oihukatu nuen. Hura zoriona! Fotokopiatu eta emazteari erakutsi nion. 1687ko gertaera bat da. Dakigunez Artaxoako ostatu bateko jabea eta bere koinatua borrokan topatu eta banandu egin zituzten ostatuan zeudenean. Ostatuan ziren kanpotarretako batek, Juan Roman aragoarrak alkateari zin egin zion berak ez zekiela zergatik ari ziren borrokan, “...por que no entiende basquenze y todo lo ablavan en esta lengua...”.

Euskararen albiste berriagoak ere topatu dituzu ezta?

Bai, 1815eko abuztuan, Mendigorriako festetan liskarra izan zuten artaxoarren bertakoekin. Hainbesteko zalaparta eta iskanbila ibili zuten, ezen batzuek zekorrekin ihes egin zutela uste izan baitzuten. Artaxoarren elkar hartu zuten eta borrokan aritu ziren Mendigorriako eta Ziraukiko batean baten kontra. Hau da Mendigorriako amona baten lekukotza: “...a la salida del pueblo obserbo que un tropel de jentes hiban corriendo hablando en Bazcuen que por no entender el idioma no sabe lo que decian...y se dezia que dichos sujetos que corrian eran de Artajona que habian emprendido una camorra con los de Zirauqui”. Liskarrean aritu ziren 42 artaxoarren gehienak hogei urteren bueltan zebiltzan gazteak ziren. 1815ean herriko gazteria euskalduna zen, eta euskaldun hil zen, gaiztakeriatan ibili zen haietako azkena 1876an.

Garaiko bizimoduaz anitz erakusten al dute prozesuek?

Dudarik-eta ez. Mendigorriako liskarren harira Gil Linares epaileak nafarro buruz idatzi zituenak egundokoak dira. Baltasar Garzón ekartzen dit gogora. Gaur egun auto horrek barregura ematen du; orduko auzipetuei ez zien grazia zipitzik egingo.

Bestalde, agiriak erakusten dute garaiko artaxoarren herriari eta hizkuntzari zioten maitasuna ikaragarria zela. 1790ean Artaxoako udalak, txandroek –jauntxo esaten diezue Gipuzkoan–, elizak eta herriko ilustratuak bat egin eta erdi ezkutuka idatzia bidali zioten Espainiako erregeri

orduko eskribaua ordezkatu zieziaiten. Eskribau berria nor nahi zuten ere jarri zuten: "...Rafael de Ororbía (...) escribano real que se alla a residencia en los valles de Amescua, es el mas proporcionado para (...) dar ebasión a las escrituras y dilixencias que ocurran a los vecinos y no puede desempeñarlas dicho Nuin (eskribau zaharra) ya que el enunciado Ororbía como natibo de esta referida villa, posee la lengua bascongada, que es la que comunmente se usa en la misma...".

Nola liteke XIX. mendeko hondarrera arte euskaldunak izan diren herrian, jendeak euskara duela 500 urteko kontua dela pentsatzea?

Agintariek, berezko Nafarroaren aurka, sustatutako ahanztura eta baztertzekak ekarri du hori. Joan Amezkoara, han uzkurak dira euskararekiko: eta bertako agureen aiton-amonak euskaldunak ziren.

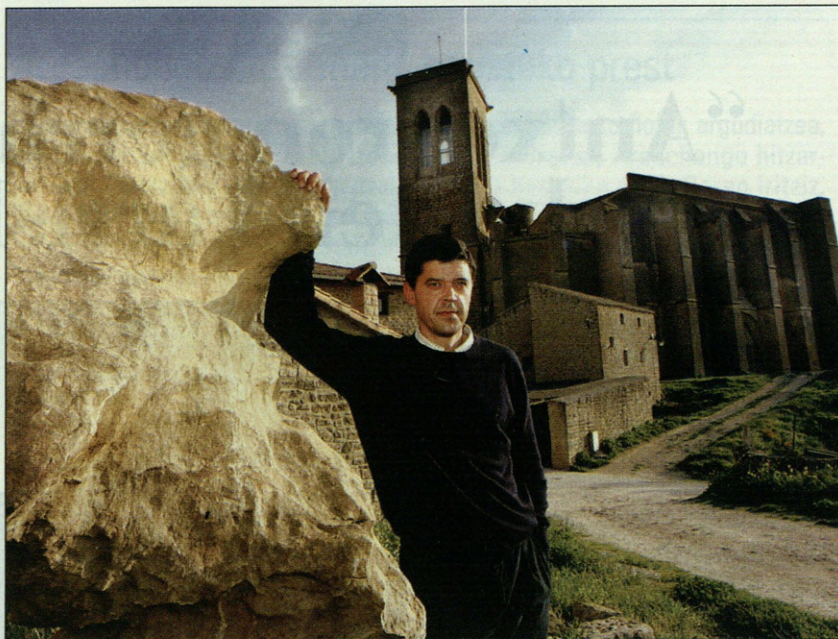
Ikerketan zein zailtasun izan dituzu?

Milaka agiri aztertu ditut, dozena-erdi artxibategitan. Agiritegietako langile askok lagundu didate baina beste askok ahal izan duten eragozpen guztiak jarri dizkirate, alukeria mordo bat. UPNren esku dagoen Artaxoako udalak, adibidez, artxibategia ikertzeko araudi berria atera zuen. Ordurako, zorionez, han egin beharreko handi-aurkiak eginak nituen. Baina hemendik aurrera inor joan ez dadin atera dute lege berria. Gaur egun ostegunetan baino ez dute zabaltzen udal artxibategia eta gainera kobratu egiten dute.

Laguntza ere izan dut, zorretan nago Rafael Carasatorre Vidaurre etxarriarrarekin. Maisua da niretzat.

Nola izan da argitaratzea?

Iazko udaberrian hasi nintzen liburua kaleratzeko laguntza bila. Artaxoako

"UPNren esku dagoen Artaxoako udalak, adibidez, artxibategia ikertzeko araudi berria atera zuen. (...) Gaur egun ostegunetan baino ez dute zabaltzen udal artxibategia eta gainera kobratu egiten dute".

udalak lagunduko zidala agindu eta gero gutuna bidali zidan esanaz hogeita bost liburu erosiko zizkidatela inprimategiko prezioan. Duintasunagatik, ez nien onartu eskaintza. Artaxoako Nekazal Kooperatibaren aurrezki

"Artxibategietara zertara joaten nintzen jakiten bazuten lehendik jartzen zizkidaten trabak handituko zizkidaten beldur nintzen"

kutxa izan da diruz pixka bat lagundu nauen erakunde bakarra. Dena dela liburua kalean bada, Nafarroa kanpoko pertsona batzuei esker da. Euren izenak ez esateko eskatu didate, baina beraiei zor diet liburua argitaratzea. Pare bat argitaletxerekin solastu nintzen baina eskatzen zizkidaten baldintzak ikusita neronek argitaratzea erabaki nuen, eta iazko abuztuaren azkenetan izan nuen esku artean.

Jose Maria Jimeno Jurio artaxoarra zen, harremanik ba al zenuten?

Izango ez nuen ba. Hark bazekien zokomiran ibiltzen nintzela baina ez askoz gehiago. Nik oso ingurukoei baino ez nien azaldu zertan ari nintzen, isilpean gorde dut egiten nuena. Izan ere artxibategietara zertara joaten nintzen jakiten bazuten lehendik jartzen zizkidaten trabak handituko zizkidaten beldur nintzen.

Letra larriz idatzitako kultura eta ingurumari akademikotik kanpokoak izan arren, euskararen historiografia goitik behera astindu duzu Artaxoan euskarak XX. mendearen atariraino iraun zuela frogatuz. Zer sentitzen duzu?

Ahal izan dudana baino ez dut egin nik. Artxibategietan paper zahar artean bila jarraituko dut, ea Nafarroako historia hobeto ezagutzeko zerbait topatzen dudana. ■

Babeslea: Getxoko Udala

Getxo
UDALA • AYUNTAMIENTO

HAZI ETA HEZI
Eredu euskaldunen aldeko kanpaina

Euskara Zerbitzua Basagoiti etorbidea 20 - 48992 Getxo • Tel. 94 4660010 / Faxa: 94 4660014 • E-posta: euskara@getxo.net

BOKARTA KANPAINA

“Antxoaren gerra” berriz hasteko arriskua

Arcachongo Hitzarmena duela hamabi urte sinatu zuten Madrilgo eta Parisko gobernuek, eta, Euskal Herriko itsasbazterreko arrantzaren sektoreari ez ezik, Bizkaiko Golkoko ertz guztiari inposatu zioten. Orain, berriz ere, “antxoaren gerra” izenekoa piztu dezake Euskal Herriaren Iparraldeko eta Hegoaldeko arrantzaleen artean nahiz Frantziako Estatuko arrantzaleekin. Urte batzuetan “gerra” horrek liskar larriak eragin zituen, baita bortitzak ere, mugaren alde bateko eta besteko arrantzaleen artean.

DANIEL UDALAITZ

ANTXOAREN ARRANTZA-ALDI tradizionala, Euskal Herriko itsasbazterreko arrantza sektoreko garrantzizkoena igaroko ahal da Espainiako eta Frantziako gobernuek inposatutako mugaren alde bateko eta besteko arrantzaleen arteko liskarrik gabe! Ez da erraza izango, zeren arrantzale batzuek zein besteek behin baino gehiagotan adierazi baitute ez daudela ados Madrilgo eta Parisko gobernuek orain hamabost urte izenpetu eta inposatutako Arcachongo Hitzarmenarekin. Hitzarmenarekin gustura ez eta ezin esan aurtengo antxoaren kosterak pozteko arrazoirik eman dienik, orain arte behintzat. Apirileko azken hamabostaldian Biz-

Donostiako kaia arrainez lepo; antxoarik ez ordea. Arrantzaleek egoera dramatikitzat jo dute.

kaiko Golko osoan bost tona antxoa harrapatu dute.

Antxoaren arrantza-aldi tradizionala hasi denean, arrantzaleen bi kolektiboek berriro adierazi dute Hitzarmenaren aurka daudela eta beldur direla lehengo urteetako arazoak eta liskarrak berriro gertatuko ote diren. Azken urteetan, egoera horri “antxoaren gerra” esan izan zaio.

Zer da Arcachongo Hitzarmena?

Arrantzaleen arteko gerra horren jatorrian dago Arcachongo Hitzarmena. Hitzarmena 1992. urtean sinatu zuten Espainiako eta Frantziako gobernuek, Euskal Herriaren Hegoaldeko eta Bizkaiko Golkoaren ertzeko gainerako lekuetako artisau flotaren eta Euskal Herriaren Iparraldeko eta Frantziako estatuko gainerako lekuetako flota pelagikoaren arteko antxoa-harrapaketak erregu-

latzeko. Itun hori itsasbazterreko arrantzaren sektoreari bizkar emanez egin zuten, eta arrantza-kuotak trukatzea eskatzen du, baldintza batekin: Frantziako estatuko arrasteontzi pelagikoek ez dezatela antxoarik harrapa martxoaren 20tik maiatzaren 31ra, bitarte horretan egiten baitu antxoaren arrantza-aldia Hego Euskal Herriko itsasbazterreko flotak eta Bizkaiko Golkoaren ertzeko gainerako lekuetakoak. Aipatutako lekuetako arrantzaleek, Hitzarmenaren arabera, Frantziako estatuko arrantzaleei -3.000 tonako kupoa baino ez dute- 9.000 tona eman behar dizkiete antxoa harrapatzeko duten 30.000 tonako kupotik. Espainiako estatuko itsas zabaleko flotak, ordainetan, 2.500 tona legatz, 2.400 tona oilar, 500 tona zapo eta 500 tona krabarroka jasotzen ditu.

Alderdi bakoitzak hitzarmen horren edukiaz egiten duen interpre-

Lapurdiko flota Arcachongo hitzarmena hausteko prest

Lapurdiko itsasbazterreko flota edo zertarako prest dago, baita Arcachongo hitzarmena praktikan hausteko ere, bizirik iraun ahal izateko. Beren aburuz, hitzarmen horretako galtzaileak izan dira beti, itsasoan iskanbilarik eta gatazkarik ez izatearren, baina ez daude prest galtzaileak berriz ere beraiek izateko; ez daude hiltzeko prest. Lapurdiko arrantzaleak Capsud Pays Basque izeneko elkartearen daude eta Donibane Lohizuneko, Ziburuko, Hendaiako eta Landetako Capbretongo 93 itsasontzi biltzen dituzte: mila bat langile.

Egoera horretan, iragarri dute udaberriko geldialdian arrantzan egingo dutela antxoa bila, baldin eta berde-

laren arrantza-kuotarik gabe uzten badituzte urtariletik maiatzera artean, Frantziako Estatuko iparraldeko arrantzaletan etekinaren ordainetan. Frantziako Estatuari dagokion antxoa-kuotaren %30 aurretik berdelaren arrantza-aldia egin duten Donibane Lohizuneko zortzi ontzietan dagokie, eta Frantziako iparraldeko industrietan beren mesederako kendu nahi diete. Baldin Lapurdiko arrantzaleek antxoaren arrantza-aldia udaberriaren egingo balute, Arcachongo hitzarmena *de facto* hautsita geratuko litzateke. Lapurdiko arrantzaleek ulertzen dute

Bizkaiko Golkoko flotak argudiatzea, kasu horretan, Arcachongo hitzarmena hautsiko dela. Beren iritziz, ordea, ezin dira berriz ere galtzaile atera, eta beraiek, beren flotek eta familiek bizirik iraun behar dute.

Euskal Herriaren Hegoaldeko eta Bizkaiko Golkoarenertzeko gainerako lekuetako kofradiek uste dute Lapurdiko arrantzaleek ez dutela urrats hori emango. Haien iritziz, beste ezer baino gehiago, Parisko gobernuari presioa egiteko modua da. Gainera, ziurtatzen dute ezen, baldin orain, udaberriko antxoaren arrantza-aldian, itsasora aterako balira, hautsirik geratuko litzatekeela Arcachongo hitzarmena eta hausteko biderik laburrena litzatekeela.

tazioak piztu izan ditu Espainiako eta Frantziako estatuetako floten arteko liskarrak. Frantziako estatuko arrantzaleek argudiatzen dutenez, hitzarmen horrek inplizituki ezartzen du Bizkaiko Golkoko flotak ezin duela antxoarik harrapatu udazkenean. Jarduera hori, ordea, ez dator espresuki debekatua itun horren testuan.

Euskal Herriaren Hegoaldeko eta Bizkaiko Golkoko gainerako lekuetako arrantzaleek gutxienean lau baldintza planteatu izan dituzte: udaberriko geldialdia errespetatzea, kostatik gertu beita bizia harrapatu ahal izatea, espezie kuotadunak 46°-ko paraleloaz hegoaldera sei miliaraino eta iparraldera 12 miliaraino bitartean arrantzatu ahal izatea eta,

Arrantzaleek antxoaz gainezka dauden arrandegiak ikusi nahi dituzte, baina aurretik martxa makala daramate.

laugarrenik, arraste pelagikoa debekatzea paralelo horren hegoaldean.

Hitzarmena hausteko eskatzen dute.

Azken urte hauetan, Euskal Herriaren Hegoaldeko eta Bizkaiko Golkoko gainerako lekuetako arrantzaleen arabera, hitzarmena errespetatu ez dutenak beti izan dira Frantziako estatuko arrantzaleak. Arrazoi horregatik eskatu izan diote Bizkaiko Golkoko flotek Espainiako administrazioari hitzarmen hori hausteko. Oraingoz jaso duten erantzun bakarra izan da errebi-satu ahalko litzatekeela baldin eta Bizkaiko Golkoko itsasbazterreko arrantzaren sektore guztiak aho batez horrela eskatuko balio. Bada, arrantza sektoreak horixe egin du publikoki azken aste hauetan. ■

AMETSETAN BEZALA

Atxaspi Hotela

Bittiria 24

Lesaka

948 637 854

hotela@atxaspi.com

www.atxaspi.com

Bero-beroan

Frantzian baiezkook aurrera egin du, baina Chirac larri dago

Europako Konstituzio-Itunaren aldekoen kopuruak goraka jarraitzen du Estatuaren baietzaren aldeko eraso mediatikoaren ondoren eta oraindik ere ezezkoa nagusi bada, inkesta batzuen arabera dagoeneko lau puntuko tarte besterik ez du. Herritar oso multzo handi batek, dena den, oraindik ez du bere botoa erabaki. Lehia estua aurreikusten da, beraz, maiatzaren 29rako. Frantziako lehendakartzan hamar urte bete berri duen honetan, Jacques Chirac arnas apur bat hartzen ari da egunotan. Erreferendum honek Chirac-ekiko plebizito kutsua ere badu eta ikusi beharko da emaitzak zein neurritan eragiten dion 2007ko lehendakartzarako hauteskundeetara aurkez dadin. Ikusteke dago oraindik eskuinaren hautagaia Chirac bera izango den edo UPMko lehendakari Nicolas Sarkozy bera. François Hollande PSko idazkari nagusiak aitortu izan duenez, Sarkozy-ri irabaztea errazagoa litzateke honek Chiracek berak baino "askoz irudi eskuindarragoa duelako, liberalagoa eta amerikarragoa". Edozein eratan, eta beste goi mailako agintari askorekin gertatzen den bezala, Chiracek Frantziako justiziarekin dituen hainbat gai ere erabakigarriak izan daitezke lehendakartzara berriz aurkezteko ala ez. Bere alderdia zen RPRren legez kanpoko finantzazio kontuak eta Parisko alkate izan zen garaiko gai ilunak daude epaitegietan eta Frantziako lehendakartzak ematen dion inmutitatea galtzen duenean arazo handi samarrak izan ditzake epaileen aurrean.

JOSEBA OLALDE

Aste erabakigarria Eusko Legebiltzarrean

Aste erabakigarria izango da aste honetakoa. Erabakigarritasuna Eusko Legebiltzarrean Mahaiaren osaketari lotua badago ere, azken bi asteetan eta aste honetan bertan izaten ari diren era guztietako bilera politikoen emaitzen lehen zantzu bat ikusiko da. Juan Mari Atutxaren hautagaitzaren aldeko hautu argia egiten ari da EAJ, baina dagoeneko *Izgaroneus*-ek oihartzun handia izan duen filtrazioa jaurti du: Idoia Zerrarruzabeitia lehendakariordea da ezkutuko hautagai errealista. Laster ikusiko da *Izgaroneus*-en iturrien fidagarritasuna. Bitartean, Espainia aldean ere gero eta gehiago ari dira irensten Zapaterok zerbait serioa duela eskuartearen. Elkarriketa prozesu sakonaren ideia sustraitua da jada aste gutxitan, baita berau geldoa eta luzea izango dela. Baina, aldi berean, sendo sustraitzen ari da alde desberdinek keinu zehatzekin agertu behar dituztela beren jarrerak. Herritarak, bitartean, zain dira. Arauak finkatzeko garaia omen da, baina eduki kontuak ere ari dira iradokitzen apurka, hori bai, oraingoz beste garai batzuetan baino indar askoz gutxiagorekin.

Zer da...

G7

Munduko zazpi estatu aberatsen edo influentzia handiena dutenek osatzen dute Zazpiko Taldea edo G7; zehazkiago esanda, beren ekonomiako eta ogasuneko ministroek edo antzekoek (Erresuma Batuko Exchequer Kantzilerak eta Amerikako Estatu Batuetako Altxorreko Idazkariak). Berauek nazioarteko ekonomia-aren emergentziatzako egoeretan biltzen dira. Hastapenean, G5 taldea zen, ezen bost estatu soilik ziren kide: Amerikako Estatu Batuak, Japonia, Alemaniako Errepublika Federala, Frantzia eta Erresuma Batua. 1987. urtean, Italia eta Kanada sartu ziren, eta orduan eratu zen G7 taldea. Hartu izan dituzten erabakietako batzuen

adibide gisa, hauek zerrendatuko ditugu:

- ✓ 1985ean, Plazaren Akordioa izenpetu zuten, eta haren bitartez bizkortu zuten dollarren jaitsiera, marko alemanaren eta yenaren aurrean, Amerikako Estatu Batuetako balantzako defizita galgatzeko.
- ✓ 1987an, Louvreko Akordioa etorri zen: orduko hartan, dolarra aski beheratua zela iritzi zioten, eta haren kotizazioari eusteko konpromisoa hartu zuten.

Zazpi handiek konferentziak edo bilerak egiten dituzte urtero, eta haietara Zazpiko Taldea (G7), Europako Batzordea eta Europako Batasuneko Ministroen Kontseiluan lehendakartzak daukan estatu bertaratzen dira.

Daniel Udalaiz

Orotariko Euskal Hiztegia amaitu dute

16 LIBURUKI ditu *Orotariko Euskal Hiztegiak* eta azkenekoa oraintsu bukatu dute. 125.987 sarrera ditu hiztegi osoak eta bakoitzak eduki hauek jaso ditu: esanahia frantsesez, gaztelaniaz edo bietara, aurreko hiztegiak horri buruz bildutakoak eta literatur tradizioko adibideak. Bide luzea, oso luzea egin du hiztegiak. Koldo Mitxelena Resurreccion Maria Azkueren edizio agortuari jarraipena emateko hasi zen, baina beste molde bateko lana atera zitzaion. Mitxelena ez zuen bukatu lana, ezta gutxiagorik ere. 1987az geroztik Ibon Sarasolak hartu zuen ardura eta lehen liburukia argitaratu zenetik ia 18 urte igarota bukatu dute *Orotariko Euskal Hiztegia*.

Gaelikoz idatzitako bide seinaleak eta turista galduak

IRLANDAKO GOBERNUAK legea aldatzea erabaki du eta hemendik aurrera bide seinaleak bertako hizkuntzan baino ez dira egongo. Gaelikoa hitz egiten duten Irlandako zonetan jada jarri dituzte seinale berriak eta www.telegraph.co.uk/news-ek (*Daily Telegraph*-en web gunea) dioenez, turismo sektorean hautsak harrotu ditu legeak: turistek gaelikoz idatzitako seinaleak ez omen dituzte ulertzen eta galdu egiten omen dira. Jasotako iritzien arabera, bertakoa den Seamus Sullivanen ustez, ingelesez eta gaelikoz beharko lukete seinaleak, lehen bezala; bertakoek bideak ezagutzen omen dituzte. Edinburgoko Rachel Hendry turista gazteari berriz, ez dio axola gaelikoz baino ez egotea seinaleak; galduz gero bidaia interesgarriagoa delako.

Euskararen Eguna Bidankozen

MAIATZAREN 28AN Euskararen Eguna ospatuko dute bidankoztarrek. Nafarroako Erronkaribarreko herri txiki honetan, goizeko 11:00etan hasiko dira ekitaldiak eta hurrengo goizaldera arte ez dira amaituko. Kebeneko euskara elkarteak antolatutako ekitaldiak.

EBPN garatzeko diru-laguntzak onartu dira

EUSKO JAURLARITZAK tokian tokiko Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia garatzeko Euskal Autonomia Erkidegoko toki erakundeentzako diru-laguntzen agindua onartu du. 2005eko planetarako 1,6 milioi euro izango dira.

Juan Lekuona jesuita hil da

60KO ETA 70EKO HAMARKADETAN euskal irratigintzaren sustatzaile garrantzitsuenetakoa izandako Juan Lekuona Urrutia tolosarra apirilaren 29an hil zen. Lekuona Loiolako Herri Irratiko zuzendaria izan zen zortzi urtez 1962 eta 1970. urte bitartean.

Juan Lekuona
Loiolako Herri Irratian,
1985ean.

SBAHEA

Lozenzo Contreras Espainiako kazetari eskuindarrak iturri onak ditu segurtasun indarren artean eta berak argi dauka Espainiako Gobernuak nolabaiteko prozesuren bat bideratzen ari dela. *La Estrella digital*-en idatzitako artikularen azken paragrafoa da honakoa: "ETak dagoeneko bi urte darama hil gabe eta horrek duen esanahia azpimarratu behar da. Ezin duelako ez duela hiltzen esateak ez du balio. Hiltzeko adina indar du, soberan gainera. Frantzia —eta aipatu ez diren beste leku batzuetan— lapurtutako leherkariak hornitzen ari da. Edozein unetan itzuli daiteke bere jarduerara. Ahuldade gorrian egon arren, oraindik ere ETak badaki hiltzea erraza dela. Bahiketarako azpiegitura falta zaio agian, baina pistolak, pistoleroak, informatzaileak eta leherkariak ez (...) Orain arte Zapaterok bere alde izan du hileta mota batzuk zuzentzen aritu behar ez izatea".

Rajoy eta Espainiaren batasuna ez dira nahiko Zapateroren aurka

Alderdi Popularra ontzat jotzen ari omen da Mariano Rajoy buruzagiak Zapatero presidentea astintzeko erabiltzen ari den estrategia eta gunea: Legebiltzarreko eztabaidak erabiltzen ditu eta egurra astintzeko Kataluniako finantzazioa eta Euskal Herriko elkarrietzak prozesua: Espainiaren lurraldetasun sakratua funtsean. Popular askorentzat, aldiz, hori bakarrik ez bide da nahikoa izango eta egurra banatzeko beste gai batzuk beharko baditu ere, garrantzitsutzat jotzen ei dute Gobernuaren balio eskasa eta ahalmen urria azpimarratzea. COPEko tertulietan Espainiako Gobernuako ministroei buruz nola hitz egiten duten entzunda —leloak, kokoloak, ezjakinak, lotsagabeak...— bide hori gero eta indartsuago erabiliko direla aurreikusten da.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Gure etxea sutan, hau tankea, hau emakume bat hilda

Sudango Darfur eskualdean gertatzen ari den sarraskiaren lekukotasunak ekarri dituzte Human Rights Watch erakundeko bi ikerlarik. Argazki eta telebista kamerarik apenas iristen den Khartumgo gobernua "etnia garbiketa" burutzen ari den herrietaraino. Baina bertako haurrek gorde dituzte argazkiak.

DARFUR-EN Sudango gobernua "etnia garbiketa" eta gizadiaren kontrako krimenak ari da burutzen egunero. Munduko komunikabide handien eta agintari nagusien jakinaren gainean gertatzen ari da izugarrikeria hori, baina ez dirudi sarraskia baretuko duenik dagoenik.

Darfurretik Txadera ihesi egindakoen irudiak ikusi ditugu, beren kanpalekuetan, eta errefuxiatuen malurren berri eman zaigu. Baina Darfur bertako irudiak falta ditugu. Orain, kasik ohar-kabea, Human Rights Watch (HRW) erakunde amerikarrak bertara bidalitako bi begiraleren eskutik iritsi zaigu "esklusiba grafikoa".

Annie Sparrow eta Olivier Bercault medikuak bidali zituen HRWk Txad eta Sudan arteko mugan dauden errefuxiatu zelaietara, hango deserrian etxera noiz itzuliko zain daudeneko egoera aztertzerako. Balizko babesleku horien inguruan ere oraindik hilketa eta bortxaketak gertatzen ote direnez jakitera.

Informazio bila, hainbat herritar, irakasle eta zelaietako nagusirekin mintzatu dira. Olivier Bercaultek elkarrizketak egiten zituen bitartean, Anie Sparrow pediatriak haurrei esaten zien nahi zutena marrazteko. Eta hauek beren buruetatik uxatu ezin dituzten eszenak pintatu dituzte: "Janjaweed" milizien erasoak, Khartumgo gobernuaren hegazkinak bonbarka, tiroketak, herrixkak sutan, emakumeen harrapaketa, eta Txaderako ihesa.

Sparrow eta Bercaulten zenbait irizki audioan daude eta garbi entzuten dira HRWren web gunean. Bercault honela mintzo da frantsesez: "Gurasoekin hizketan ginen bitartean, haurrei paperak eta kolorezko lapitzak banatzen genizkien. Haurrek marraztu dizkigute borroakak, suntsiketak, emakumeen bortxaketak... eszena krudelak. Irudi horiek asko hunkitu gintuzten. Irudiok egitea haurrentzako lasaigarria izan da, sendagai baten balioa dute; baina horretaz gain lekukotasun balioa ere handia dute. Khartumgo gobernua bere armadarekin eta Janjaweed milizien bidez egiten ari den krimenen irudiak ditugu lehenbiziko aldiz. Informazio iturri garrantzizkoa dira eta egunen batean auzitegian erabiltzeko moduko frogak ere bai".

2003tik dago gerran Sudan mendebaldeko Darfur eskualdea. Hango gerrillari matxinoei babesa ematen dietelakoan, herritarrei erasotzen dieten Khartumgo erregimeneko indarrek. Armadak batzuetan zuzenean hartzen du parte triskantzian eta beste askotan "begirale" itxurak egiten ditu; sarraski gehienak, herritarrek (emakume, haur eta zaharrak barne) akabatzea, herriei su ematea, eta beste lan zikinak, Janjaweed izeneko miliziek burutzen dituzte.

100.000 hildako bi urtetan

Janjaweed hauen irudi batzuk (ez gehiegi) ikusi ditugu, beren gameluen

gainean herriei eta errefuxiatu zelaiei erasotzen. Birrintzen hasita, islamaren aldarria egiten duten miliziano horiek meskitak kiskali dituzte, apez musulmanak hil eta herritarren koranak erre. Darfurreko Fur, Masalit eta Zaghawa etnietako herritarrek ere musulmanak baitira, beren erasotzaileak bezala.

Nazio Batuen erakundearen kalkuluetan bi milioitik gora herritarrek egin dute ihes beren etxeetatik. Milioi erdi bat auzoko Txaden dago babestuta, munduko herrialderik txiroenetako batean. Etxera itzultzekotan, askok ez lukete ezer aurkituko: beren etxeak erre, aziendak akabatu eta tresna guztiak birrintu dizkiete. Baina osorik dauden herrixketara ere ez dira ausartzen itzultzera, berehala hilko dituzten beldurrez.

Bi urteotan gerrak 100.000 herritar baino gehiago hil du. Eta nazioarteko presioengatik Khartumgo gobernuak gauzak konpontzea agindu badu ere, sarraskiak bere horretan dirau. HRWko begirale hauek, hain zuzen, ez dira joan Darfurreko lekuri arrisku-tsuenetara, horretarako baimenik ez zuten eta. Sudan eta Txad arteko mugan diren kanpalekuak eta teoriarik bederen babestuta daudenak bisitatu dituzte, horiei ere Janjaweedek erasotzen dieten eta bertan hilketak eta bor-

Ezkerreko marrazkia 13 urteko Ab al-Rahman-ek egin du. Garbi erakusten ditu helikopteroa, Janjaweed milizianoak zaldi eta gameluetatik tiroka... Lerroon ondokoan Ala-k margotu du miliziano bat gerrillari matxino bat zauritu eta akabatzen (eta bide batez zikiratzen). Azpialdekoa 13 urteko Taha-k pintatu du, eta honela esplikatu: "Bazkalondoan eskolatik etxerakoan hegazkinak ikusi genituen. Gu begira geunden lasai, eta halako batean bonbaketan hasi ziren..."

txaketak gertatzen direnez jakiteko.

Orriotara ekarri ditugun irudiak kanpaleku horietako haurrek eginak dira. Marrazkietako batzuk, ikertzaileek jende helduarekin hitz egiten zuten bitartean haurrek eginak dira. Beste batzuk berriz haur eta gaztetxoek beren kasa egin dituzte eskolan dituzten kaiera edo liburutetan. Eta Sparrow eta Bercault medikuek ekarritako HRW erakundeak horietako batzuk eskegi ditu bere web gunean, lekukotasun zorrotzak direlako.

Abd al-Rahman da marrazkigileetako bat. 13 urte ditu eta HRWko begiraleak galdetu dio ea zer den bere irudietan ageri dena. "Ni artaldea zaintzen

ari naiz gure wadi (oasi) inguruan. Janjaweedak datozela ikusi dut, azkar, zaldi eta gameluetan, Kalashnikovak daramatzatela, tiroka eta oihuka: 'Akabatu esklaboak, akabatu beltzak!'. Gizon asko eta animaliak hil dituzte. Jendea ikusi dut lurrean etzanda eta odoletan. Haurrei segika hasi dira. Gutako batzuk harrapatu dituzte, eta ez ditugu gehiago ikusi. Azienda guztiak ostu dizkigute: gameluak, txekorrak, ardiak eta ahuntzak. Gero aireplanoak etorri dira eta herria bonbakatu dute".

Leilak 9 urte ditu eta HRWko ikerrariak bere marrazkiaz galdetu dio. "Zer dago hemen?" "Gure etxola sutan

dago bonba batek jota". "Eta hemen zer dago?" "Hau emakume bat da. Hilda dago". "Zergatik pintatu diozu burua gorriz?" "Aurpegian tiro eman diotelako". "Zer da auto hau? Eta berdez margotutako gizon hau?" "Ez da autoa, tankea da. Eta berdez jantzita dagoena soldadu bat da".

Ala-k 13 urte ditu; gerrillari matxinoen eta Janjaweeden borroken lekuko izan da. Bere margoan erakutsi du matxinoa estraina besoan zauritu dutela eta ondoren exekutatu egin dutela barrabiletan tiro eginez. Honen esanahia kanpalekuko irakasle Alik ulertarazi die ikerlari: zauritzeaz gain zikirtatu egiten dituzte horrela.

Salah-k 13 urte ditu. Hona zer margotu duen: "Sudango soldaduak, Janjaweedak, abioiak eta bonbak egin ditut. Janjaweedek neskak eta emakumeak harrapatzen zituzten. Emakumeak garrasika ari ziren. Haiek heldu eta bortxaz hartu zituzten. Politenak eraman egin zituzten... Neskak harrapatu zituzten, txikiak ere bai, 5, 7 eta 14 urtekoak. Batzuk agertu ziren lau edo bost orduren ondoren... Besteak ez ditugu berriro ikusi".

12 urte ditu Jamilek eta bere marrazkia kolore bakarreko irudi estilizatu batzuek osatzen dute. "Janjaweedak gamelu eta zaldietan azaldu ziren bat-batean. Gamelu batzuen gainean bi gainera. Fusilak zekartzaten. Hemen soldaduak fusilekin. Guri tiroka ari ziren". Marrazkietako batean, herritar batek, bera baino handiagoko irrati transmisore bat darama. "Laguntza behar dugu -dio- inork ez gaitu babesten". ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
MultiOpticasen**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS**
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a
Hernani, 4 - DONOSTIA

Nekane San Miguel

Bederatzi

Anti-demokratikoak" izan omen dira EAEko azken hauteskundeak, baina, hala ere, parte hartu dute. Hori bai, hainbat herritako hormatan itsatsirik ikusten ziren kartelen gainean "anti-demokratiko" kalifikazioa partidu bat baino gehiagori leporatu, baina euren kartelak garbi.

Espainiak inposatutako legeen kontra omen daude, eta zilegitasunik ez duten lege horien arabera aurkeztu ahal izan dute besteek. Eurek?

Hainbat lan-esparrutan parte hartzeko deia jasotzen dutenean, aurreneko kritika beti bera: "Ez dugu marko hau onartzen, lurraldetasuna urratzen du, hemen EHren bi zati handi falta dira eta...", baina eremu urriko EAEn hauteskunde horietan parte hartzeko irrikan.

Aurrekoaz gain, EAEko Gobernu horrek ez omen du behar den eskumen eta ahalmenik, titeren hutsa omen, baina 2005eko apiriletik aurrera osatuko duenak orain artekoa ere ezin kudeatu, lehentasuna eurek esandakoak du. Bitartean, ezta gobernu egitasmo edo programarik aurkeztu ere.

Duela hamar urte Elkarrik egin zuen diskurtsoa "traidorea" omen, orain bakea, eta orain bide politikoak garatu behar omen.

Atzo arte "gorrixa" zen oro, nostalgiko espainolista omen. Gaur eurek dira gorrixenak. Dena den, ezin harritu, halatsu izan baita beti eta: Duela hogeitau urte soldadutzari uko egin zion lehen gaztea inozoa iruditzen —"la mili con los milis" eta Espainiako ejertzitoan gerorako guretzat ikastea hobe—. Handik gutxira intsumisoenak... Atzerago joz gero —1980 inguru hartara— gogora datorkit orduan eta orain buruzagien ingurutzuan diharduen batek nola homosexual —ez hitz hau erabiliz, noski— guztiei sua eman behar zitzaizela aurpegiaratu zidan —halakorik sostengatzeko aipatzen zuen arrazoa, beste baterako utziko dut—. Orain "homosexualenak" omen... Eta lehentxeago (1977an) feministak emagalduta eta "likidazionistak" —zer esan nahi jakin ote?— omen, baztertu beharrekoak. Handik gutxira emakumeon eskubideen defendatzaile sutsuenak... Eta 1982 aldean, ea euskara noizko galde egin nionean —euren buruzagitariko bati— "lehena independentzia eta gero txiki-keria horiek" —portzietatik lehengoan besteen kartelak "anti-demokratikoki" estaltzen ikusi nituen gazteak erdara hutsez ari ziren—. Ai ene! Hirurogeiko hamarkadaren erdialdera "komunistak" taldekoek zein nolako "loreak"

DANI BLANCO

jaso zituzten gogoan dut, eta begira, orain ize-nean ere eurek gorri gorrixak.

Faleeeeee! —honaino ailegatu den bat baino gehiago hori esaten hasia da, dagoeneko—. Askotan ematen dira bilakaera arraroak —nork esan niri duela 20 urte orain dudana lanbidea izanen nuenik!— dudarik ez, baina ez zaizkit sekula "ezkerreko" jarrera iruditu halako irenste akritikoak, etsai politikoaren deuseztapen fisikoa bultzatzea —edo justifikatzea— ezin dudana moduan, ez demokratiko, ez ezkertiar-

tzat jo.

Hala ere, halako "kontraesane" (?) inolako garrantzirik eman ez, eta hautesleen %10ek gorri gorrixek konfidantza erakutsi eta eman. Egia da —hala esan didate gertuko lagun batzuek— kontraesan historia hori ezagutu eta jakin arren, eta halakoekin ados egon ezinik ere, besterik izan dutela buruan eurei botoa ematerakoan —batzuk hauek, ez guztiek, noski—: "Indarra" omen duen horrek poltsikotan gordetarik duen Bakearen Ateko Giltza ea behingoz eskuan hartu, eta Ate horrek duen sarrailan sartzen duen, eta ea behar den moduan —zabaltze aldera, noski— jiritzen duen Giltza hori. Hori omen oraingoan hainbaten itxaropena.

Hala ere, jakina da botoa ematen dutenen artean hamaika arrazoi ezberdin dagoela —talde berari ematen diotenen artean ere— baita ere boto horiek jaso dituztenen buruan hamaika irakurketa ibil daitezkeela —batek daki—. Pozik eta harro —ez dakidana da harrotasunez ala harrokeriaz— omen %10 horrek emani-ko konfidantzari ez diotela iruzurrik eginen aldarrikatuz. Datozen hilabeteotan ikusi behar zertan egikaritzen den poz hori, baina hedaturik dagoen beste zerbait ere behin eta berriz entzuten dut inguruan: oraingoan ezin izanen dutela erru, ardura eta erantzukizunaren hautsa auzoko etxetarantz harrotu, bederatzi horien iritzi, boto eta gestioa —orain eta

hemen— erabakiorra baita. Hor dira zenbakiak, pertsonak eta banaketak.

Iragana ez omen da bueltatzen, ezta historia errepikatzen —hala irakurtzen omen dute marxistek—. Ez dakigula egun samini- etorri, gure etorkizunaren jabe izateko bide horretan. Hirurogeigarren hamarkadan ere, poetak hori zioen —Santimamiñe egunez, kantuz— baina baita beste hau ere: "Nik ere badut nire egia, eta bankero jaunarenak —edo antzeko guzti ahalduaren plantak egiten duenarenak— bezainbat edo baino gehiago balio du". ■

Duela hamar urte Elkarrik

egin zuen diskurtsoa

'traidorea' omen, orain

bakea, eta orain bide

politikoak garatu behar

omen

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

BALORAZIO HANDIA(ZIENTZIA ETA GIZARTEA
EKIALDEAN ETA MENDEBALDEAN)

Joseph Needham

BALORAZIO HANDIA
(ZIENTZIA ETA GIZARTEA EKIALDEAN
ETA MENDEBALDEAN)

Egileak (biokimikari britainiar ospetsuak) obra honetan azterzen ditu gure aroaren lehenengo hamabost mendeetan Txinak Europarekiko egin zituen aurrerapenak, hala zientzian nola teknologian. Inprimategia, bolbora, iparorratz magnetikoa, burdinaren galdatzea, ordularien mekanika, ubideen ingeniaritza, kartografia,... dira zerrenda luze horren zenbait adibide.

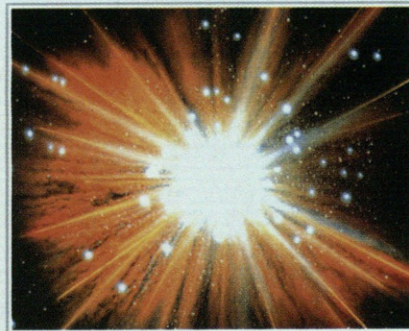
Aurrerakuntza horien oparotasuna ulertzeko, feudalismo txinatarraren egitura sozialean oinarritzen da Needham fenomenoaz aztertze, eta ureztatze-sistema zentralizatuan ikusten du argibidea. Ez hori bakarrik, dirudienez, txinatarren zientziaren filosofia (taoismoak) ere eragin handia izan omen zuen egindako bide hartan. Needhamek galdera ernagarri batekin bukatzen du lana: baldintza horiek egonda, zergatik ez zen Iraultza Zientifikoa Txinan sortu eta bai, ordea, Europan, hainbat mende geroago?

GAIK**ARGITALDARIA**

PENTSAMENDU GARAIKIDEA

SUPERINDARRA(NATURAREN TEORIA
BATU BATEN BILA)

Paul Davies

SUPERINDARRA
(NATURAREN TEORIA BATU BATEN BILA)

Paul Davies da Kosmologia eta Fisika kuantikoan egunean dugun dibulgatzailerik onenetako bat. Liburu honetan, Kosmologia Fisika kuantikoarekin batzeko (Naturaren fenomeno guztiak batuz) teoria bakarraren eraikuntzaz hitz egiten du; alegia, azkeneko urteetan fisikari gehienek egindako lanaren laburpen magistralaz berri ematen digu era erraz eta ulergarrian.

Bide horretan simetria matematikoez duten garrantzia aztertzen du eta Elektrodinamika kuantikoa, Kromodinamika kuantikoa eta Teoria Handi Bateratuak nola sortu ziren azaltzen dizkigu.

Azkenean, grabitatearen misterioari aurre egiten dio eta unibertsoaren sorrera eta eboluzioa egoki ulertzeko indar horrek izan dezakeen garrantzia berri ematen du Grabitazio Kuantikoaren bitartez. Liburu hau dibulgazio zientifikoaren paradigma bihurtu da eta hizkuntza guztietara itzulita izan da. Orain euskaraz ere.

Jadanik salgai zure liburudendan!!!Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

hh udako topaketak

hik hasi

2005eko uda

Donostian
Uztailak 4, 5 eta 6

Goizez
9:00 - 14:00
Arratsaldez
Saio libreak

GUTXIENeko INFORMATIKA EZ DAKIGUNONTZAT - Klarionatik sagura -

NEOBOOK - Power point - PHOTOSHOP -

Aldizkari tailerra: ikastetxeen webguneak Berrian - ORDENAGAILUAREN ERABILERA MUSIKA GELAN

- Bideoa - ANTZERKI KLOWNA - Birziklatuz sortu - SUKALDARITZA ESKOLAN - Jolas tradizionalak - JOLAS

KOOPERATIBOAK - Jolas eragileak - GORPUTZ JARREREN HEZIKETA ETA ERGONOMIA -

Psikomotrizitatea: berraseguratzea - AHOZKO HIZKUNTZA: LEHEN GARRASITIK HITZALDIRA -

Dislexia - DISGRAFIA - Idazketaren didaktika -

IPUINAK NOLA KONTATU - Euskararen erabilera nola sustatu -

LITERATUR TXOKOA: BITORIANO GANDIAGA, JOSE LUIS ZABALA, EIDER RODRIGUEZ ETA KARMELE JAIO -

Historiaren txokoa: erromatarren garaia -

ARTEAREN TXOKOA: ZUMETA - Heriotza heziketan - ADIMEN EMOZIONALA: IKUSPEGI PRAKTIKOA -

Harremanak gelan: prebentzioa eta esku-hartze zuzena - HEZKIDETZA: PENTATASUN EREDUA -

Estresa irakaskuntzan: irakasleak eta ikasleak - IKAS-ESTILOEN ETA ESTRATEGIEN GARRANTZIA HEZKUNTZAN -

Hezkuntza komunitate dialogikoak

hh
hik hasi

**Matrikula zaitez
maiatzaren 20a baino lehen**

Tel: 943 371 408

www.hikhasi.com

eman ta zabal zazu

**Hezkuntzaren Teoria
eta Historia Saila**